|<>|

ئەدەبیاتی

کاژێک

کۆکردنەوەی

هاوڕێ باخەوان

چاپی یەکەم

بەوانەی هەردەم باوەڕیان بە دامەزراندنەوەی شکۆی لەناوچووی کورد هەبووە و هەیە:

پێشکەشە

نـــــــــــــــــاوەڕۆك

پێشەکی 4

کاژیکنامە..7

بانگی کاژیك – ژمارە 1...96

بانگی کاژیك – ژمارە 2..108

چۆن هاوبیرێك بۆ کاژیك وەدەست ئەهێنیت؟....................138

پێشەکی

هاوبیران:

کاژێك, ئەو رێکخراوەیە کە زۆرمانی بەبیری نەتەوەیی گۆش کردووە. راستەوخۆ یان ناڕاستەوخۆ کاری لەبیر و بۆچوونەکانمان کردووە. تەنانەت کاری لە ژیانی کۆمەڵایەتی, رامیاری و زۆر لایەنی تر لە ژیانمان کردووە. هەربۆیە هەمووومان پێویستمان بەوە هەیە کە باشتر کاژێك بناسین و بزانین بەتەواوەتی چی بووە و چیی ویستووە؟.

ئاشکرایە کە زۆر لایەنی کاژێك و زۆر هەڵوێستی کاژێك تاوەکو ئێستا بە تەمومژی ماوەتەوە و هەندێك لایەنیشی تاوەکو ئێستا لە بازنەی نهێنییەکاندایە... دیارە ئەمەش دەگەڕێتەوە بۆ نهێنگیریی خودی کاژێك خۆی.

ئەم نووسینەی بەردەستتان جگە لەوەی بەهیوایە ببێتە دوو توێیەکی گشتگری گشت ئەدەبیات و ئەرشیف و ئەندامانی کاژێك, هەروەها لە داهاتوودا بەهیواشە هەندێك خاڵ بخاتە سەر ئەو نووسینانەی کە کاتی خۆی کاژێك نووسیویەتی و وەڵامی هەندێك لەو پرسیارانە بداتەوە کە من و تۆ ماوەیەکە لەخۆمانی دەکەین.

هیوادارم بەکۆکردنەوەی ئەو ئەدەبییاتانە کاژێکم خستبێتە بەردەستی بەڕێزت و ئەوانەشی کاژێکیان نەناسیوە یان نەبیستووە...

بیناسن و بیبیستن. کێ دەڵێت ئێمە ئەمڕۆ لە هەموو کات و بارێك زۆرتر پێویستمان بە کاژیکێکی دی و بەجۆرێکی دی نییە؟!...

لێرەوە تکا و داوام لە خوێنەرانی بەڕێز هەیە کە هەر بڵاوکراوەیەکی کاژیکیان لەلایە و لێرەدا نییە, هەرچۆنێك بێت بیگەیەننە دەستم تاوەکو لە چاپەکانی تردا بڵاویبکەمەوە. هەروەها هەر بەم شێوەیە خەریکی کۆکردنەوەی ئەرشیف و ئەدەبییاتی پاسۆکیشم و لەداهاتوودا ئەویش دەخەمە بەردەستی بەڕێزتان.

لێرەدا بە پێویستی دەزانم کە یادێك لە مامۆستایەکی ڕەوانشادی خۆم بکەم, کە بووە هۆی ئەوەی من بۆ یەکەمینجار لە تەمەنی هەفت هەشت ساڵانەمەوە ناوی کاژیك ببیستم.

لە سەرەتای هەفتاکاندا خوێندکاری سەرەتایی بووم لە قوتابخانەی دەرگەزێنی سەرەتایی کوڕان لە شاری سلێمانی, لەو ساڵەدا مامۆستایەکی قەڵەوی ڕووخۆشمان هەبوو و ناوی مامۆستا "عێززەت" بوو. پێشیان دەگووت "عێززەتە سوور". ئەم مامۆستایە پاش ماوەیەك دیار نەما و ئەوەندەشی پێنەچوو وتیان مامۆستا عێززەت لەسێدارە دراوە چونکە "کاژیك" بووە. ئەوە یەکەمین ناسینی من بوو بە کاژیك. ئەو ڕووداوە هەروەك هەر ڕووداوێکی کاریگەر کەلە تەمەنی منداڵیی هەر کەسێك ڕوویدابێت و دیارە بیرناچێتەوە, لەلای منیش تا ئەم کاتە ڕووخساری ئەو مامۆستا ڕەوانشادەم هەر لەیادە و بیرم ناچێتەوە.

هەروەك چۆن کاژیکیش لەبیر مێژووی کوردایەتی ناچێتەوە و ئەوەتا ئێمە لە دووتوێی ئەم نووسراوەدا دەیانخوێنینەوە...

2003-12-01

هاوڕێ باخەوان

کاژیکنامە

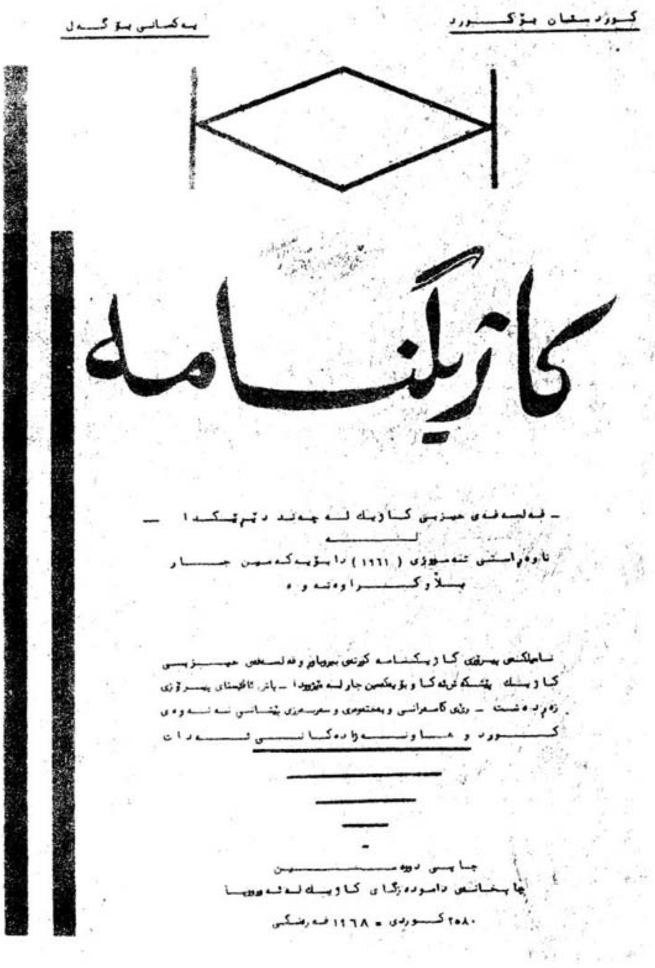

کوردستان بۆ کورد
یەکانی بۆ گەل

کاژێکنامە

- فەلسەفەی حیزبی کاژیك لە چەند دێڕێکدا -
لە
ناوەڕاستی تەمووزی (١٩٦١) دا بۆیەکەمین جار
بڵاوکراوەتەوە

ئامانجی پیرۆزی کاژیکنامە کورتی بیروباوەڕ و فەلسەفەی حیزبی
کاژیك پێشکەش ئەکا و بۆیەکەمین جار لە مێژوودا - پاش ئاڤێستای پیرۆزی
زەردەشت - ڕێی ئاسمانی و بەختەوەری و سەربەرزی پێشانی نەتەوەی
کورد و هاونەژادەکانی ئەدات

چاپی دووەمین
چاپخانەی دامودەزگای کاژیك لە ئەورووپا
٢٥٨٠ کوردی = ١٩٦٨ فەرەنگی

بەرگی یەکەمی چاپی دووەمی کاژیکنامە

بەناوی خوا و ناوی كوردەوە[1]

مژدە و بانگ

باوكە رەوشت جوانە قارەمانە سەربەرزەكان. دایكە شۆخوشەنگە دلّ و دەروون پاكە رووسوورەكان. كوڕوكاڵانی بەشانوباهووی بست بە بستی كوردستان. ئەی ئەو خوشك و برایانەی لەسەر دەستی بیروباوڕی نەتەوەیی كوردیدا, بە تێشووی تۆڵە كردنەوەی لە پشت بەستراویاندا ئامادەیی سەردانانی سەندنەوەی سەربەستیی كورد و سەربەخۆیی كوردستانن. ئەی دلێرانی رێی كوردایەتی بە خۆش و گۆش. ئەوا بە بەڵێن و گفتی بیروباوڕی نەتەوەیی كوردیی بە بین و تەوژمەوە, بە چراوگی هەستی كوردایەتییەوە, لە رێ و بانی شەوەزەنگی بە دێوودرنج گیراودا, بانگی كردنەوەی بەختی كوردان و هەڵهاتنی رۆژی نوێی كوردەواریتان بەگوێدا ئەدەین. مژدەی لەبێشە هاتنە دەری بێچووە شێرانی كوردستانتان ئەدەینێ بە شیری بیروباوڕی نەتەوەیی و قەڵغانی رەفتار و كرداری قارەمانانەوە, پیرۆزباییی جەژنی جووڵانەوەی خۆبەختكردن و تۆڵە سەندنەوەتان لێ ئەكەین لەژێر ئاڵای كاژێكدا كە پشتی وا بە كێوەكانی كوردستانەوە و ئاشنا و رۆشناكانیشی

[1] تێبینی: ئەم كاژێكنامەیە لەبەر چاپی دووەمی كاژێكنامە تایپكراوەتەوە (بەبێ هیچ دەستكارییەك).

لە هەندێك شوێندا بەپێویستم زانیوە چەند سەرنجێك دەرببڕم, هەموو ئەو پەراوێزانەم بەجیا نووسیوە و بۆ ئەوەی لەگەڵ پەراوێزەكانی خودی چاپی دووەمی كاژێكنامەدا تێكەڵ نەبن, لە كۆتایی پەراوێزەكانی خۆمەوە نووسیومە (ھ.ب).

شۆڕەسوار و دەست رەنگین و هۆشدارانی نەتەوەیی کوردن. لە پێناوی سەندنەوەی ئازادیی کورد و سەربەخۆییی کوردستان و دامەزراندنی رژێمی کاژیکیدا.

سەرەتا

لەو رۆژەوە کە ئادەمیزاد خۆی لەسەر ئەم زەمینە دیوە, خوا رەنگێکی وای بۆ رشتووە کە بکەوێتە جەنگ و بەربەرەکانیوە لەگەڵ هێزەکانی خۆرسك (الطبيعة)دا, وە لە ئەنجامی ئەم بە یەکدادان و چنگ نانە چنگی یەکەوە, هەندێ لەو هێزانە زاڵ بوون و بە هێز بوون و هەندێکی تریشیان بەزیون و کزبوون. شتێکی زۆر سەیرە کە نەك هەر تەنیا ئادەمزاد, بەڵکو هەموو گیان لەبەرێك, سەراپا, هەستێکی خۆماتکردوو لە ناخی دەروونیدا رەگی داکوتاوە, هەمیشە بۆ ئەوە پاڵی پێە ئەنێ کە زیاتر خۆی بگرێ و درەنگتر ببەزێ تاکوو پتر بژی و زۆرتر بمێنێتەوە لەم جیهانەدا.

ئەم خۆڕاگرتن و هەوڵی مانەوەیە– وەك هەر لە مێژەوە لە تاکەتاکەی خەڵکیدا بووە, دیارە لە نێو هۆز و گەل و نەتەوە جۆر جۆرەکانیشدا هەر بووە. هەر یەکێ لەوانە بەگەلێ هۆ و رەنگی جیاواز و لە گەلێ کالا و بەرگی جیاوازدا ئەم ئارەزووی مانەوەیەی دەربڕیوە و ویستوویەتی خۆی لە توانەوە و لە ناوچوون بپارێزێ. بەلای ئێمەوە قایمترین و باشترین کالا بۆ پاراستنی زوربەی نەتەوەکان لە دەورانی کۆندا ئەو بیروباوڕانە بوون کە لە شێوەی ئاین و ئاینزا (مذهب)ی هەمە

چەشنەدا خۆیان دەرخستووە. لە گەڵ ئەوەشدا وەنەبێ بڵێین هەموو نەتەوەیەك توانیویێتی هەر بە تەنیا بۆ خۆی بژی و دوورەو پەرێز لەوانی تر بوەستێ. چونکە گەلێ جار هەر بە هۆی ئەم ئاین و ئاینزایانەوە چەند نەتەوەیەك لەژێر ئاڵای تاکە رژێمێکدا کۆبوونەتەوە و پێکەوە ژیاون. بەڵام ئەم ئاین و ئاینزایانەش لە کانگای چ نەتەوەیەکیانەوە هەڵقوڵابێ بەزۆری ئەوەیان توانیوێتی دەست بەسەر ئەوانی تردا بکێشێ و بیانخاتە چوارچێوەی نەتەوەییی خۆیەوە. لەبەر ئەوە ئەوانیش کەوتوونەتە بەربەرەکانی وە لەگەڵی و لە ئەنجامدا یان سەرکەوتوون و سەربەخۆبوون, یان بە جارێك ژێرکەوتوون و بەرەو توانەوە چوون. چاکترین وێنەش بۆ ئەمە ئاینی دیانە (مسیحی)کانە. چونکە ئەوە بوو کاتێك ئاینی دیانێتی نەتەوەکانی ئەورووپای لە ژێر سایەی خۆیدا کۆکردبووەوە, لە هەمان کاتدا ئەیویست زمانی لاتینیش بەسەر زۆریاندا بسەپێنێ. (هەرچەندە زمانی لاتینی لەوەپێش لەناو هەندێکیاندا بڵاوبووبوەوە). هەروەها ئەتوانین یەکەم جیابوونەوەی کەنیسەی (ئۆرتۆدۆکس) بە کردەوەیەکی نەتەوەیی بژمێرێن. چونکە پاش جیابوونەوەی هات یەکسەر زمانی یۆنانی کرد بە زمانی رەسمی خۆی و بەم جۆرە بەشێکی زۆری ئەورووپای رۆژهەڵات لە چنگ زمانی بێگانەی لاتینی رزگاری بوو. تەنانەت جیابوونەوەی کەنیسەی (بولگاری)ش لە کەنیسەی (ئۆرتۆدۆکس) لەم دواییەدا, دیسانەوە بەڵگەیەکی بەهێزە بۆ ئەم قسەیە. جگە لەوەش ئەو نەتەوانەی زمانیان لاتینی نەبوو لە رۆژاوای ئەورووپادا وەك گەلانی جەرمانی و ئەنگلۆساکسۆنی توانیان

بەهۆی وەرگرتنی ئاینزاکانی پرۆتیستانتەوە زمانی خۆیان بپارێزن[1] کە ئەم کارەش لە خۆیدا کردەوەیەکی نەتەوەییە[2] هەر بەم جۆرە ئەتوانین بڵێین هەموو ئاینەکانی چەرخی بت پەرستی تێکڕا بە کرداری نەتەوەیی ئەژمێردرێن. چونکە هەموو جۆرە تکا و نزا و پەرستینێکی ئەو بتانە هەر کەسە بە زمانی وڵات و نەتەوەی خۆی کردوویەتی. مانای وایە لە رێی پاراستنی زمانەکەیەوە نەتەوەکەی خۆشی پاراستووە. کە وڵاتێکی بێگانەشی داگیرکردبێ چووە ئاینەکەی خۆی بە زمانەکەی خۆی, بەسەر وڵاتی داگیرکراودا سەپاندووە و بەوە سنووری بڵاوبوونەوەی زمانەکەی فراوانتر کردووە. دوایی ئەتوانین لە ئاینی ئیسلامیشدا جووڵانەوەی (خەواریج)[3] و (شیعەگەرێتی) و (شعوبێتی) بکەین

[1] بۆ وێنە مارتین لۆتەر کە داهێنەری ئاینزای پرۆتیستانت بوو, هەر خۆی یەکەمین کەسیش بوو کە ئینجیلی وەرگێڕایە سەر شێوەی ژووروی ئەڵمانیا و لەو رێگەیەوە زمانی ئەڵمانی بۆ یەکەمجار کردە زمانی خوێندن و نووسین.

[2] بەپێچەوانەی ئەمەوە بەشبوونی ئاینێك بۆ دوو ئاینزا لە ناو تاکە یەك نەتەوەدا, ئەو نەتەوەیەك ئەکا بە دووپارچەوە لەڕێی دووکەرتکردنی کولتوورە نەتەوەییەکەیەوە. بۆ وێنە: زمان و ئەدەبیاتی سورەیانی لە سەدەی سێی فەرنگیدا یەك توخم و یەکگرتوو بوو. بەڵام کە لە سەدەی پێنجەمدا بەهۆی ناکۆکیی ئاینییەوە, سوریانەکانی رۆژهەڵات (نەستووریەکان) خۆیان لە سوریانەکانی رۆژاوا (یاقووبیەکان) جیاکردەوە, لەو دەمەوە زمانەکەشیان وردە وردە بوو بە دووشێوەی زۆر لە یەکتری جیاواز و رێگەی گەشەکردنی یەکتوخمانەی لێ گیرا.

[3] خەواریج (الخوارج) ئەو موسوڵمانانە بوون کە نەسەر بە (عەلی کوڕی ئەبو تالیب) و نەسەر بە (معاویەی کوڕی ئەبو سوفیان) بوون. ئەمانە تاقمێکی شۆڕشگێر بوون.

بەنموونەیەکی زۆر چاك بۆ بزووتنەوەی نەتەوەیی. لێرەدا ئەبینین مێژوونووسی عەرەب (ساطع الحصري) ئەڵێ: "ئەو بزووتنەوە شعووبیانەی کە لە مێژووی ئیسلامدا ناویان دەرکردووە هەموو لەو جۆرە بزووتنەوانە بوون کە دەستاو دەستیان دەکرد لە نێوانی ئەو نەتەوە ناعەرەبانەدا کە ئاینی ئیسلامیان وەرگرتبوو. راستیەکەی ئەمانە بزووتنەوەی نەتەوەیی بوون بە هەموو مانای وشە"[1].

شی کردنەوەی مێژووی کورد

(1)– کورد پێش ئیسلامەتی

ئەمجا با لەبەر رووناکایی ئەم قسانەماندا تۆزێك مێژووی کورد شی بکەینەوە.

لێکۆڵینەوەی مێژووی کۆنی گەلانی رۆژهەلات و بەتایبەتی سۆراخی زانا زمانەوان و ئەرکیۆلۆجیستەکان دەری ئەخەن کە کورد نەتەوەیەکی یەکجار کۆن و بە دەمار و خاوەنی رابردوویەکی زۆر رۆشن بووە. ئەم کوردە لە دەورانی کۆندا بە گەلێ ناوەوە ناسراوە وەك کورت, کوردۆئین, کوردخۆی, کورتی, کوتێوی, گوتو, کاشی... هتد, کە ئەمانە هەر یەکە فەرمانڕەوا و دەستڕۆیشتووی چاخی خۆیان بوون. تەنانەت کاشییەکان نزیکەی حەوت سەد ساڵێك وڵاتێکی فراوانیان

بە ناوبانگترین پێشەوای ئەم تاقمە (منصور مساوری خارجی) بوو کە کوردەکان زۆر پشتگیرییان کرد.

[1] ساطع الحصري: ماهي القومية. الطبعة الاولى – دار العلم للملايين – بيروت 1959.

حوكم كردووە. بێجگە لەوەش زمانی كوردی لە زمانە ئاری[1] یە رەسەنەكان ئەژمێردرێ. گەرچی ئەگەر هۆی تواندنەوەی بۆ برەخسێنرێ چار نیە هەر بەرەو توانەوە ئەڕوا و لە ئەنجامدا خۆی بۆ راناپسكێنرێ وەك هەموو زمانێكی زیندووی تر كە بكەوێتە گێژاوی قەڵاچۆكردن و تووناكردنەوە.

كورد لەسەردەمی كۆندا گەلێك دەوڵەتی گەورە گەورەی دامەزراندووە. لە هەموویان مەزنتر و ناودارتر ئیمپراتۆرێتی (میدیا) بووە (550–612) پ.ز. كە بەهێزترین دەوڵەتی جیهان بووە لەو رۆژەدا. هەروەها ئەوەندە زانا و نووسەر و فەیلەسووف و رۆشنبیری بووە كە بە تەنیا ناوهێنانیان ناميلكەی گەورە گەورەی ئەوێ. هەرچەندە لەبەر تیشكی بیروباوەڕی كوردایەتیی كاژيكانەدا هیچ بایەخێكیان نادرێتێ. چەنكە هەر رەنجێكیان داوە بۆ خزمەتی كورد و بیری كوردایەتی نەبووە. ئاڵا هەڵگری پەیامی ئاریایی[2] زەردەشتی بەناوبانگ كە بە پێی

---

[1] (ئاری) لە هەندێ شوێندا بەمانای (خاوەن) و (داگیركەر)ە و لە هەندێ شوێنی تردا بەمانای (مەرد) و (جوامێر)ە. نەژادی ئاریا ئەو لكەیە لە كۆمەڵە گەلی هیندوجەرمانی كە لە هیندستان و ئێرانی كۆندا ئەژیا. لەبەر ئەوە كە ناوی گەلانی ئاریایی ئەبەین تەنیا مەبەستمان لە كورد, فارس, بلووجی, ئەفغانی, تاژیكی, هیدۆكی و ... هتدە ئەگینا نەتەوەی ئەڵمان ئاری نیە. چونكە هەموو هیدو- گێرمانێك بە (ئاری) ناژمێردرێ. ئەم ناوی ئارییە لە كاتی فەرمانڕەواییی حیزبی نازیدا لە ئەڵمانیا بە هەڵە بەكار ئەهێنرا.

[2] مەبەست لە پەیامی ئاریایی ئەو پەیامەیە كە بۆ یەكەم جار لەسەرزەمینی ئاریاییەوە بەسەركردەیەتیی زەڕدەشت سەری هەڵدا بۆ پێشڕەویكردنی هەموو

هەندێك سەرچاوەی ئیسلامی پێغەمبەر بووە و ئاینەکەشی بە بنەچە و رەچەڵەکی گەلێك لە ئاینە ئاسمانییەکانیی تر ئەژمێردرێ فەیلەسووف و زانایەکی کورد بووە. لەم رووەوە کورد نەتەوەیەکە خاوەنی پەیامێکی ئاسمانییە بۆ سەرانسەری جیهان و گشت نەوەی ئینسان.

جا وەکو وتمان هەندێك ئاین ئەبنە هۆی تێکەوڵاوبوونی چەند نەتەوەیەك. ئیمپراتۆرێتی میدیای کوردیش توانی بەهۆی ئاینی زەردەشتەوە– کە لە ناو فارسەکانیشدا پەرەی سەندبوو– ناوچەی فارسیش بخاتە ژێر دەست خۆیەوە. خۆ ئەگەرچی زمانی فارسی و کوردی ئەو دەمە ئەبێ زۆر لەیەکەوە نزیك بووبن و هەر یەکە بە ئاسانی توانیبێتی لەوی تر بگات, لەگەڵ ئەوەشدا چونکە ئاینەکە هی کوردەکان بوو, فارسەکان لە پێشەوە بوونە (تەبەعە)ی کوردەکان (کە خۆیان خاوەنی ئاینەکە بوون و پێغەمبەرەکەش هەر لە خۆیان بوو) بخەنە ژێر دەستی خۆیانەوە. وەك چۆن تورکە عوسمانلییەکان بەهۆی فرتوفێڵی خەلافەتەوە توانیان سەرۆکایەتیی ئیسلامی لە دەست عەرەبەکان بستێنن. لە کاتێکدا کە عەرەبەکان خۆیان خاوەنی ئاینی ئیسلام بوون و پێغەمبەرەکەش هەر لە خۆیان بوو.

زۆرزانی فارسەکان بە ئەندازەیەك بوو تەنانەت (کۆرش)ی فارس[1] کە دەسەڵاتی سیاسی گرتە دەست و (میدیا)ی خستە ژێر رکێفی

ئادەمیزاد. ئەم پەیامە تەنیا ناوەکەی وایە ئەگینا پەیوەندیی نیە بەرەگەزپەرستێتییەوە.

[1] کۆرش یا (کەیخەسرەوی گەورە) شی هەخامەنشییەکان (کیانییەکان) بووە.

خۆیەوە کوتومەزرەقی## هەڵنەشاخایەوە بە رووی ئاینی زەردەشتدا و بۆ پارێزگاری و بنبەستکردنی دەسەڵاتی خۆی لە ناو کوردەکاندا, جارێ تا ماوەیەك مووغەکانی[1] زەردەشتی هەر هێشتەوە لە شوێنی خۆیان. جگە لە دەست نەکێشانە کاروباری کۆنی مادەکان و هێشتنەوەی زۆری فەرماندارەکانیان تا وردە وردە لە دەرفەتدا لە ناوی بردن و ئەو حەلە فەرمانڕەوایی خۆی بە جارێ چەسپاند.

لە پاش رووخانی دەوڵەتی (میدیا) وڵاتی کورد بەشکراو چەکی ئاینی زەردەشتیش لە چنگ کورد دەرهێنرا و کەوتە دەست ئەوانەی خاوەنی نەبوون. ئەمجا بەرەبەرە هەر هەمان ئاین گیانی کوردانەشی لەبەر داکەندرا و ئیتر لەوساوە کورد هەروا لەژێر رکێفی ناوچەی فارسدا مایەوە هەتا پەیدابوونی ئیسلام. ئەگەرچی جاروبار هەندێك راپەڕینی کوتوپڕ و شۆرشی پچڕپچڕ روویان داوە و بوونەتە هۆی سەربەخۆبوونی هەندێك ناوچەی بچووك بچووك لە کوردستان, یا داگیرکەرێکی وەك یۆنانی یا ئەمەنی یا رۆم ناوچەیەکی کوردستانی بۆ ماوەیەکی کەم بۆ خۆی زەوت کردووە, لەگەڵ ئەوەشدا کورد هەر تێکڕا ژێر دەستەی (فارس) بوون.

[1] مووغ واتا مەلای زەردەشتی. ئەم وشەیە بە زمانی ئێرانیی کۆن (مەگوش)ە کە وشەی (مجوس)ی عەرەبی لەمەوە هاتووە. دوورنیە وشەی (موان)یش کە گوندێکە لە ناوچەی سلەیمانی (کوردستانی عێراق) لە (موغان)ەوە هاتبێ, واتا جێ و نزرگەی مووغەکانی زەڕدەشت.

(2)- کورد پاش ئیسلامەتی

لەژێر سایەی ئاینی ئیسلامدا عەرەبەکان توانیان (کیانی ئاینی) و لە پاڵ ئەویشدا (کیانی سیاسی)ی فارسەکان لە ناوبەرن وە بە هۆی ئەوەوە وڵاتی کوردستانیش کە ئەو دەمە لەژێر دەستی (فارس)دا بوو کەوتە ژێردەستی عەرەبەکانەوە[1].

هۆی شکانی سوپای فارس بەو گورجییە لە لایەن عەرەبەکانەوە ئەگەڕێتەوە بۆ تازەیی و پڕچەکیی ئاینی ئیسلام لە لایەکەوە و لە لایەکی کەشەوە بۆ بەکارهێنانی ئاینی زەردەشت بە ناڕاستی و پرهەڵەیی لە لایەن فارسەکانەوە. وە لەبەر ئەم دوو هۆیەی سەرەوە لەپاڵ شەڕوشۆڕێکی یەکجار درێژ و خوێناویدا عەرەبەکان توانیان ئیمپراتۆرێتی ئێران بڕووخێنن و ئاینی ئیسلامەتیش وردە وردە بچەسپێنن. ئیتر لەگەڵ بڵاوبوونەوە و پەرەسەندنی ئیسلامەتیدا، کوردەکان دۆستایەتییان وەك چۆن لەوەپێش لەگەڵ فارسەکاندا بەستبوو بە هۆی ئاینی زەردەشتەوە، ئاواش لەگەڵ عەرەبەکاندا گرێی دۆستایەتییان بە هۆی ئاینی ئیسلامەوە بەست.

هەرچەندە کوردەکان ئەم پەیوەندیی دۆستایەتییەیان لەگەڵ عەرەبدا بەست، بەڵام جاروبار هەر هەستی نەتەوەیی هانی ئەدان بۆ شۆڕش بەرپاکردن و بێزاری دەربڕین. وەکو هاوبەشیی کوردەکان لە شەڕوشۆڕی (خەواریج)دا کە ماوەیەکی زۆر درێژەی کێشاوە.

---

[1] بە پێی سەرچاوە ئیسلامییەکان سوپای عەرەب لە ساڵی (18)ی هیجریدا گەیشتە کوردستان.

عەرەبەکان چونکە لەسەرەتای بڵاوبوونەوەی ئاینی ئیسلامدا هێشتا گیانی عەرەب پەرستییان زۆر ریشەی دانەکوتابوو و هەموو لایەکی کوردستانیان داگیر نەکردبوو, لەبەر ئەوە کورد جارێ نەکەوتبووە سەر کەڵکەڵەی شۆڕش کردن. بەڵام لەبەر ئەوەی لە دەوری خەلافەتی ئەمەییەکاندا (622–750) گیانی عەرەبایەتی یەکجار بەهێز بوو و ئەمەوییەکان بە چاوێکی زۆر نزمەوە سەیری گشت ناعەرەبێکیان ئەکرد, ئەوسا کوردەکان بەگیانێکی پڕلەسۆز و هەستی نەتەوەییەوە دەستێکی باڵایان هەبوو لە رووخاندنی بنەماڵەی (ئەمەوی) لە (750)دا و دامەزراندنی دەوڵەتی عەباسی بە یارمەتیی ئەبو موسلیمی خۆراسانی لە هەمان ساڵدا. ئەوە بوو کە ئەبو موسلیم ویستی نەیەڵێ دەوڵەتی عەباسیش وەك دەوڵەتی ئەمەوی لێ بێ. عەرەبەکان بە کوشتن پاداشیان دایەوە[1].

[1] تەنانەت هۆنەرێکی عەرەب کە ناوی (ئەبو دولامە) بووە بە هەڵبەست جنێو بە (ئەبو موسلیم) و باووباپیرە کوردەکانی ئەدات:

ابا مجرم هل غير الله نعمة علي
عبده حتى يغيرها العبد
افي دولة المنصور حاولت غدره
الا ان اهل الغدر اباؤك الكرد

(تەماشای الجاحظ: حياة الحيوان## بکە).

به لەناوچوونی (عەباسییەکان) بەدەستی (مەغۆلەکان)[1] عەرەبەکان یەکێتیی سیاسی و مەعنەویی راستەقینەیان لە ناوچوو. زمانەکەشیان پەکی ئەوەی کەوت کە بتوانێ بنکە لە وڵاتی فارس و کورددا دابمەزرێنێ[2]. ئەمە لە لایەکەوە. لە لایەکی تریشەوە پەیدابوونی مەغۆلەکان بوو بە هۆی دروست بوونی دەوڵەتی (عوسمانلی) لە بەشێك لە (تورکیا)ی ئێستە و دەوڵەتی (سەفەوی) لە ناوچەی (فارس) و چەند ئەمارەتێکی کوردیش لە کوردستاندا.

پەیدابوونی عوسمانلی و سەفەوی

بنەماڵەی عوسمانلییەکان لەسەر داروپەردووی قرچۆکی ئیمپراتۆرێتی رۆمانی و نەمانی یەکێتیی راستەقینەی سیاسیی عەرەبەکان لە کۆتایی سەدەی (13)ی فەرەنگیدا دەوڵەتی عوسمانلییان دامەزراند وەلەبەر ئەوەی وردە وردە دەمیان ژەندبووە رۆمەکان و بەناوی غەزاوە لەناویان ئەبردن, هەتا ئەهات پایەی رێزیان

---

[1] سەرکردەی مەغۆل و تورکومانەکان (هۆلاکۆ) لە (1258)دا بەغدای داگیرکرد و دوا خەلیفەی عەباسی (مستعصم باللە)ی کوشت.

[2] مێژوونووسی ناوداری عەرەب (ابن خلدون) لە (المقدمة) بەناوبانگەکەیدا شایەتی بۆ ئەمە ئەدا و ئەڵێ: "فلما## ملك التتر والمغول بالمشرق و لم يكونوا على دين الاسلام ذهب ذلك الموج و افسدت اللغة العربية على الاطلاق ولم يبق لها رسم في الممالك اللاسلامية بالعراق و خراسان و بلاد فارس و ارض الهند – مقدمة ابن خلدون – الطبعة الثالثة – المطبعة الادبية – بيروت (1900) – ص (380).

لە دڵی موسوڵمانەکاندا بەرزتر ئەبووەوە. کە لە دواییشدا خەلافەتیان گرتە دەست خۆیان, ئیتر بە ئاسانی توانیان هەموو موسوڵمانێکی سوننی بخەنە ژێر رکێفیانەوە. بەڵام چونکە فارسەکان لە رووی گیانی نەتەوەییانەوە لە ژێر ئاڵای شیعەگەرێتیدا دەوڵەتی (سەفەوی)یان لە سەرەتای سەدەی (16)ی فەرەنگیدا دامەزراندبوو توانیان کیانی خۆیان بپارێزن. لە کاتێکدا کوردەکان لە رووی ئەوەوە کە بەشی زۆریان سوننی مەزەب بوون, عوسمانلییەکانیش مەترسی شیعەکانیان یەکجار خستبوونە دڵەوە و بە هۆی ئەوەوە کە دەماری نەتەوەییان بە جارێ سڕ و سست بوو بوو, لە رووی دڵساف و ساویلکەییی خۆیانەوە لە تورکەکان نزیك بوونەوە و ئەوەبوو بە سایەی دەڵاڵی (ئیدریسی بیتلیسی)یەوە کوردستان لە (1515)ی فەرەنگیدا کەوتە ژێر دەستی تورکەکان, بەرامبەر هەندێك گفت و بەڵێن کە درا بە کوردەکان و لە ئەنجامدا هیچیشی راست دەرنەچوو[1].

[1] ئیدریسی بیتلیسی خۆی لە کتێبەیدا هەشت بەهەشت (هشت بهشت – کتێبێکە بە فارسی دای ناوە لە بارەی مێژووی خەلیفەکانی عوسمانلییەوە) دان بەوەدا ئەنێ کە سوڵتان سەلیم داوای لێ کردووە پەیوەندیی بگرێ لەگەڵ ئەمیرە کوردەکان و بیانبەستێ بە دەوڵەتی عوسمانلییەوە بە شێوەیەکی فیدراڵی. هەروەها لە نامەیەکدا کە سوڵتان سەلیم لە (15ی شەووالی 921ی هیجری – 1ی نۆڤەمبەر 1515)دا بۆ ئیدریسی بیتلیسی نووسیوە, بە ئاشکرا دەرئەکەوێ کە سوڵتان سەلیم بۆ ئەم مەبەستە چەند بەرتیلی داوە بە بیتلیسی و میرە کوردەکانی چۆن بە پارە و دیاری لە خشتە بردووە (بۆ خوێندنەوەی ئەو نامەیە تەماشای: خوجە سعدالدین: تاج التواریخ – جزء 2 لا 322)بکە.

بەڵام توركە عوسمانلییەكان چونكە هەستی نەتەوەییان لە پەیوەندیی "برایەتی" بەهێزتربوو, هەر كە پێیان داگرت ئیتر كەوتنە وێزەی كوردەكان و دەستیان كرد بە ئاوەكی كردن و تواندنەوەیان لە بۆتەی توركایەتیدا[1]. كوردەكانیش كە لە ئەنجامی چەوسانەوەی دەستی عوسمانلی و سەفەوییەوە نەختێك وریابووبوونەوە و لە فڕوفێڵی هەردوولا گەیشتبوون, كەوتنە تەلاش. عوسمانلی و سەفەوی تا ئەهات بە دەستیانەوە وەڕستر ئەبوون. لەبەر ئەوە هەردوولا كەوتنە فاكوفیكی رێك كەوتن. تا لە ساڵی (1639)ی فەڕەنگیدا بە پێی پەیمانی زەهاو "زهاب" رەنگی سنوورێكیان لە ناو خۆیاندا رشت و بەو پێیە بەشێكی زۆری كوردستان كە ئێستە لەژێر دەستی عێڕاق و توركیا و سووریا و رووسیادایە كەوتە بەر عوسمانلییەكان و بەشی خۆرهەڵاتیشی كە ئێستا وا بەدەست ئێرانەوە هەر لەژێر دەستی سەفەوییەكاندا مایەوە. ئەم سنوورە دەستكردە لەوساوە تا ئێستە لە كەمێ جێگۆڕكێ پێكردنی هێنانەپێشەوە و بردنە دواوەی سنگی بەیناوبەینی رەنگڕێژەكانی لێ دەربچێ, هەر ئەو رەنگ رشتنەیە و نەگۆڕاوە. واتا ئەو سنوورە ئێستەش هەر وەك خۆی ماوە.

كوردەكان كە لە رێی تاقیكردنەوەوە تێگەیشتن كە عوسمانلییەكان مەبەستیان لەم "برایەتیی ئیسلامی"یە درۆزنە و خەلافەتبازییە تەنیا داگیركردنی كوردستانە و هیچی تر ئەوسا كەوتنە ناڕەزایی دەربڕین و

[1] ئەحمەدی خانی (1650–1706) ئەم قوبەسەرییەی كوردی بە هۆنراوەی جوان لە (مەم و زین)ە نەمرەكەیدا چاك دەربڕیوە.

بەرپاکردنی هەراوهوریا. بەڵام ئەم هەراو هوریایانە باییی پوولێك سوودیان نەبوو. چونکە هەموو کاتێك عوسمانلییە فێڵبازەکان بە ناوی (ئاین)ەوە خەلچکیان لێ هان ئەدان و هەرچی شۆڕشێکی کورد هەبوو هەر بە کوردەکان خۆیان ئەیانکوژاندەوە. وەك مەسەلەی (مەلای خەتێ)ی ناپاك و (پاشا کۆرە)ی هەڵکەتوو[1]. (عیزەدین شێر)ی بێ ئابڕوو و (میر بەدرخان)ی نەمر[2]. جگە لەوەی زۆر جار عوسمانلییەکان دەستیان لەگەڵ سەفەویەکاندا تێکەڵ ئەکرد بۆ لەناوبردنی هەموو سەرۆك و هەڵکەوتوویەك لە ناو کوردەکاندا. گەرچی عوسمانلییەکان و سەفەوییەکان لە رووی جیاوازیی مەزەبییەوە زۆر دوژمن بە یەکتریش بوون.

---

[1] پاشا کۆرەی رەواندز گەورەترین ئامارەتی کوردی دامەزراند لەسەدەی (19)دا بەناوی ئەمارەتی سۆرانەوە. جا کاتێ کە تورکەکان بەشەڕ دەرەقەتی نەهاتن چوون بەرتیلیاندا بە مەلای خەتێ. ئەویش لە خوتبەی نوێژی جومعەدا وتی: "هەر کەسێ بچێ بەگژ سوپای خەلیفەی ئیسلامدا تەلاقی ئەکەوێ و بە کافری ئەمرێ". ئەمە پشتی لەشکری میری ساردکردەوە لەشەڕ و ناچاری کرد بە خۆبەدەستەوەدان. هەرچەندە تورکەکان بەڵێنیان پێدابوو هیچی لێ نەکەن و بیگێڕنەوە شوێنی خۆی, بەلام کە چوو بۆ ئەستەمبووڵ لە (1836)دا کوشتیان و ئەو ئەمارەتە مەزنە لەناوچوو.

[2] عیزەدین شێر میرێکی خزمی بەدرخان بوو چوو لە رقی بەدرخان یارمەتیی تورکەکانیدا دژی بەدرخان. بەڵام کە تورکەکان بە یارمەتیی (عیزەدین)ی ناپاك (بەدرخان)یان لەناوبرد, دەمودەست عیزەدینیشیان لەناوبرد. با ئەوە هەر پاداشی نۆکەر و زۆڵە کورد بێ.

عوسمانلییەکان تەنانەت لەبەر راگرتنی کیانی نەتەوەیی خۆیان کە (مەحموود خانی ئەفغانی) ئێرانی داگیرکرد و تورکیای خستە مەترسییەوە, عوسمانلییەکان کەوتنە کۆمەکی بنەماڵەی (سەفەویەکان) کە شیعە بوون و دوژمنایەتیی مەزەبییان لەبیرخۆیان بردەوە. چونکە (مەحموودخان)ی ناوبراو سوننی بوو و مەترسیی ئەوەشی لێ ئەکرا کە ئیمپراتۆرێتێکی تری سوننی لە تەنیشت ئەوانەوە دابمەزرێنێ. عوسمانلییەکان ئەم هاوکارییەیان لەگەڵ سەفەوییەکاندا کرد, هەرچەندە بە درێژاییی مێژووی تاریکی خۆیان بۆ پاراستنی (مەزەبی سوننی) بەسەرزاری و بەناو, ئەچوون بەگژ شیعەکاندا و سەروماڵ و ناموسیان حەڵاڵ ئەکردن.

لێرەدا ئەبێ ئەوەمان لەبەر چاو بێ کە دەوڵەتی عوسمانلی هەتا ئەهات بەرەو کزی و بێ هێزی ئەچوو. لە لایەکەوە بەهۆی نەتەوەی زۆری ژێر دەستییەوە کە هەستی نەتەوەیی لە نێوانیاندا زیاد بووبوو. لە لایەکی کەشەوە بە هۆی دەرکەوتنی ساختەبازیی خەلیفەکانی عوسمانلی و لا چوونی پەردەی لافوگەزافی درۆیینەی ئیسلامەتی لەسەر روویان. ئەو خەلیفانەی کە بۆ کەنیژەکێك وڵاتێکی فراوانیان ئەبەخشی. دیسانەوە لەبەر نەگونجانی جۆری فەرمانڕەوایی و سیاسەتی عوسمانلییەکان لەگەڵ پێویستی چەرخدا. هەر لەبەر ئەم بارەش بوو سوێندخوارەکان مرخیان لە دەوڵەتی عوسمانلی خۆش کرد و هەڵیان کوتایە سەری و لە جەنگی جیهانی یەکەمدا خاکەکەیان داگیرکردوو و بە پێی پەیمانی سێڤەر و لە (1920\8\10)دا مافی جیابوونەوە درا بە

نەتەوەکانی ژێر دەستی عوسمانلی –بەپێی هەندێ مەرج– کە کوردیش یەکێك بوو لەو نەتەوانە.

ئەمە لەم لاوە. لەو لاشەوە سەفەوییەکان کە بە ناوی شیعەگەرێتییەوە هەندێك لە کوردەکانیان فرێودابوو. وە هەندێك کوردی سوونیشیان بە زۆر خستبووە ژێر دەست خۆیانەوە هەر بە هۆی ئەم شیعەگەرێتییەوە کیانی نەتەوەییی خۆیانیان راگرتبوو. بەڵام کوردەکان و بە تایبەتی سوونیەکانیان لە هەلدا## هەندێ ئەمارەتی پچووك پچووکیان بۆ خۆیان پێکەوە نابوو وە سەربەخۆییی ناوخۆییی ئەو ئەمارەتانەیان پاراستبوو. وەك ئەمارەتی "بابا ئەدەڵان" کە گەلێك جار فەرمانڕەواییی تا شارەزووریش بڕی کردووە و تەنانەت سەردەمێك "خان ئەحمەد خان" هەتا (مووسڵ)یشی لە ژێردەستدا بووە.

فارسە کاربەدەستەکان بە زۆری لەوە مڕمابوون## کە کیانی ئەم ئەمارەتانە هەر بە جارێك لە ناوبەرن. بۆ ئەمە کەوتنە فڕوفێڵ و ساختەکارێتی. تا لە ئەنجامدا توانیان ئەمارەتە کوردییەکان بە پاشکۆی خۆیانەوە ببەستن و بە فەرمانی شاهانە میرەکانیان بۆ دابنێن و لە هەمان کاتدا بیانکەنە کوتەکی دەستی خۆیان بۆ بە گژدا چوونی برا کوردەکانی تریان. کوردەکان لەم دەورەدا بە جۆرێك دەماری هەستی نەتەوەییان سڕ و بێ هۆش بوو بوو تەنانەت پاڵەوانێکی مەزنی وەك (کەریم خانی زەند) کە هەموو ئێرانی گرتبووە ژێر دەست هیچ گیانێکی کوردایەتیی نەبوو و هەمیشە هەر لە خزمەتگوزاری و بەڕێکردنی کاروباری فارس و ئازربایجاندا بوو. ئەمیش نموونەیەکە بۆ

کزی و لاوازی هەستی کوردایەتی وەك لە دواییدا لێی ئەدوێین. بێگومان هەر ئەوەش بوو پاڵی بە (کەریم خان)ەوە نا کە کوڕی دوژمنەکەی خۆی (ئاغا محەمەد قاجار) لە ماڵی خۆیدا (19) ساڵ بەخێو بکا بۆ ئەوەی ئەویش وەك مارەکەی شێخ هۆمەر لە قاپی بئاڵێ و پێوەی بدا و لە ئەنجامدا دەوڵەتی قاجاری خوێنەخوێی کورد دابمەزرێنێ و ببێتە هۆی دروستکردنی زەریایەکی لە بن نەهاتوو بە خوێنی بەناڕەوا رژاوی نەتەوەی کورد. بێگومان بێ هەستی سەردارەکانی کورد و ناکۆکیی بەینیان گەورەترین هۆیەك بوو بۆ سەرکەوتنی قاجارەکان. کوێرەوەری و چەرمەسەریی کوردی کوڵۆڵ بەدەست قاجارەکانەوە لێرەدا جێی نابێتەوە. لەبەر ئەوە هەر ئەوەندە ئەڵێین پاش نەمانی بنەماڵەی قاجاری و لە دەمەدەمی هاتنە ناوی (رەزا خانی پەهلەوی)دا کوردەکان بە هەلیان زانی بۆ راپەڕین و خۆکۆکردنەوە و ئەمجارە لە ژێر سەرکردەییی هەندێ سەرۆکی خۆیاندا توانیان لە گەلێك ناوچەدا سەربەخۆییی خۆیان وەدەست بخەن و هەتا ماوەیەك (تاران) گێژ بکەن. لەم سەرۆکانە ("سمایل خانی سمکۆ" و "قەدەم خێر" و "سەردار رەشید" و "عەلی مراد خانی بەختیاری"). بەڵام ئەمانیش لەبەر نەبوونی رێکخراوێکی کوردانەی بەهێز کە پشتگیرییان بکا و لەبەر کزیی هەستی کوردایەتی کە بتوانێ لە هەموو تەنگانەیەکدا گەلەکۆمەکێ بە خەڵکی کوردستان بکا بەرامبەر دوژمن. هەروەها نەیاریی ناو ئەم سەرۆکانە و خۆپەرستییان بوو بە هۆی ئەوەی (رەزا خانی پەهلەوی) بە ئاسانی یەك یەك ئەمانە لە ناوبەرێت وە دەوڵەتی ئێرانی نوێ دروست

بکا و لە پاشدا ژەهری مار بکا بە گەرووی کوردەکاندا. جا ئێستەش کە ئەڵێن لە ئێراندا لە (لایەن حکوومەتەوە) فشە کوردایەتییەك هەیە و گوایە حکوومەتی ئێران مافی کوردەکانی ئەویٚ ئەدا, ئێمە بەش بە حاڵی خۆمان هیچ بڕوامان پێی نیە چونکە پێمان وایە مافی نەتەوەیی گوێزەبانە نیە بە خۆڕایی ببەشرێتەوە.

(4)– کورد پاش جەنگی جیهانی یەکەم

ئیمپراتۆرێتی عوسمانلی رووخا و سوپای سوێند خواران خاکەکەیان داگیرکرد و لەشکری ئینگلیز و فەڕەنسا چوونە ئەستەموولەوە و یۆنانیەکانیش لە ئیزمیردا گیرسانەوە. ئیتر سوڵتان دەسەڵاتێکی ئەوتۆی نەما و بوو بە دەسکەلای دەستی سوێند خواران. ئا لەم کاتەدا کە هێشتا بزووتنەوەی "کەمالێتی" بە شێوەیەکی رێکوپێك دەستی پیٚ نەکردبوو وە دەوڵەتێکی عەرەبی نە لە عێڕاق و نە لە سووریادا نەبوو, هەروەها حکوومەتی ئێران بە دەردیی ناوخۆیی خۆیەوە, ئەیناڵاند, لەشکری تورکیش دەسەڵاتێکی ئەوتۆی نەبوو بێجگە لەوەش سوێند خوارانیش لەناو خۆیاندا لەسەر سیاسەتی پاشەڕۆژی وڵاتی عوسمانلی هێشتا رێك نەکەوتبوون. ئا ئەم کاتە چاکترین هەل بوو بۆ کوردەکانی ژێردەستەی عوسمانلی ئەگەر بیانزانیایە بە کاری بهێنن و گویٚ لە گفت و بە تەمای بەڵێن و دەستبڕینی ئینگلیزەکان نەبوونایە و بە بەندوباوی برایەتیی درۆزنەی "مستەفا کەمالی گورگە بۆر" تەفرەیان نەخواردایە. بەڵام کوردەکان کە "کوردایەتی"یان کرد بە قوربانی "برایەتی" و

دەستیان لەگەڵ "گورگە بۆر"دا تێکەڵاو کرد و بوون بە هۆی زیندووبوونەوەی تورك, ئەوسا فەڕەنسیەکان و ئیتالیاییەکان لە لایەکەوە و رووسە کۆمۆنیستەکانیش لە لایەکی ترەوە سەرەڕای یارمەتیدانیان لە سەرەتاوە, دانیان بە حکوومەتی گورگە بۆردا نا لە ئەنجامدا. وە لە هەمان کاتدا ئینگلیزیش ناچار بوو مل بۆ کاری کراو کەچ بکا و مافی کوردەکان بخاتە پشت گوێ و ئەو بڕوبیانووەی کە لە سەرەتاوە ئەیگرت بۆ پێشڕەوتی مەبەستی کاری خۆی لەپاش چەند (مساوەمە)یەك لە گەڵ گورگە بۆردا دەستی لێ هەڵگرت و ئەو حەلە سوێند خوارەکان بڕیاری پاشەڕۆژی لاکی عوسمانلییان لەناو خۆیاندا دا و ولاتەکەیان لە خۆیان بەشکرد و ئیتر ئیشی کوردیش کەوتە نەهاتی و گێژاوەوە. تورکیای تازە دروست بووش بە سەرۆکایەتیی گورگە بۆر کەوتە کەش و فش و دەماخەوە.

ئەوەی راستی بێ ئینگلیزەکان تا ماوەیەکیش هەر وایان لە کورد ئەگەیاند کە گوایە ئەوان دەم ڕاستی کوردن. لەبەر ئەوە "مافی کوردیان بە زیادەوە مسۆگەر کردووە". ئیتر پێویست ناکا کوردەکان پەلە قاژە بکەن "ئاژاوە" بنێنەوە. کە کوردی خۆشبڕوا و دڵپاکیش بەمە هەڵخڵەتا و ئەو هەلەی لە دەست خۆیدا, ئینگلیزەکان بە شێنەیی و بە ئارەزووی دڵی خۆیان مەسەلەی "ویلایەتی مووسڵ" یان لەگەڵ "فەڕەنسا" و "تورکیا"دا بڕیەوە و "عێڕاقی عەرەب"یان بە سەرۆکایەتیی فەیسەڵ دروست کرد. پاش ئەوە ناچاربوون بۆ پاراستنی باری ویستاوی خۆیان لەگەڵ "گورگە بۆر"دا دەست تێکەڵاو بکەن, نەبا دەسەلاتی فەڕەنسا

یان رووسیا لە تورکیادا پەیدا ببێ. بە تایبەتی چونکە رووسەکان چاویان بڕیبووە ویلایەتی (قارس) و (ئەردەهان)## – کە دوو ویلایەتی کوردستانی ژووروون و بەپێی پەیمانی (بریست لیتۆڤیسك) لە 3\3\1918دا دران بە تورکیا – بەناوی ئەوەوە کە گوایە ئەو دوو ویلایەتە هی ئەرمەنین. لەبەر ئەوە رووسە کۆمۆنیستەکان ئەرمەنییەکانیان لە (تورکیا) هاندا. بەڵام ئەرمەنیەکان لە ساڵی (1920)دا لە شەڕدا شکان و ئیتر کۆمۆنیستەکان ناچاربوون پەیمانی ئاشتی لەگەڵ (تورکیا)دا ببەستن و واز لەو تەماعە کۆنەی خۆیان بهێنن. ئەگەرچی (ستالین) هەتا ئەم دواییەش هەر دەستی لێ هەڵنەگرتبوون و پەیتا پەیتا داوای ئەکردن. خوا هەڵناگرێ رووسە کۆمۆنیستەکان هەموو دەمێك هەر "دەستگیری هەژاران" و "پشتگیری لێقەوماوان" بوون. بۆیە ئەیانویست ئەو دوو ویلایەتە کوردە بە ناوی ئەوەوە کە گوایە هی ئەرمەنین "رزگاریان بکەن" و بیانخەنە سەر "ئەرمەنستانە ئازاد"ەکەی خۆیان تاکو کوردیش لەو "بە هەشتە"ی ئەوان بێبەش نەبێ.

ئەمجا ئەو دەوڵەتانەی تازە دروست بوو بوون وەك "تورکیای کەمالی" و "عێراقی فەیسەڵ" و "ئێرانی رەزا شاه" ناچار بوون بۆ راگوازتنی باری سیاسی خۆیان هەرەوەزیی لەگەڵ "سوێندخواران" و یەکتردا بکەن و بە هەموو هێزێکیانەوە بەرگریی هەموو جۆرە گۆڕانێك بکەن کە لەم بارەوە روو بدا. چونکە هەر یەکە بەشی خۆی لە کوردستان بردبوو. هەر لەبەر ئەوەش بوو کە "پەیمانی عێراق و تورکیا و بەریتانیا" لە (5)ی حوزەیرانی 1926 و پەیمانی سعد ئاباد لە (8)ی

تەمموزی 1937دا بەستران و هەر سەبارەت بەوەش بوو کاتێ کە شۆڕشەکانی کورد دەستیان پێ کرد, بەتایبەتی شۆڕشی دیاربەکر لە ساڵی (1925)دا بە سەرکردەییی "شێخ سەعیدی پیران" نەك هەر لە لایەن رووسە کۆمۆنیستەکانەوە پشتگیرییی نەکرا و بەس بەڵکو یارمەتیی تورکیاش درا بۆ کوژاندنەوەی ئەو شۆڕشانە و رووسیاش هەر سەبارەت بەوە بوو کە لە بەینی ساڵانی (1930–1937)دا سنووری لە شۆڕشگێڕە کوردەکانی "ئاگری داخ" داخست کە بەرامبەر تورکیای کەمالی راست بووبوونەوە و داوای مافی خۆیانیان ئەکرد. هەروەکو چۆن فەرانسەییەکان خەتی شەمەندەفەری (حەلەب)یان بۆ لەشکری ئەتاتورك کردەوە بۆ ئەوەی لە پشتەوە دزانە لە کوردەکان بدەن. بەم جۆرە یەکێتیی سۆڤیاتی کۆمۆنیستی "ئادەمیزاد پەرست" و ئیمپریالیستی فەڕانسەیی "سەرمایەداری خوێنمژ" یەکیان گرتەوە لە یارمەتیدانی کورددا بۆ هێنانەدی "مافی نەتەوەییی خۆی لە بڕینەوەی سەرەنجامی خۆی"دا[1] .

برزووتنەوەی کوردایەتی

کوردەکان کە حاڵی خراپی خۆیان دی بە دەست تورك و عەرەب و ئێران و ئیگلیز و رووس و فەڕەنسەییەکانەوە و بە هەر لایەکدا ئاوڕیان ئەدایەوە هەر تێسرەواندن بوو و هیچی تر, بیرێکیان کردەوە و بەیەکدا

[1] ئەمە سەرناوی کتێبێکە کە لێنین نووسیوێتی و کراوە بە عەرەبی بە ناوی (حق الامم في تقرير مصيرها).

هاتن. بەڵام ئەمجارە ویستیان لە ڕێگەی پێکهێنانی هەندێك دامودەزگای سیاسیی ڕێکوپێکەوە مافی خۆیان بە زۆر بسێنن. هەرچەندە بزووتنەوەی کوردایەتیی ڕێکوپێك نەختێك لەم دەورە کۆنترە و ئەگەڕێتەوە بۆ ساڵی (1908) واتا کاتێك کە حیزبی تعالی و تەرەقی کورد لە ئەستەمووڵ دامەزرێنرا[1]. لەگەڵ ئەوەشدا لاوان و ئەفسەران و قوتابیان و ڕۆشنبیرانی کورد کەوتنە خۆیان بۆ دامەزراندنی حیزبێکی نوێ بە ناوی (هێڤی)یەوە لە ساڵی (1910)دا کە مەرکەزەکەی هەر ئەستەمووڵ بوو. پاش بڕانەوەی شەڕی جیهانی یەکەم و لەبەرەبەیانی دەم کردنەوەی گوڵی هیوای کوردا بۆ سەربەخۆیی, کۆمەڵەی (ئیستیقلالی کورد) لە (1918)دا دروست بوو[2]. حیزبی (خۆیی بوون)یش پاش دابەشکردنی کوردستان لە کانوونی یەکەمی (1927)دا هاتەکایەوە. بێ گومان ئێمە نامانەوێ لێرەدا لە بارەی چۆنێتی دامەزراندن و بەڕێوەچوون و رووخانی ئەم حیزبانەوە بدوێین, چونکە ئەوە پێویستی بە لێکۆڵینەوەیەکی تایبەتییە. بەڵام هەر ئەوەند ئەڵێین ئەو شۆڕشانەی کە لە سایەی ئەم کۆمەڵانەدا بەرپاکران بە داخەوە هیچیان سەری نەگرت. وەك شۆڕشی (شێخ سەعیدی پیران) کەلە ساڵی (1925)دا بەرپابوو, وە شۆڕشی (ئاگری داخ) کە لە بەینی ساڵانی (

[1] کۆنترین حیزبی کوردی ناوی (جەمعیەتی عەزمی قەوی) بووە. بەلام بەداخەوە لەم بارەیەوە هیچ زانیارییەکمان چنگ نەکەوت.

[2] بەدرخانییەکان خۆیان لەم کۆمەڵە جیادردەوە و حیزبێکی تریان دانا بە ناوی (جەمعیەتی تەشکیلاتی ئیجتیماعیە)وە.

1927–1930)دا هەڵگیرسا و شۆڕشی دەرسیم یش کە لە ساڵی (1938)دا روویدا. ئەمەش سەبارەت بەوەبوو کە ئەم حیزبانە نە (تنظیمێك)ێکی بەهێز و پتەویان هەبوو وەنە لەسەر بیروباوڕێکی کوردایەتیی راستەقینە دامەزرابوون. بە تایبەتی چونکە زۆربەی زۆری ئەندامانی ئەمانە ئەفسەر و فەرمانبەر و ئەفەندی و سەرۆك هۆز بوون. بزووتنەوەکەش نەبووبوو بە بیروباوڕێکی نەتەوەییی ئەوتۆ کە لە ناو جەرگەی نەتەوەی کوردا رەگ دابکوتێ وبە هەموو سووچ و گۆشەیەکی کوردستاندا پەل بهاوێژێ. هەروەها بە هۆی کاڵوکرچی بزووتنەوەی کوردایەتییەکەشەوە. ئەو حەلە کاربەدەستانی ئەو کۆمەلانە گەلێکیان ئەوەندە خۆشبڕوا بوون, پێیان وابوو لە کاتی هەڵگیرسانی شۆڕشێکی کوردیدا "دەوڵەتە گەورەکان" هیچ نەبێ بێ لایەن ئەوەستن یان یەکسەر یارمەتیی کوردی داماو ئەدەن. بە تایبەتی "رووسیای لێنین" کە خۆی کردبوو بە باوکی گەلان[1]. تەنانەت ئەو ئاوە ئێستەش وا رژاوە گەلێك لە پیرە بەرێزەکانی خۆمان کە باسی کوردایەتییان بۆ ئەکەیت, جارێ بەر لە هەموو شتێك ئەڵێن "کێتان لەگەڵە؟".

---

[1] پاش ئەوەی شێخ مەحموود لەگەڵ ئینگلیزەکان تێکچوو و تورکەکانیش دەستیان کرد بە زاخا, رووی کردە مۆسکۆ. لە نامەیەکدا لەکە 20ی کانوونی دووەمی 1923دا بۆ کۆنسۆلی سۆڤیاتیی لە تەورێز نووسیوە یەکێتیی سۆڤیاتی بە "رزگارکەری گەلان" داوەتە قەڵەم و داوای یارمەتیی لە مۆسکۆ کردووە. بەڵام سۆڤێتەکان کە "باوکی گەلان"ن هەر وەرامیشیان نەدایەوە.

بێجگە لەمەش هەندێك لەم شۆڕشانە لە پاش دابەشکردنی کوردستان و جێگیربوونی باری چەسپاو (الوضع الراهن) روویان دا. بۆیە سەرگرتنیان مەحاڵ بوو. گەورەترین نموونە بۆ ئەمە شۆڕشەکانی (شێخ مەحموود)ە کەلە کوردستانی خوارووودا روویاندا و ئەوەبوو ئینگلیزە ئیستیعمار–گەرەکان بەو پەڕی توندی و جانەوەرێتییەوە کورژاندیانەوە. تەنانەت "مسزبیلی رووسوور" بە شانازییەوە ئەیگێڕێتەوە کە فرۆکەکانی ئەوان ئەم شۆڕشەی شێخی دامرکاندووەتەوە[1]. هەروەها هەموو شۆڕشەکانی تری شێخ مەحموود ئەنجامیان لەمەی سەرەوە باشتر نەبوو. خۆ شتێکی ئاشکرایە کە شۆڕشەکانی (بارزان)یش هەموو جارێك بە یارمەتیی ئینگلیز ئەکوژانەوە و هەردەمێ شۆڕشێکی کوردانە بەرپابووایە گورج گاڵی ناپیاو و سەرۆك هۆزە بێگانە پەرستەکانی لێ ئەدرا و بەشێوەیەکی زۆر جانەوەرانە ئەکوژێنرانەوە. ئەمە بەسە بۆ ئەو "بە ئابڕوانە"ی کە ئەڵێن هەموو شۆڕشێکی کورد پەنجەی ئینگلیزی تێدا بووە.

لە ئێرانیشدا وەك لەمەوپێش وتمان, گەلێك شۆڕش روویاندا بە سەرۆکایەتیی (سمکۆ) و (سەردار رەشید) و (قەدەم خێر) و ... هتد و ئەمانیش هەر لەبەر ئەو هۆیانەی سەرەوە (لە نەبوونی دامودەزگای رێکوپێکی نەتەوەیی و نەگەیشتنی دەنگی کورد بە جیهان و دەمکوت

[1] تەماشای کتێبەکەی مس بێڵ بکە:

BELL, Lady, Letters of Gertrude Bell. Lond, 1927.2 vols.

بوو و خۆ سڵ نەکردنی سوێند خواران و دەوڵەتە گەورەکانی تر لە ئاستی کورددا و کزیی هەستی نەتەوەیی بە تێکڕایی لە ناو کورددا, سەریان نەگرت.

لەپاش ئەوەی مەسەلەی (مووسڵ) بڕایەوە[1] و کوردستان دابەشکرا و عێراق و تورکیای تازە دروست بوون, لە کوردستانی عێڕاقدا گەلێك دامودەزگای سیاسی دامەزرێنرا گرنگەکانیان: زەڕدەشت (1928), یەکێتی (1937), پشتیوانی (1938), برایەتی (1938). حیزبی (هیوا)ش هەر لە (198)دا لە لایەن قوتابییەکانی (کوللیەی حقوق)ەوە دروستکرا. راستیەکەی ئەتوانین بڵێین (هیوا) لە هەموویان گەورەتر و بە دەسەڵاتتر بوو. چونکە پەلی کێشابوو بەسەر زۆر شوێنی کوردستانی عێڕاقدا و تەنانەت ئەشڵێن ناوی لە (کوردستانی ئێران)یشدا هەر بووە. لەبەر ئەوە ئێمە واز لە حیزبە کەم تەمەنەکانی تر ئەهێنین و نەختێك لەسەر (هیوا) ئەڕۆین چونکە (هیوا) بناغەی گەلێك حیزبی تر بوو کە لەم دواییەدا دروست بوون. هەرچەندە نامانەوێ بە دووردرێژی لە بنچینەی (هیوا) و چۆنێتی دامەزراندنی بدوێین بەڵام بە پێویستی ئەزانین باسێکی سیاسەتی "هیوا" بکەین.

[1] ویلایەتی مووسڵ بەپێی بڕیاری (عصبة الامم) لە کانونی یەکەمی 1925 دا خرایە سەر عێڕاق بەرامبەر ئەوەی کوردەکان لە کاروباری ناوخۆیی خۆیاندا خۆیان ببەن بەڕێوە. بەڵام ئەو مافە هەتا ئێستە هەر لەسەر کاغەز ماوەتەوە و نەخراوەتە مەیدانی کارەوە.

"هیوا" وەك دامو دەزگایەکی سیاسی کوردانە خۆراکی لە بیروباوڕێکی نەتەوەییی سنوور بۆکێشراوی ئامانج دیارەوە وەرنەدەگرت. بگرە ئەتوانین بلێین مۆری شەخس پەرستی و عاتیفەکاری ئاشکراترین مۆر بوو پێوەی. تەنانەت گەلێك لە جاسووس و نۆکەرەکانی بێگانە وەك (ماجد مستەفا)[1] لەبەر کزیی (تنظیم) و نەبوونی بیروباوڕی کوردایەتی, لە هەلی هەڵکەوتوودا توانیبوویان خۆیان بکێشنە ناوی و پایەی گەورەشیان ببێ. وە نەبوونی بیروباوڕ و یەکێتیی بیر لەناو ئەندامە جۆرجۆرەکانی (هیوا)دا کارێکی وای کردبوو کە بە جارێك (یەکێتیی رێکخستن – تنظیم)یش نەمێنێ و حیزب ببێتە پاشاگەردانێ و هەرکەس بۆ خۆیی.

ئەو جاسووسانەی ئینگلیز کە کەوتبوونە هیواوە کارێکی وایان کرد کە رێباز و رێڕەوی حیزب بێتە سەر ئەوەی باوڕی بە یارمەتیی ئینگلیز ببێ و بێجگە لەوەش لە ئەندامە ساویلکەکانیشیان وا ئەگەیاند کە گوایە هەر ئینگلیزە کورد رزگار ئەکا. لەبەرئەوە حیزب ئەبێ سیاسەتێك بگرێ کە لایەنی ئینگلیز بەر نەدات. لەلایەکی کەشەوە ئەو خوێندکارە کوردانەی کەلە (هیوا)دا بوون و لە بەغدا ئەیانخوێند و پەیوەندییان لەگەڵ کۆمۆنیستە عەرەبەکاندا پەیدا کردبوو, بوونی ئەمانە لەناو حیزبدا بوو بە هۆی دروست بوونی کەلێنێکی گەورە و کوتەکی دایە

[1] هەر (ماجد مستەفا) بەهۆی خۆشاردنەوەیەوە لە (هیوا)دا توانی یارمەتیی ئینگلیزەکان و عێراق بدا بۆ کوژاندنەوەی شۆڕشی بارزان لە 1945دا و ئەمجا بوو بە ئاگری بن کا بۆ رووخاندنی حیزبی هیوا.

دەست کۆمۆنیستەکان کە سیاسەتی ئیگلیزپەرستی هەندێ لەو ئەندامە جاسووسانە بکەنە بڕوبیانوو و هێرش بەرنە سەر (هیوا) و پەلاماردانی هەموو جۆرە کوردایەتییەك. لەبەرئەوە (هیوا) هەر لەیەکەمین تاقیکردنەوەدا کەوت و لێك هەڵوەشا و بەمە کۆمۆنیستەکان رێیان بۆ پاك بووەوە و کەوتنە گوناهبارکردنی هەموو کوردپەروەرێك و تەنانەت ئەوانەی لە گوڵیش پاکتر بوون. لە هەمان کاتدا جاسووسەکانی ئینگلیزیش شان بە شانی شیووعیەکان هەر ئەهاتنەوە بەسەروپۆتەڵاکی کوردە راستەکاندا و زۆر بە شەیتانانە ناووناوبانگی کوردایەتییان پیس ئەکرد. ئەوی شایانی باسە ئەمە لەو کاتەدا بوو کە لە شکری سۆڤیات ئێرانی داگیر کردبوو[1] و تا رادەیەك خوێندن و نووسینی بە کوردی ئازاد کردبوو. لەبەر ئەوە شیووعیەکان زیاتر دەسیان گەرم بوو و قسەکانیان زۆرتر ئەچووە دڵی خەڵکی ساویلکە و نەفامەوە.

لە رووخانی حیزبی (هیوا) دوو تاقمی گەورە پەیدابوون. تاقمێکیان ئەو شیووعییانە بوون کە یەکسەر پەیوەندییان لەگەڵ حیزبی شیووعی عێراقدا پەیداکردبوو. تاقمەکەی تریش گوایە سەر بە "کوردایەتی" بوون. ئەمانەی دوایی پاش ئەوەی سەردەمێکی زۆر بە دوودڵی مانەوە بوونە حیزبی (بەرەی رزگاریی کورد). لە هەمان کاتدا تاقمێکی پچووکی تریش هەبوون کە بە زۆری لە هەولێردا چەقیان بەستبوو, ناویان لە خۆیان نابوو (شۆڕش). ئەمانە خەیاڵی ئەوەیان هەبوو کە حیزبێکی

[1] لە ئابی (1941)دا سوپای سۆڤیات ئێرانی داگیرکرد (ناوچەی ئازربایجان و بەشێك لە کوردستان).

شیووعی کوردی سەربەخۆ دروست بکەن. بەڵام کە لە پاشدا دییان سەری نەگرت بۆیان و شیووعییە کورد و عەرەبەکان پشتگیرییان نەکردن, هاتن لەگەڵ (رزگاریەکان)دا یەکیان گرت. لەگەڵ ئەوەشدا هەندێکیان هەر دیسان جیابوونەوە و چوونەوە ناو حیزبی شیووعی عێراق. لێرەدا ئەبێ بزانین کە لقێکی کۆمەڵەی (ژ.ك)[1] کە لە سلەیمانیدا هەبوو ئەویش هەر چووە پاڵ رزگاری و لەم یەککگرتنانە (پارتی دیموکراتی کورد) لە 18–06–1946دا دروست بوو. بەم جۆرە لەو حەلەوە بنچینەی دوو دەستە خەڵکی لە کوردستاندا پەیدا بوو. پارتی و شیووعی.

ئەمە لە عێڕاقدا. لە ئێرانیشدا کە سەرەتای بزووتنەوەی کوردایەتی بە هۆی مریدەکانی (شێخ عوبەیدوڵڵای نەهری)یەوە — کە بە دەستی تورکەکان خنکێنرابوو و ئەوانیش دیعایەیان ئەکرد بۆ سەربەخۆیی کوردستان — جۆشی سەندبوو. دوایی چوونی مستەفا پاشای نەمروود لە دەوروبەری حکوومەتی شێخ مەحموودا بۆ کوردستانی ئێران و بەسەرکردنەوەی هەندێ کوردی ناسراو, ئەو جۆشەی بە تینتر کردبوو. لەم کاتەدا (کۆمەڵی ئازادی کوردستان) لەلایەن (زەندی)یەوە دامەزرێنرا. بەڵام سەبارەت بەوەی (زەندی) ناپاکی لێ دەرکەوت (کۆمەڵی ئازادیی کوردستان) رووخا. ماوەیەك کورد لەوێ هەروا بێ حیزب مایەوە. تا لەدواییدا کۆمەڵەی (ژ.ك)ی ناوبراو لەسەر

[1] کورتەی (ژیانەوەی کورد)ە. پاش ماوەیەك باسی ئەکەین.

داروپەردووی ئەم حیزبە و گەلێك كۆمەڵ و دەستەی پچووك پچووك لە مەهاباد لە ((16) ئەیلوولی 1942دا[1] دروست بوو. وە ئەوەبوو لە ئەنجامدا كە قازی محەمەد هاتە ناو (ژ.ك)ەوە و "كۆماری كوردستانی" لە 22-01-1946دا بە یارمەتیی رووسەكان دامەزراند, ناوی كۆمەڵەی (ژ.ك) لە سەر خواستی رووسەكان گۆڕدرا و لە تیشرینی دووەمی (1945)دا بوو بە (حیزبی دێموكراتی كوردستان).

شیووعێتی لە كوردستاندا

ئەو هۆیانەی ئاگری بڵاوبوونەوەی شیووعێتییان خۆشكرد بەم فراوانییەی ئێستای و سەریان لە دانیشتووانی كوردستان تێكدا, بریتین لە:

(1)- نەبوونی بیروباوڕێكی نەتەوەییی چەسپاو لە دامودەزگایەكی سیاسی بە هێزی ڕێكوپێكدا كە بتوانێ هەڵەكانی ئەو دامودەزگا كۆنە رووخاوە بێ فەلسەفە و باوڕانە بخاتە بەر چاو و لە خەڵكی بگەیەنێ و چاوێك بەو سەنگانەدا بگێڕێتەوە كە لەوەبەر هەڵسوكەوتی خەڵكیان پێ كێشراوە و هەر لەو ڕێگەیەوە بەربەستێك دروست بكا بەرامبەر لێشاوی بیروباوڕی نانەتەوەیی و لە هەمان كاتدا چەكێكی فیكری بداتە دەست گشت كوردێكی دڵسۆز بۆ بەربەرەكانێی هەموو جۆرە بیروباوڕێكی بێگانە. بە نەبوونی ئەمە ڕێگە بۆ شیووعییەكان تەخت بوو كە دەست بە سەر بیری خەڵكیدا بگرن و لە باری سەرنجی ماركسییەوە

[1] بەرامبەر (25)ی شهریوری 1321ی (شەمسی).

بزووتنەوەی کوردایەتی شی بکەنەوە و ئەم باری سەرنجەش بسەپێنن بەسەر خەڵکدا.

(2)– وەکو وترا – فەلسەفەی ئەم دامودەزگا سیاسییە کۆنانە بە هۆی جاسووسەکانی ئینگلیزەوە وای لێ هاتبوو کە گوایە ئینگلیز بە پشتیوان و هاودەنگی کورد بدرێتە قەڵەم. کەچی بە پێچەوانە و لە جیاتی ئەمانە ئینگلیز وا دەرکەوت کە بە هیچ جۆرێك پشتی پێ نابەسترێت. بیروباوڕێکی واش لە کایەدا نەبوو کە لەمە کەڵك وەرگرێ. و بیکا بە دەرس بۆ هەموو جووڵانەوەیەکی پشت بە بێگانە بەستوو. لەبەر ئەوە خەڵکی کە لە ئینگلیز ساردبوونەوە, شیووعییەکان وەستایانە توانیان ئەم هەلە لە دەست نەدەن و لە خەڵك بگەیەنن کە هەر رووسە "مافی گەلان" ئەدا و لە تەنگانەدا "فریای کورد"ی بێکەس ئەکەوێ و هەر ئەوە کە بتوانێ بەربەرەکانێی ئینگلیزی پێ بکرێ.

(3)– بە تایبەتی کە یەکێتیی سۆڤیات لە شەڕی جیهانی دووەمدا بەرامبەر بە هێزی ئەڵمانیای هیتلەری خۆی راگرت و کاتێ کە ئێرانیشی داگیرکرد فەرمانڕەواییەکی ناوخۆیی بۆ کوردەکانی ئەوێ دروست کرد. شیووعییەکان لەمەوە دەنگیان دلێر بوو و توانیان لە خەڵك وابگەیەنن کە "مادام لە کۆنەوە ئینگلیز هەر دەستی دەستی بە کورد ئەکا و هیچی بۆ نەکردووە, ئیتر بۆچی دەست لە ئینگلیز نەشۆرین و روونەکەینە رووسەکان و بە تایبەتی ئەمە دوو رۆژە هاتووەتە ئێرانەوە کە چی ئەوەتا "کۆمارێکی" دامەزراندووە کە ئەبێ بە بنکەیەك بۆ

یەکگرتنەوەی هەموو کوردستان[1]. خەڵکی سادە و بێ دەسەڵاتیش دیارە پیاوی بە هێزیان خۆش ئەوێ – بە تایبەتی ئەگەر ئەو خاوەن هێزە پێی سەلماندن بەرامبەر زۆردار پشتگیرییان ئەکا. لەبەر ئەوە کوردی ساویلکەی لە گوێی گادا نووستوو زوو بەمە هەڵخەڵەتان و جۆشیان سەند. دەکە کۆماری مەهابادیش پاش خۆکێشانەوەی رووسەکان لە تیشرینی دووەمی (1946)دا – رووخێنرا دیسانەوە پڕوپاگانتەی زۆڵانەی شیووعییەکان و فەریکە مارکسییەکان سەری والە خەڵك تێکدا کە ئۆباڵی رووخانەکەی هەر بەتەنیا خرایە ئەستۆی ئیستیعماری خۆراوا و رووسیا وەك بەرزەکی بانان بۆی دەرچوو. لەبەر ئەوە کوردی سادە و نەفام و خۆشباوڕ روویان لە رووس وەرئەگێڕا.

(4)– شیووعییەکان کە درۆشمی هەر گەورەیان "برایەتی"ی نێو کورد و نەتەوەکانی تر بوو, ئەمە وەنەبێ درۆشمێکی تازە بووبێت. بەڵکو زۆر لە کۆنەوە جلخوارەکان و بێگانەپەرستەکانی سەردەمی عوسمانلی و ئاینوئۆین بازەکانی ئیسلامەتی بە ناوی ئەم برایەتییە

[1] تەنانەت هۆنەری کورد (هەژار) کە ئەو دەمە لە رووی خۆشباوڕییەوە باوڕی بە رووسەکان هێنابوو وتبووی:

کوردە ئەتەوێ ببیت سەربەخۆ
بڕۆ هەراکە, تۆ بەرەو مۆسکۆ
قسەی درۆیە سان فرانسیسکۆ

بژی ستالین خۆشبێ چەکوش و داس
لە ژێر ئیستیبداد کوردی کرد خەلاس

درۆزنەیەوە زۆر جار ڕێگەیان لە کوردایەتی گرتووە. وە کە هەستی کوردایەتی نەختێك هێزی پەیدا کرد ئەم سەگوسواڵە بەکرێگیراوانە بە ئاشکرا نەیان دەوێرا دەری ببڕن. بەڵام هەر کە شیووعییەکان ئەم درۆشمی "برایەتی"یەیان هێنایە ناوەوە, ئەوسا کاسەلێسەکانی ئینگلیز گورج قۆزتیانەوە و کردیانە کوتەکی دەستیان. نەك لەبەر خاتری شیووعییەکان, بەڵکو تەنها بۆ ڕێگرتن لە کوردایەتی. بەداخەوە ئەڵێین گەلێ کوردی پاکیش ئەم درۆشمەی لە ڕووی ساویلکەیەتییەوە وەرگرت و بەم برایەتییە بێ جێ و ڕێیە هەڵخەڵەتا. سەرەڕای ئەمانەش ئەم برایەتییە بە کەڵکی حکوومەتانی عێراق و ئێران و تورکیا و ... هتد ئەهات. لەبەر ئەوە بە پێی بەرژەوەندیی ئینگلیزەکانیش ئەمانە دەستیان بە پشتەوە ئەگیرا و ڕێگا لە بزووتنەوەی شیووعێتی نەدەگیرا. چونکە تەنانەت داگیرکەرانی کوردستان کە دوژمنی شیووعێتیش بوون دیسانەوە هەر خەتەری کوردایەتییان لا زلتر بوو لە خەتەری شیووعێتی. لەبەر ئەوە سیاسەتێکی تایبەتییان بەرامبەر شیووعییەکانی کوردستان بەکار ئەهێنا کە ئێستاش هەر وایە. ئەوەتا بازێڕەکانی کوردستان پڕن لەو نووسراوانەی کە ئەچنەوە سەر بیروباوڕی شیووعێتی و کوردستانی عێراق (بە تایبەتی هەولێر و سلەیمانی) بووەتە پەناگا بۆ ئەو شیووعییە عەرەبانەی کە لە ترسی کوشتن و بڕین لە عەرەبستانەوە هەڵاتبوون[1].

[1] تەنیا شارێکی کوردستان کە ڕێی بڵاوبوونەوەی شیووعێتی کەم پێدراوە کەرکووکە. ئەویش بۆ پاراستنی دەسکەوتی ئینگلیزەکانە لە چاڵە نەوتەکاندا.

(5)– مادام شیووعییەکان تێکۆشانیان لەسەر بنچینەی (قطري)یە. دیارە هەموو کاتێك پارێزگاریی ئەم سنوورە دەستکردانەی ئێستە ئەکەن و داگیرکەرانی کوردستانیش کە هەموو هەوڵێکیان بۆ چەسپاندنی ئەم سنوورە دەستکردەی ئێستەیە هەموو کاتێك باوەش بۆ شیووعییەکان ئەکەنەوە و ئەیانکەنە داردەست و کوتەکی خۆیان بۆ لێدانی ئەوانەی بڕوایان بەم دابەشکردنەی کوردستان نیە. جا لەبەر ئەمەیە کە شیووعێتی کردن لە میری ترسان و سڵکردنەوەیەکی ئەوتۆی ناوێ لە کوردستاندا ئەگەر بەراورد بکرێ لەگەڵ کوردایەتی. ئەو کوردایەتییەی کە بە ڕاستی بۆ یەکگرتنەوەی نەتەوەی کورد بێ ئەکۆشێ لە نیشتمانێکی یەکگرتوودا, بۆمان دەرئەکەوێ کە بەکرێگیراوانی داگیرکەران و پیاوانی ئینگلیز کە وەختی خۆی رایان لەگەڵ داگیرکەراندا کردووە بەیەك و ئێستەش هەر لە تەقەلادان بۆ راگرتنی ئەم باری دابەشکردن و رەنگ رشتنە. شیووعییە زۆڵەکانیش هەموو قۆڵیان کردووە بە قۆڵی یەکدا بۆ سەرپانکردنەوەی ئەوانەی کوردایەتیی راستەقینە یان کردووە بە رێبازی تێکۆشانیان. لەبەر ئەوە لەم زەلکاوە پیسەدا دیارە هەموو کاتێك شیووعی ئەتوانێ راوی ۆخی بکات.

(6)– بەلای ئێمەوە شیووعێتی بە زۆری لە وڵاتێکدا گەشە ئەکا و جێی خۆی ئەکاتەوە کە رژێمی دەرەبەگێتی و خەڵك رووتاندنەوە و ئاژاوەی ئابووری تێدا گەرم بێ (بە پێچەوانەی قسەی کارل مارکسەوە کە ئەڵێ شیووعێتی زیاتر لە وڵاتە پیشەسازییەکاندا بڵاوئەبێتەوە)

چونکە سەرکەوتنی شیووعێتی لە رووسیای قەیسەری و چینی شان کای شیکدا کە دوو وڵاتی کشتوکاڵی دواکەوتووبوون و سەرنەکەوتنی لە ئینگیلتەرە و ئەڵمانیادا کە دوو وڵاتی پیشەسازی و پێشکەوتوو بوون, راستیی ئەم قسەیە بۆ هەموو لایەك دەرئەخا. کوردستانیش لەبەر ئەوەی لە سای رژێمی دەرەبەگێتیدا ئەژی و سەروەت و سامانی بە شێوەیەکی دادپەروەرانە بەش ناکرێ و رەنجێکێش و ئیشکە زووربەی لە بەروبوومی رەنجی خۆیان بێبەرن. زوڵم و زۆر و چەوساندنەوەی نەتەوەیی بێ ئەندازەش لەولاوە بوەستێ. ئیتر شتێکی سەیر نیە کە کورد گوێ بۆ ئەم قەوانانەی شیووعییەکان شل بکا کە هەمیشە بە ناوی چونیەکی و دادی کۆمەڵایەتی و یارمەتیی چینی کرێکارەوە لێ ئەدرێ. لەبەر ئەوە زوربەی زۆری کوردی هەژاری رووتە و چەوساوە دوای شیووعێتی کەوتن بەو مەبەستەی کە گوایە رزگارکەری چینی هەژارانە.

(7)– ئاشکرایە لە ناو هەموو کۆمەڵگایەکدا لەبەر هەر هۆیەك بێ پیاوی رەوشت نزم و خوێڕی و بێ ئابڕوو و پاشڵ پیس زۆرن. لەگەڵ ئەوانەشدا گەلێك هەن مەمەڵ و تەوەزەل و بێکارە و لە ژیان دواکەوتوو و لە قافڵە بەجێماو و گەوج و گەلۆرن. دە دیارە ئەوانە حەز بەم بیروباوڕانە ئەکەن. چونکە هەموو کەموکووڕییەکی خۆیان و خزم و کەسوکار و بنەماڵەیان بۆ دائەپۆشێ و لەسەر حسابی خەڵکی ئەیانخاتە بەزم و کەیف و رابواردنەوە. چونکە شیووعییەکان خووورەوشت بە (مەفاهیمی بۆرجوازێتی) لێك ئەدەنەوە و رەوشتی بەرز بەلایانەوە ئەوەیە پیاو بۆ سەرکەوتنی شیووعێتی تێ بکۆشێ لەم جیهانەدا و ئیتر

بە هەر رێگەیەك ئەبێ بابێ. ئەگینا ئەوان بڕوایان بە یەکێتیی خێزان و ناموس و ئابڕوو نیە. ئەوان ئەیانەوێ هەموو شتێك "ناوکۆیی" و باوبێ. تەنانەت ئافرەتیش ئەبێ هەر وابێ. چونکە ئەویش هۆیەکە بۆ بەرهەم هێنان. لەبەر ئەوە نابێ تاکە یەکێك دەستی بەسەردا بگرێ و خەڵکی لێی بێ بەش بێ. هەروەها نابێ یەکێتیی خێزان بپارێزرێت. چونکە پێیان وایە ئەمە ئەبێتە هۆی ئەوەی پیاو بیر لە دوارۆژی منداڵەکانی بکاتەوە و هەوڵیان بۆ بدا و پارەیان بۆ کۆبکاتەوە. کە دیارە ئەوەش لە رژێمی شیووعێتیدا دەست نادات.

هەندێك زانیاری لەبارەی شیووعێتییەوە

ئێستە بەر لەوەی لە دەست درێژیی شیووعییەکان بدوێین بۆسەر رەوشت و رەفتاری جوان و بزووتنەوەی کوردایەتی بە تایبەتی, پێویستە جارێ بیروباوڕی شیووعێتی لە باری سەرنجی نەتەوەییەوە کەمێك شی بکەینەوە.

شیووعێتی واتا مارکسێتی لە مەیدانی هێنانەکاردا. کە مارکسێتیش لەسەر کۆڵەکەی "نانەتەوەیی=الاممية" دامەزراوە. ئەم بیروباوەڕی "نانەتەوەیی"یە هەرچەندە زۆر کۆنە و گەلێك دامودەزگای ئاشکرا و نهێنی (بەتایبەتی جوولەکەکان), بانگی بڵاوبوونەوەیان بۆداوە لە پێش "مارکس"دا بەڵام بە زۆری بە ناوی (کارل مارکس)ەوە ناوبانگی سەندووە. چونکە مارکس یەکەم کەس بوو کە ئەم بیروباوڕەی خستە قاڵبێکی سنووربۆکێشراوەوە و بەستی بە مەسەلەی بەرژەوەندیی

ئابووری و خەباتی چینایەتییەوە. لەبەر ئەوە بەپێویستی ئەزانین لە پیچشدا باسێکی کورتی "نانەتەوەیی" بکەین.

نانەتەوەیی

"نانەتەوەیی" مانای پێکەوە تێکۆشانی چەند نەتەوەیەك بۆ توانەوەیان لە بۆتەیەکی یەکگرتوودا. واتا مۆری نانەتەوەیی نان بە چەند نەتەوەیەکی جیاوازەوە. کە ئەمەش رێ خۆشکردنە بۆ ئەو خەباتە چینایەتییەی مارکسیەکان باسی ئەکەن.

بەپێی ئەم بڕوایە ئادەمیزاد پێك نەهاتووە لە چەند نەتەوەیەکی جیاوازی مەسڵەحەت جیاواز بەڵکو لە چەند چینێکی جیاوازی مەسڵەحەت جیاواز. وە بۆ ئەوەی ئەو چەند نەتەوەیەی بەیەکەوە ئەژین وەیا (ظروفی سیاسی) وای لێ کردوون پێکەوە بژین, هەروا بمێننەوە و لە پاشەڕۆژدا بەربەرەکانی نەکەوێتە بەینیانەوە و بتوانن پێکەوە خەباتی چینایەتیی خۆیان بکەن, شیووعێتی بۆ ئەم مەبەستە (نانەتەوەیی) بەکارئەهێنێ. کە ئاشکرایە "برایەتیی کورد و عەرەب و تورك و جوو و رووس" لەم سەرچاوەیەوە هەڵقوڵاوە. گومانی تێدا نیە کە بڵاوبوونەوەی ئەم باوڕە لەناو هەموو نەتەوەیەکدا یەك ئەنجام نابەخشێ. چونکە نەتەوەیەکی یەکگرتووی بە هێزی بە دەسەڵات کە خاوەنی چەندین دامودەزگای نەتەوەیی بێ, لە هەموو کاتێکدا بە سەربەستی ئەتوانێ مێژووی نەتەوەییی خۆی پەروەردەبکا و هەزاران لاوی خاوەن هەستی نەتەوەیی بخاتە ژێر چەکەوە. دە دیارە

نەتەوەیكەی وا بیروباوڕی "نانەتەوەیی" ناتوانیّ گیانی نەتەوەییی تیّدا بكوژیّ و لە ریشەی دەربهیّنیّ. تەنیا ئەوەندەی پیّ ئەكریّ كەمیّك لە توندوتیژی كەمكاتەوە. بەلاّم لەناو نەتەوەیەكی پچڕپچڕی میّژوولەبیرچووەوەی, زمان یەكنەگرتووی, خاك دابەشكراوی وەك كورددا, كە هەستی نەتەوەیی بە هەزاران فیّلّ و بەربەرەكانی بەربەستكراوە, ئەلّیّین لەناو نەتەوەیەكی ئاوەهادا هیچ گومانی تیّدا نیە كە بیروباوڕی "نانەتەوەیی" گیانی نەتەوەیی بە یەكجاری ئەكوژیّ و دەستیشیان پیّ تیّكەلاّو ئەكا لەگەلّ داگیركەرانی خاكەكەیاندا و وایان لیّ ئەكا ئەو داگیركەرانە بە برای خۆیان بزانن. ئەمە لە لایەكەوە. لە لایەكی كەشەوە شیووعییەكان بۆ تیّكەلاّوبوونی ئەو چەند نەتەوەیە بە هەموو هیّزیّكیانەوە تیّ ئەكۆشن كە بە هۆی دەسكەوتی ئابووریی هاوبەشەوە بیان بەستن بەیەكەوە. بۆ ئەمەی لە پاشدا بلّیّن "جیابوونەوەی نەتەوە پچووكەكان زیان لەبەرژەوەندیی (پرۆلیتاریا) ئەدا" — كە ئەمەش لە مافی بریاری چارەنووسدا نەختیّك لەسەری ئەڕۆین.

ئەنجا ئەگەر ئەوە بیّنینەوە بەر چاوی خۆمان كە لیّنین ئەلّیّ ئەمە قسەیەكی راستە. چونكە پیّ داویستەكانی ئابووری هەمیشە ئەو نەتەوانەی لەیەك دەولّەتدا ئەژین (مادام بیانەویّ پیّكەوە بژین) ناچار ئەكا كە زمانی زوربەیەتی (الاكثرية) فیّربن. وەهەتا رژیمی فەرمانڕەوایی لە رووسیادا شیّوەیەكی دیّمۆكراتیانەتر وەربگریّ, رژیمی سەرمایەداریش ئەوەندە توندتر پالّ بەنەتەوە جۆرجۆرەكانەوە ئەنیّ بۆ

ئەوەی فێری ئەو زمانە بن کە لە بارترە بۆ پەیوەندیی بازرگارنیی هاوبەشی"[1].

مانای ئەمە وایە لە پلەی یەکەمدا زمانی نەتەوە گەورەکە لەناو ئەوانی تردا بڵاوئەبێتەوە. لەپاشدا زمانە بێهێزەکان لەناو ئەبات. وەك کۆزلۆڤ شیووعی رووسی بە ئاشکرایی ئەمەی یەکالاکردووەتەوە. کۆلۆف ئەڵێ: "بێ گومان جیاوازیی بەینی نەتەوە سۆسیالیستەکان شتێکی هەتاهەتایی نیە. چونکە ئەم جیاوازییە لە دواییدا نامێنێ. لە پلەی زال بوونی سۆسیالیزم لە تاکە وڵاتێکدا, ئەو مەرجانە دەست ناکەون کە پێویستن بۆ لەیەکدا توانەوە (اندماج)ی نەتەوەکان و زمانە نیشتمانیەکانیان"[2].

"بەڵام لەسەردەمی شیووعێتیدا ئەم جیاوازییانە نامێنن و زمانە نیشتمانییەکان لەناوئەچن و نەتەوەکانیش لەیەکدا ئەتوێنەوە. وەلەپاش تێپەڕبوونی زەمانێکی دوورودرێژ, زمانێکی هاوبەشی دەست بە پەیدابوون ئەکات"[3].

"بەڵام ئادەمیزاد ئەم زمانە هاوبەشییە ناکات بە ماڵ بەسەر خۆیەوە هەتا رژێمی ئابووریی شیووعییانە لە جیهاندا بە چاکی بنبەست ئەبێ وەکاتێك شیووعێتی تێکەڵ بە ژیانی هەموو گەلانی جیهان ئەبێ.

---

[1] لینین. ملاحظات انتقادية حول المسئلة الوطنية. حق الامم في تقرير مصيرها. دار الطبع والنشر باللغات الاجنبية – موسكو – لا.(5).

[2] كوزلوف. امتان – بورجوازية واشتراكية. تعريب واصدار دار ابن الوليد. مطبعة الجمهورية – دمشق. لا. (68).

[3] هەمان سەرچاوەی پێشوو. لا. (69).

لە یەکدا توانەوەی نەتەوەکان و بەسەرخۆوە ماڵکردنی زمانە هاوبەشییە جیهانییەکە تەواو بە وێنەیەکی سروشتی (طبيعي) رووئەدات. زمانە نیشتمانییەکان لە خۆیانەوە لەناوئەچن و جێگە چۆڵ ئەکەن بۆ زمانێکی جیهانی کە هەموو نەتەوەکان تێیدا بەشداربن. بەڵام لەدایکبوونی ئەم زمانە بەستراوە بە پێویستییە زیندووەکانی ئابووریی شیووعییانەی یەکگرتووی جیهانییەوە"[1].

بیروباوەڕی مارکسێتی

ئەوەی بۆ ئێمە پێویست بێ لە مارکسێتیدا جاریێ هەر ئەو لایەنەیە کە پەیوەندیی بە نەتەوایەتییەوە هەیە. لەبەر ئەوە ئێمە بە زۆری باسەکەمان ئاراستەی ئەو لایەنە ئەکەین.

بەپێی بیروباوڕی مارکسێتی ئەم جیهانە شتێکی یەکجار کۆن و بەتەمەنە و لە لایەن هیچ هێزێکی میتافیزیکییەوە خەڵق نەکراوە. بەڵکو تەنیا لە (تطور)ی ماددەوە دروست بووە بێ خاوەن و کارگێڕ و دروستکەر و هێنەرەبوو (خالق). کە ئەو ماددەیەش هەمیشە لە جووڵاندایە و هەرگیز وەستانی بۆ نیە. چونکە وەستان لەم جیهانەدا نیە. کۆمەڵگای ئادەمیزادیش کە بەشێکە لەم جیهانە کۆمەڵگایەکە لە چەند چینێکی جیاواز پێکهاتووە. ئەم چینانە لە جەنگێکی بەردەوامدان لە ناوخۆیاندا. هۆی ئەم جەنگەش تەنیا ناکۆکیی بەرژەوەندیی ئابوورییانە کە پاڵیان پێوە ئەنێ بۆ لەیەك بەربوون و خەباتکردن. لە

[1] هەمان سەرچاوە. لا. (70).

ئەنجامی ئەم خەباتەشدا چینی تازەی بەهێز سەرئەکەوێ و چینە کۆنە پیربووە کەڵك پێوەنەماوەکەی پێش خۆی لەناو ئەبا و دەست بەسەر خێروبێری ئەو کۆمەڵگایەدا ئەگرێ, هەتا ئەمیش پیر ئەبێ و لە کەڵك ئەکەوێ. ئەوسا جارێکی تر ناکۆکی لەناو کۆمەڵگادا دروست ئەبێتەوە و ئەم ناکۆکییەش چارەسەر ناکرێ تا چینێکی تری تازە نەیەتە کایەوە و جێی ئەمە نەگرێتەوە.

هەر بە پێی سەرنجی مارکسێتی کۆمەڵگای ئادەمیزاد لە ماوەی ئەم (تطور)ەدا تا ئێستە بە پێنج پلەدا تێپەڕیوە. کۆمۆنیزمی سەرەتایی, بەندەگەرێتی, دەرەبەگێتی, سەرمایەدارێتی, هاوبەشی. دوای ئەمەش پلەی شیووعێتی دێ کە هێشتا نەبینراوە و گوایە بەرزترین پلەی (تطور)ی کۆمەڵگایە. چونکە بەلای ئەوانەوە لەو پلەیەدا کۆمەڵگا ئەبێتە کۆمەڵگایەکی بێ چینی نانەتەوەیی.

مارکسییەکان هەر لەم گۆشەیەشەوە مێژوو لێك ئەدەنەوە و ئەڵێن گوایە مێژوو بریتییە لە سەرجەمی کارەساتی شەڕەکانی نێو چینەکانی کۆمەڵگا بە هۆی ناکۆکیی دەسکەوتی ئابووریی ئەم چینانەوە. هەروەها هەموو جۆرە بزووتنەوە و چالاکی و هەڵسوکەوتێك کە لە ژیانی مرۆڤدا روویدا هەر بەم جۆرە لێکی ئەدەنەوە. وێنەش بۆ ئەمە ئەوەیە کە دێنە سەر باسی بزووتنەوەی نەتەوەیی ئەڵێن گوایە "ئەم بزووتنەوەیە دەستکردی چینی بۆرجوازی و سەرمایەدارە. چونکە بە لای ئەوانەوە بەرژەوەندیی ئابووری پاڵ بە بۆرجوازییەکانەوە ئەنێ کە گیانی نەتەوەیی بهێننە ناوەوە تا هەست و هۆشی چینی کرێکار و رەنجکێش

سرِبکەن و لە ئەنجامدا چەند پارچەیەك وڵات بە ناوی "نەتەوایەتی"یەوە لێك بدەن بۆ فراوان کردنی بازێرِ و گەشە پێدانی سەرمایەی خۆیان و خۆ ئەگەر بۆیان لوا ئەوا هەر لەرێی هورووژاندنی گیانی نەتەوەییەوە ناکۆکی دروستبکەن لە بەینی نەتەوەکەی خۆیان و نەتەوەیەکی تردا بۆ داگیرکردنی وڵاتەکەی و بەستنی خاکەکەی بە وڵاتی خۆیانەوە بە ئامانجی گەورەکردنی بازێرِەکەیان و مژینی خوێنی چینی زەحمەتکێش.

ئەمە لێکدراوەی "نەتەوایەتی"یە بەلای ئەوانەوە. واتا نەتەوایەتی لە گۆشەی بیروباوەرِی مارکسێتییەوە "دەستکردی چینی بۆجوازی"یە.

جاکە نەتەوایەتی "بزووتنەوەیەکی بۆرجوازیانە" بێ, دیارە هەر بە نەمانی چینی بۆرجوازی, ئەبێ ئەو بزووتنەوەیەش نەمێنێ و نەتەوایەتیش بەرەو "نەمان" برِوا. مارکسییەکان بەم پێیە باوەرِیان وایە کە "نەتەوایەتی شتێکی وەختییە". بۆیە گەلێ جار لە ناو نەتەوە پاشکەوتوو و بێ دەسەڵاتەکاندا هەوڵ ئەدەن بە زووترین کات ئەم پلەی بۆرجوازیتییە ببرِن. واتا هیچ دەربەست نایەن ئەگەر ئەو نەتەوەیە بشتوێننەوە و شوێنەواری نەتەوەیی ون بکەن بۆ ئەوەی یەکسەر بیخەنە خەباتی چینایەتییەوە بۆ زوو گەیشتنە پلەی کۆمۆنیزم.

دیارە ئەم قسەیە بەلای ئێمەوە و لە گۆشەی بیروباوەرِی ئێمەوە راست نیە. ئێمە نەتەوایەتی بە رووداوێکی وەختی یان بە دەستکردی چینی بۆرجوازی نازانین. چونکە ئەگەر ئەم لێکدانەوەیەی ئەوان راست بوایە ئەبوو لە وڵاتێکی وەکو رووسیادا کە ئێستە لە پلەی هاوبەشی

دایه و گوایه خەریکه بەرەو شیووعێتی ئەڕوا, ئەبوو بەم پێیه نەتەوایەتی بە جارێك لوی – ناوی له ناواندا نەمایه. کەچی دووبەرەکی و لێوەکرۆژه له بەینی نەتەوەکاندا ئا ئێسته له زەمانی "قەیسەر" زۆرتر و توندوتیژتره. بەڵگەشمان بۆ ئەمه ئەوەیه پڕوپاگەندەی حکوومەتی سۆڤیات له جەنگی جیهانی دووەمدا رێبازێکی نەتەوەیی گرتبوو نەك نانەتەوەیی. چونکه کاربەدەستانی سۆڤیات بە تاقیکردنەوه بۆیان دەرکەوتبوو که پڕوپاگەندەی "نانەتەوەیی" خەڵکی ناهێنێته جۆش. هەروەها مێژوو نیشانی ئەدا که زۆر نەتەوه هەبوون دەسکەوتی ئابووریی خۆیان خستووەته لاوه له پێناوی پاراستنی نەتەوەکەیاندا و نەتەوایەتیی خۆیاندا. وێنەش بۆ ئەمه ناوچەی (سار)ه که له کاتی خۆیدا خرابووه سەر فەڕەنسا و له باری ئابوورییەوه بە توندی بەسترابوو بە فەڕەنساوه. لەگەڵ ئەوەشدا له پاش بڕانەوەی جەنگی جیهانیی دووەمیش و تەواوبوونی مۆڵەته پانزه ساڵیەکەش بۆ دەنگ وەرگرتن (استفتاء), واتا له ساڵی (1960)دا که رای خەڵکی وەرگیرا, خەڵکەکه هەموو شەقێکیان لەو بەرژەوەندیی ئابوورییه هەڵدا که لەگەڵ فەڕەنسییەکاندا هەیان بوو و باوەشیان بۆ بەرژەوەندیی نەتەوەیی گرتەوه لەگەڵ هاونەتەوه ئەڵمانەکانیاندا چونکه خەڵکی ناوچەی (سار) ئەڵمانن. هەروەها گەلی (سووریا)ش له ساڵی (1957)دا هەستی نەتەوەیی وای لێ کرد بە هەموو کوڵ و دڵێکەوه بچێته ناو یەکێتیی عەرەبەوه لەگەڵ (میسر)دا هەرچەنده گەلی (سووریا)

ئەشیزانی کە لە رووی ژیانی ئابوورییەوە گەلێك تەنگاوی ئەبینێ. ئەم دوو وێنەیە بەسن بۆ بەرپەرچدانەوەی شیووعییەکان لەم بارەیەوە.

باری سەرنجی ستالین بەرامبەر نەتەوایەتی

ستالین بە فەیلەسووفی شیووعییەکان ئەژمێردرێ لە رووی شی کردنەوەی گیروگرفتەکانی نەتەوایەتییەوە بە پێی سەرنجی مارکسێتی. ستالین "ئابووریی هاوبەش" الاقتصاد المشترك – بە گەورەترین نیشانەی نەتەوە دائەنێ و ئەیخاتە پێش ئەرز و زمان و مێژوو و هەستی هاوبەشییەوە.

بێجگە لەوەش ستالین "دەوڵەت" بە نیشانەی "نەتەوە" دانانێ. چونکە لای وایە – کە ئەمە راستیشە– هەر نەتەوەیەك دەوڵەتی نەبوو وەنەبێ ئیتر نەتەوە نەبێ.

کەچی سەیر ئەوەیە هەر ستالین خۆی "ئابووریی هاوبەش" بە نیشانەی هەرەگەورەی "نەتەوە" دائەنێ. کەواتە دیارە ستالین لە ژێرەوە دان بەوەدا ئەنێ کە دەوڵەت دەستێکی زۆر باڵای هەیە لەم رووەوە. چونکە ئەوی راستی بێ (دەوڵەت) و (ئابووری) لەیەك جیاناکرێنەوە. ئەی ئەگەر وانیە بۆچی شیووعییەکان هەوڵ ئەدەن هەرچی دەوڵەتی دنیا هەیە بیخەنە ژێردەستی خۆیانەوە؟. ئەی ئایە ئەمە بۆ ئەوە نیە کە رژیمی ئابووری ئەو دەوڵەتانە بگۆڕن لە رێگەی دەست بەسەردا گرتنی دەوڵەتەوە؟ خۆ ئەگەر دەوڵەتیان بەشتێکی

گرنگ نەزانیایە ئەبوو بیانتوانیایە بە بیٚ دەستگرتن بەسەریدا رژیمە ئابوورییەکەی بگۆڕن.

ئەنجا کە وابیٚ ئەبیٚ بپرسین ئەی بۆچی ستالین بە سەرزاری ناوی "دەوڵەت" نابا؟ ئیٚمە بڕواما وایە وەرامی ئەمە ئەگەڕیٚتەوە بۆ:

(1)– چونکە مارکسییەکان –وەکو وتمان– هەموو بزووتنەوەیەك ئەبەنەوە سەر ناکۆکیی ئابووری نیٚو چینەکانی کۆمەڵگا.

(2)– چونکە خۆشیان ئەزانن ئەگەر ناوی "دەوڵەت" بەرن و بیکەن بە مەرج بۆ نەتەوە, دیارە ئەو نەتەوانەی دەوڵەتیان نیە بە جاریٚك لیٚ یان زیز ئەبن بە تایبەتی خۆیان لەسەد نەتەوە زیاتر وا لە ژیٚردەستیاندا کە حەفتایان پتر تەنانەت "خودموختار"یە درۆیینەکەشیان نیە. بەڵام کەوتیان "ئابووری" خۆی لە ناوەڕۆکدا وەکو وتمان مانای "دەوڵەت" ئەگریٚتەوە. ئیتر پیٚویست ناکا ناوی دەوڵەت بەرن و خۆیان بخەنە گیٚژاوەوە.

(3)– چونکە "یەکیٚتیی سۆڤیات" بە دەیان نەتەوەی بیٚ دەوڵەتی تیٚدایە. خۆ ئەگەر بیٚتو هەر یەکەیان دەوڵەتیٚکی سەربەخۆیان بدەنیٚ ئەوا رووسیا دەستی لە بنی هەمانەکە دەرئەچیٚ. هەروەها وەکو لە پیٚشەوە وتمان – دەستکەوتی ئابووری گەلیٚك نەتەوە بەیەکەوە ئەبەستیٚ و زمانی نەتەوە گەورەکە زاڵ ئەکا بەسەر ئەوانی تردا. هەر لەسەر ئەم داودەزمیرەش## رووسەکان ئەیانەویٚ نەتەوە پچووکەکانی یەکیٚتی سۆڤیەت کە دەوڵەتیان نیە لە بۆتەی نەتەوایەتیی رووسدا بیانتویٚننەوە.

ئەمە وا. خۆ ئەگەر سیاسەتی دەرەوەی یەکێتیی سۆڤیات سەیر بکەین, ئەبینین هەموو ئەو دەوڵەتانەی کە شیووعییەکان خۆیان پێی ئەڵێن "دەستکردی ئیستیعمار" و لە هەمان کاتدا کوردستانیان داگیرکردووە, رووسیا هەمیشە مێچکە مێچکەیان بۆ ئەکات و چەك و پارەیان ئەداتێ بە لێشاو و چاو لە هەموو ئەو کوردانە ئەپۆشێ کە لە ژێر باری گرانی ئەو دەوڵەتانەدا ئەناڵێنن. بۆ وێنە لەو کاتەدا کە حکوومەتی ئێران ناوچەی "جوانرۆ"ی بۆمباباران ئەکرد, رووسەکان بەو پەڕی شانازییەوە (شا)یان بانگکرد بۆ رووسیا و لەوێ مەدالیای زێڕینیان کرد بە سنگی دا. ئەمە بێجگە لە پشی پشی کردن و یارمەتیدان و لەسەر کردنەوەیان بۆ کاربەدەستانی تورکیا و عێراق و کۆماری یەکگرتووی عەرەب. ئایا ئەمە مانای ئەوە نیە ئەوەی دەوڵەتی هەیە بە نرختر و بەڕێزتر و لەپێشترە لەوانەی بێ دەوڵەت و مایەپووچن وەك کورد؟؟؟.

هەروەها ئەگەر دەوڵەت نرخێکی نەبوایە بەلای شیووعییەکانەوە, بەم هەموو جۆش و خرۆشەوە شەڕیان لەسەر پاراستنی "یەکێتیی عێراق" و "یەکێتیی سووریا" و... هتد نەدەکرد و نەدەچوون بەگژ ئەو کوردپەروەرانەدا کە خۆیان بە کلکی ئەو دەوڵەتانە نازانن. ئەوان کە ئەم هەراو هوریایە بەرپا ئەکەن بە ناوی ئەوەوە کە گوایە ئەبێ خەباتی چینایەتی لەسەر بناغەی (قطرێکی سیاسی) بێ و لەو سنوورە دەرنەچێ, نەك لەسەر بناغەی "نەتەوە", وە کە ئەڵێن نابێ "حیزبی شیووعی کوردستان" دروست ببێ, هەر بیانوویان ئەوەیە کە کوردستان

دەوڵەتێکی نەخشە بۆکێشراوی دان پێدانراوی نیە. لە هەمووی سەیر تر ئەوەیە کاتێك کە ستالین ئەم مەرجانەی داناوە بۆ نەتەوە. "زمان و ئابووریی هاوبەش و مێژوو و ئەزر و هەستیی هاوبەش" زۆر بە توندییەوە پەلاماری ئەو جوولەکانە ئەدا کە ئەیان وت "ئێمە نەتەوەین"[1]. تەنانەت ستالین لە نووسینەکانیدا ئەیوت "جوولەکە نەتەوە نین" چونکە ئەرزی هاوبەش و زمانی هاوبەش و ئابووریی هاوبەشیان نیە". بەڵام هەر ئەو جوولەکانە بوون کە لەم دواییەدا ستالین خۆی دانی پێدانان و یارمەتی دان بۆ ئەوەی ببنە دەوڵەت[2].

---

[1] شەڕی شیووعییەکان و جوولەکە بۆندییەکان بەناوبانگە لە مێژووی حیزبی شیووعی بەڵشەفیکدا.

[2] یەکێتیی سۆڤیاتیش وەك دەوڵەتە رۆژاواییەکان لە ساڵی (1948)دا لە چوارچێوەی بڕیاری کۆمەڵی نەتەوە یەکگرتووەکاندا دەنگی دا بۆ بەشکردنی فەلەستین و دامەزراندنی دەوڵەتی ئیسرائیل. چونکە ئەو دەمە رووسیا پێی وابوو کە ئیسرائیل وەك وڵاتێکی پیشەسازی ماوەی هاتنە سەرکاری حیزبی شیووعی زۆرترە لە وڵاتانی عەرەب کە لە پلەی دەرەبەگێتیدان. بەڵام بەهێزبوونی نەتەوایەتیی عەرەب و دەسەڵاتی عەرەب, بە زۆری بە هۆی ناسرو حیزبە نەتەوەییەکانی عەرەبەوە و ژمارە زۆری عەرەب لە چاو ئیسرائیلدا و هەندێ شتی تر وایان لە یەکێتیی سۆڤیات کرد بۆ خۆنزیك کردنەوە لە عەرەب هەڵوێستێکی وا نادۆستانە بەرامبەر ئیسرائیل پێشان بدات کە فرێ بەسەر شیووعێتییەوە نەبێ. بۆ وێنە خرۆشێف لە کاتی خۆیدا هەڕەشەی سڕینەوەی ئیسرائیلی ئەکرد لەسەر نەخشە.

ئایە ئەمە سەرشۆڕکردنە بۆ هێزی جوولەکە و کاری کراو, یان پێچەوانە جووڵانەوەیە بەرامبەر دەستووری شیووعێتی؟؟؟.

شیووعێتی و دێمۆکراتێتی

گەلێك کەس وا تێ ئەگا شیووعییەکان بڕوای تەواویان بە دێمۆکراتێتی هەیە. ئەمەش شتێکی سەیر نیە. چونکە دێمۆکراتی و دێمۆکراتێتی ویردی سەرزمانیانە و هەموو دامودەزگاکانی خۆشیان هەر بەناوی "دێمۆکراتی"یەوە ناوناوە. وەك "یەکێتیی لاوانی دێمۆکراتی" و ئافرەتانی دێمۆکراتی" و "مەلا و فەقێی دێمۆکراتی" و نەقابە دێمۆکراتییەکان" و "دیکتاتۆرێتیی دێمۆکراتیانەی گەل" و "قوتابیانی دێمۆکراتی" و ... هتد.

دێمۆکراتێتی کە لە جەوهەردا بریتییە لە فەرمانڕەوایی بەشی زۆری گەل بەسەر بەشی کەمیدا, بە لای شیووعییەکانەوە وانیە. چونکە هەر فەرمانڕەواییەك ئەگەر زۆربەیەتیی گەلیش پشتگیریی بکا بەو مەرجەی لەگەڵ بەرژەوەندیی حیزبی شیووعیدا رێکنەکەوێ, ئەوان دانی پێدا نانێن. لەم رووەوە "لێنین" رەپوڕاست لە کتێبی "مافی نەتەوەکان لە بڕینەوەی سەرنجامی خۆیاندا" لەبارەی نەتەوەی نەرویج و رژێمی پاشایەتییەوە ئەڵێ. "ئەگەر بهاتایە و زۆربەی نەتەوەی نەرویج پشتگیریی لە پاشایەتی بکردایە و پڕۆلیتاریاش پشتگیریی لە کۆمارێتی بکردایە ئەو حەلە پڕۆلیتاریای نەرویجی دوو رێگەی ئەهاتە بەر. یان شۆڕش بەرپاکردن ئەگەر ظروف لەباربوایە. وەیان مل کەچکردن بۆ

زۆربەیەتی و دەستکردن بە کاروباری پڕۆپاگەندە و هاندانێکی درێژەکێش لە هەمان کاتدا"[1].

ئە ئاوا لێنین دانی پێدا ئەنێ کە هەر بڕیارێك زوربەیەتیی گەل بیدا و بۆ بەرژەوەندیی حیزبی شیووعی باش نەبێ. ئەوا ئەگەر بتوانن سەری بۆ دانانەوێنن. راستیەکەی ئێمەش ئەگەر زوربەی نەتەوەی کورد لە رووی خۆشباوڕی و هەڵخڵەتاویی خۆییەوە بڕیارێك بدا کە لەگەڵ بەرژەوەندیی نەتەوایەتیدا رێکنەکەوێ بێ گومان ئێمەش سەری بۆ شۆڕناکەین. لەم رووەوە ئێمە و شیووعییەکان وەك یەك "دێمۆکراتین".

ئەمە لە روویەکەوە. لە روویەکی تریشەوە, ئێمە پێمان وایە نوێنەر هەڵبژاردن و پەیداکردنی زۆربەیەتی لە پەرلەماندا چارەسەری مەسەلەی ئاڵۆزکاوی کورد ناکا لەم بارەی ئێستاماندا. تاقیکردنەوەی عێراق و سووریای پێش یەکێتیی عەرەبی بە ئاشکرا دەری خست کە دێمۆکراتێتی بە کەڵکی نەتەوەیەکی بەشکراوی ژێردەستی وەکو کورد نایەت. لەبەرئەوە ئێمە بە هیچ جۆرێك دڵ بە "سەربەستیی دێمۆکراسیانە" خۆش ناکەین و هەر چارەسەرێك لە رەگوریشەوە نەبێ نامانەوێ.

شیووعێتی و بڕیاری چارەنووسی نەتەوەکان

شیووعییەکان هەمیشە لافوگەزافی دانی "چارەنووسی گەلان" لێ ئەدەن و خەڵکی سادەشیان وا تێگەیاندووە کە گوایە هەر شیووعی دان

[1] لينين. حق الامم في تقرير مصيرها. الطبعة الثانية. الصفحة (57). ايلول – 1958.

بەو مافانەدا ئەنێ. کە سبەی ڕۆژێکیش هاتنە سەر کار یەکەم هەنگاویان دان نان ئەبێ بە چارەنووسی گەلانی ژێردەستەدا کە کوردیش یەکێکە لەوان. ڕاستییەکی شیووعییەکان — وەك هەموو کاروکردەوەیەکی تریان — مافی چارەنووسیش هەر ئەبەستن بە بەرژەوەندیی حیزبەکەیانەوە کە خۆیان پێی ئەڵێن "بەرژەوەندیی چینی کرێکار". بۆ وێنە لە کاتێکدا کە دوو نەتەوە پێکەوە بژین با یەکێکیان زۆر پچووك و دواکەوتووش بێ وە لە ئەنجامدا لەوانە بێ زمانەکەی ببێ بەژێر زمانی گەورەکەیانەوە بەڵام ئەگەر شیووعییەکان توانیان هەردووڵا بەکەڵەك و ساختەکارێتی تێ هەڵکێش بکەن و بەناوی "برایەتی"یەوە لەیەکدا بیانتوێننەوە، ئەوا بە هیچ جۆرێك ڕێگەی گچکەکە نادەن کە جیاببێتەوە. بە بیانووی ئەوەوە کە گوایە ئەم کارە لەگەڵ "دەستەی پرۆلیتاریا" ناگونجێ. ئیتر ئەگەر ئەو نەتەوە گچکەیە توایەوە ئەوا بۆ سوودی شیووعێتی زۆر باشترە. چونکە بەلایانەوە وایە ئەم یەك توخمییە ئەبێتە هۆی یەکخستنی خەباتی چینایەتی. ئەوەتا لەم ڕووەوە لینین ئەڵێ:

"بەڵام وەرامدانەوە بە (ئا) یا (نا) لە بارەی مەسەلەی جیابوونەوەی هەر نەتەوەیەکەوە دادەڕئەکەوێ کە داخوازییەکی زۆر کردەیی (عملی) بێ لای هەندێك. بەڵام ڕاستییەکەی داخوازییەکی هیچوچووچە. چونکە لە باری سەرنجی (نظري)یەوە ڕووە و میتافیزیکییە و لە باری سەرنجی کردەی (عملی)شەوە پاڵ بە پرۆلیتاریاوە ئەنێ کە دوای سیاسەتی بۆرجوازێتی بکەوێ. چونکە

بۆرجوازێتی هەمیشە داخوازییە نەتەوەییەکانی ئەخاتە پێش دەستەی هەموو ئامانجێکیەوە و ڕەپوڕاست دانی پێدا ئەنێ. لە کاتێکدا پرۆلیتاریا لەو ڕووەوە ئەڕوانێتە ئەو داخوازییانە کە لەگەڵ بەرژەوەندیی خەباتی چینایەتیدا ڕێك ئەکەون یان لێك ئەکەون"[1].

ئەمە مانای وایە ماف بریاری چارەنووس بەلای شیووعییەکانەوە وەنەبێ مافێکی سەربەخۆ (مطلق) بێ و بێ چەند و چۆن بدرێ بە هەموو گەلێك. بەڵکو ئەوەندە شەرتوشرووتیان لەسەر داناوە کە سبەینێ پیاو ئەکەوێتە قوڕێکەوە هەر سەری لێی دەرناچێ و بە تایبەتی بۆ نەتەوەیەکی وەکو کوردیش کە ئێستا بەرژەوەندیی ئابووریی بەستراوە بە پێنج دەوڵەتەوە کە یەکێك لەوانە ڕووسیا خۆیەتی. وە بۆ ئەمە ئەگەر بمانەوێ نموونەیەکی ڕووداو پێشان بدەین ئەبێ تەماشای هەڵوێستەی شیووعییەکانی عێراق بکەین لە پاش (14)ی تەمووزەوە کە بەبێ دەنگ وەرگرتن (استفتاء) و لە خەڵك پرسینەوە زۆر بێ شەرمانە لە ڕۆژنامەی (اتحاد الشعب)ی زەردباودا ئەیاننووسی و بە هەزاران دەمیش جاڕیان ئەدا, ئەیانوت. "ئەم یەکگرتنەی ئێستای کورد و عەرەب لە عێراقدا یەکگرتنێکی (اختیاری)یە". بەڵام ئەم یەکگرتنە لە زەمانی نووری سەعیدا (اختیاری) نەبوو کەچی پاش (14)ی تەمووز کە بۆ ماوەیەك دەست بوو بە دەستی ئەوان (شیووعییەکان) کوردستانی لەلایەن ئیستیعمارەوە داگیرکراو- بوو بە "کوردستانی ئازاد". لەوەشدا ناهەقیان نەبوو. وایان ئەزانی کە عێراق بەرەو

[1] لینین – حق الامم في تقرير مصيرها. الطبعة الثانية. ايلول (1958) ص. (26).

شیووعێتی ئەڕوا و هەر خۆیان حساب ئەبن لە پاشەڕۆژدا. بۆیە هەموو مافێکی کوردیان کرد بە ژێرلێوەوە. دوایی کە بۆیان دەرکەوت ئەو خەوەی ئەوان دیویانە نایەتەدی, ئەمجا بایان دایەوە و ئەوەتا بە چوار چاو فرمێسکی درۆ هەڵئەڕێژن بۆ کورد و کوردستان و هیچ دارودیوار و لاکۆڵان و دارئەلەکتریکێك نەماوە بە نووسینی بەیاننامەی زەردی ئەوان پۆخڵ نەبووبێ. لە هەمان کاتدا پەیتا پەیتاش هەر باسی "یەکێتیی عێراق" ئەکەنەوە. هەر بەمەشدا دەرئەکەوێ کە ئەوان تا چ ئەندازەیەك بۆ "ئازادیی کوردستان" تێئەکۆشن.

کەواتە ماف بڕیاری چارەنووسیش وەك هەموو لافوگەزافێکی تری ئەم نۆکەرانە هەر بەندە بە بەرژەوەندیی ئابوورییەوە. ئیتر هەستی نەتەوەیی و زمانی جیاواز بەلای ئەوانەوە پوولێك ناهێنێ. ئەوان ئەیانەوێ بە هەر رێگەیەك بێ حیزبی شیووعی بەهێز بکەن. ئیتر جیاوازیی کورد و عەرەب و... هتد بەلایانەوە بایەخێکی نیە. چونکە مەسەلە مەسەلەی بەهێزبوونی حیزبی شیووعی و سەرکەوتنێتی لە کن ئەوان نەك مەسەلەی جیابوونەوە و دروستکردنی دەوڵەتی سەربەخۆ بۆ نەتەوە بێ دەوڵەتەکان.

کارو کرداری شیووعییەکان

ئەو کردەوانەی کە شیووعییەکانی عێراق پێش (14)ی تەمووز و دوای (14)ی تەمووز کردوویانە و ئەیکەن بەرامبەر بە کورد, هەر لەوەوە کە کورد "نەتەوە – امة" نیە هەتا ئەگاتە جنێودان بە کورد و

کوردستان کردن بە قلیاسان[1] و خەڵك راکێشان و پەتخستنە هەڵسووڕان و ## جاسووسی کردن بۆ دوژمنان و پڕکردنەوەی رۆژنامەکان بە پاکانە و وازهێنان و رێگرتن لە هەموو بزووتنەوەیەکی کوردایەتی و نۆکەری کردن بۆ هەموو بێگانەیەکی خوێنمژی داگیرکەر. هەروەها ئەو دەورە نامەردانەیەی کە حیزبە شیووعییەکانی دراوسێی عێراق وەك حیزبی "تودە"ی رووڕەش و حیزبی شیووعی سووریا — بە سەرۆکایەتیی زۆڵە کورد خالید بەگداش — بوویانە و هەیانە بەرامبەر بە کورد, چاکترین ئاوێنەن بۆ بیروباوڕی پیسیان. هەر کەسێکیش پاکانە بۆ ئەمانە بکا و بڵێ "جاکەی ئەمانە شیووعی بوون و ئەمانە لە مارکسێتی لایان داوە ئەگینا شیووعێتی راست دوورە لەمانەوە" دیارە ئەوانەش هەر فەریکە شیووعی و زۆڵەکوردن و ئێمە بەرەو ڕووی رادیۆی (مۆسکۆ)یان ئەکەینەوە کە هەمیشە بەرگریی بۆ ئەم نۆکەرانە ئەکا و بە شیووعی راستەقینەیان ئەداتە قەڵەم. ئێمە هیچ کاتێك ئەو فەریکە شیووعییانەی ئەم بەهانانە ئەهێننەوە لە خرۆشێف و کاربەدەستانی رادیۆی مۆسکۆ بەشیووعی تر نازانین کە گیانیان لەسەرسەری ئەمانەی ئێرە ئەخولێتەوە. تەنانەت نووسەری "پارتی پێشڕەو"یش لە

[1] پاش ئەوەی نەتەوەییەکانی کورد بیری "مەعاریفی کوردستانیان" خستە مێشکی خەڵکی وڵاتەوە. ئەوجا پارتەکان ئەم بیرەیان قۆزتەوە و بوو بە درۆشمیان لە (مظاهرة)کانیاندا. شیووعییەکانیش بۆ گاڵتە پێکردنیان بە مەعاریفی کوردستانیان ئەوت "مەعاریفی قلیاسان" و کە یەکێکیش بیوتایە "رۆژباش" وەرامیان ئەدایەوە "تاکە کلاش".

ناميلكەكەيدا دانی بە پەیوەندیی شیووعییەكانی عێراق و بۆڵشەویكەكانی رووسدا ناوە. لەبەرئەوە ئەو بڕوبیانوانەیان یا لە گەوجێتییەوەیە, یا لە هاوبەشیكردنی ئەو نۆكەرانەوەیە.

ئێمە و پارت

پارتی دێمۆكراتی كوردستان, لەسەرەتاوە و چۆن دروست بووە و هاتووەتە كایەوە ئەوە بەلای ئێمەوە ئەم سەرو ئەو سەر لێكدانەوەی بە پێویست نازانین. چونكە هونەر ئەوەیە ئیمڕۆ بزانین چۆنە. نانیش ئەو نانە كە ئیمڕۆ لە خوانە. لەبەر ئەوە وای بە چاك ئەزانین یەكسەر ئەو بیروباوڕانەیان لێك بدەینەوە كە لەسەرین.

ئێمە لە سەرەتاوە باسی شیووعێتیمان كرد و بە چاكی دەرمانخست كە چەند لەگەڵ كوردایەتیدا ئەگونجێ. ئەمجا ئەگەر ئێمە سەرنجێكی پارتی بدەین كە لە چەند سەرێكەوە ئەچێتەوە سەر شیووعێتی و لە تەكیدا رێكئەكەوێ ئەوسا هەموو كورد پەروەرێك تێئەگا كە پارتی پاشڕەویش تا چ ئەندازەیەك بۆ كوردایەتی هەوڵ ئەدا. لەبەر ئەوە با جارێ ئەو نوختانە بخەینە بەرچاو كە (پارت) و (شیووعی) تێیدا یەك ئەگرنەوە.

(1)- پارتی هەرچەندە بیروباوڕێكی سنوور بۆكێشراوی ئامانج دیاری هەرگیز نەبووە و نیە و بە پێی ظروف و رۆژگار بیروباوڕی خۆی گۆڕیوە كاتێك شیووعێتی بەهێز بووبێ, چووە ماركسێتیەكی خەستی كردووە و بە شانوباهووی بیروباوڕی ماركسیدا هەڵداوە. كاتێكیش

نەتەوایەتی بەهێز بووبێ فشە کوردایەتییەکی "فراوان"ی کردووە. بەڵان ئەگەر سەرنج بدەینە پێڕەوی کۆن و تازەی هەروەها نووسینەکانی رۆژنامەی "خەبات" و جۆری بیروباوڕی سەرکردەکانی, ئەو حەلە بە ئاشکرا بۆمان دەرئەکەوێ کە پارتی حیزبێکی فەریکە مارکسییە و ئەیەوێ ئەندامان و لایەنگرەکانیشی وردەوردە بە خۆراکی مارکسێتی گۆش بکا. تەنانەت لەو رۆژانەدا کە خەریك بوون داموودەزگای لاوان و قوتابیان و ئافرەتانیان لێك هەڵئەوەشاند و پێشکەشی شیووعییەکانیان ئەکرد, زۆر بێشەرمانە سەرکردەکانیان ئەیانوت: "ئێمە قوتابخانەیەکین بۆ پێگەیاندنی شیووعی". دوایی ئەوەتا پێڕەوی پاش "(14)ی تەمووزی بە ئاشکرا دان بەوەدا ئەنێ کە کەڵك لە بیروباوری مارکسییەوە وەرئەگرێ (هەرچەندە لە دواییدا ئەمەی لەبەر دڵی کاکە کەریمی لابرد) ئەگەرچی ناشوێرێ بە ئاشکرا بڵێ "مارکسین". واتا بە ناخێری گیانی "گۆشتەکەی ئەخوا و گۆشتاوەکە نە". وە هەر لەبەر ئەمە و راگرتنی دڵی شیووعییەکان بوو کە لە پێڕەوەکەیدا لە پاش (14)ی تەممووزەوە هەموو هەوڵێکی ئاڕاستە کردووە بۆ پاراستنی حکوومەتێکی دێمۆکراتی لە عێراقدا. کەچی لەبەرنامەی پێش (14)ی تەمووزی دا ئەڵێ "ئێمە هەوڵ ئەدەین بۆ سەربەخۆیی و یەککگرتنەوەی هەموو کوردستان". بێ ناگەین سەربەخۆیی کوردستان لە کوێ و پارێزگاریی "کۆماری هەتا هەتا (خالد)ی عێراق" لەکوێ؟؟؟.

ئێستە ئەگەر هەندێ کەس بێن ئەم رێبازی مارکسیانەیەی پارتی بە رێبازی دەستەیەك سەرکردەی دەرکراو دابنێن (وەك هەمزە و تاقمەکەی) ئێمە ئەڵێین وانیە. چونکە گەلێك لەو سەرکردانەی ئێستا هەن, ئەو حەلەش هەر کاربەدەست و سەرکردە بوون و فزەیان لێوە نەهات کە ئەو دامودەزگا کوردستانیانە هەڵوەشێنرانەوە و خرانە قوڕگی شیووعییەکانەوە.

(2)- پارتیش وەکو شیووعی باوڕی بە پێکەوە تێکۆشانی کورد و عەرەب و ... هتد هەیە و بۆ بەهێزکردنی ("برایەتی" یان هەوڵ ئەدا. ئەمە هەرچەندە بیروباوڕی نانەتەوەیی یە و هی شیووعییەکانە, کەچی پارت ئەمەی ناوناوە "کوردایەتیی فراوان". واتا بە هێزکردنی یەکێتیی گەلانی سووریا و عێراق و ... هتد و پاراستنی سنوورە دەستکردەکانی ئەم وڵاتانە بە بەهێزکردنی کوردایەتی دائەنێ. لەبەر ئەوە کورد پەروەرەکان ناهەقیان نیە ناویان ناوە "کوردایەتیی فریودان".

(3)- پارتیش وەکو حیزبی شیووعی رووسیای سۆڤیاتی بە "رووگە (قبلة)ی گەلان" و "قەڵای ئاشتی و ئازادی" ئەزانێ و پەیتا پەیتا نوێنەرەکانی ئەنێرێ بۆ ئەو کۆنگرانەی لە ژێر چاودێریی ئەواندا رێك ئەخرێن.

(4)- پارتیش وەکو شیووعی هەموو کوردپەروەرێك کە بە "کوردایەتی فریودان" رازی نەبێ, بە ناووناتۆرەی "شۆڤێنی" و "پیاوی ئەمریکا" و "هیتلەری" و "کۆنەپەرست" و "نۆکەری شا"

ناوئەبا و گەلێك جار لە نووسینەکانیدا و لە ناو شانەکانیدا هانی خەڵك و کاربەدەستانی میرییان لێ ئەدا و جاسووسییان بەسەروە ئەکات[1].

(5)– پارتیش وەکو شیووعی هەر باوڕی بەو ئاشتی و دۆستایەتییەیە کە "دەزگای جیهان"ی لەمەڕ شیووعییەکان سەرپەرشتیی ئەکا. ئەو دەزگایەی کە هەمیشە پاکانە بۆ هەموو دەستدرێژییەك و تاوانبارییەکی رووسیا و دەوڵەتە شیووعییەکانی تر ئەکا.

(6)– هەردوولایان باوڕیان بەو دێمۆکراتییە ئاڕاستەکراوە هەیە کە دەستکردی (ماوتسی تۆنگە). مانای بڕوایان وایە کە چەند نەتەوەیەك ئەتوانن لەژێر سایەی ئەو رژێمە "دێمۆکراتی"یەدا کە لە چین هەیە وەك یەك بژین. ئەمە وا و کە نەتەوەکان لە "مافی بریاری چارەنووسیش"دا

[1] یەکێك لە سەرکردەکانی پارت کە بە ئاشکرا و شانازییەوە جاسووسی بۆ (مدیریەتی امنی عام)ی عێراق ئەکرد, (عبدالرحمانی زەبیحی – عیسی عەرەفات) بوو. ئەم نۆکەرە پەیتا پەیتا ناوی کورد پەروەرەکانی ئەدا بە (امن) و بە فیزێکەوە ئەیوت "خزمەتی جمهوریەت ئەکەم". زەبیحی – وەك هەوالگوزاری کاژێك ئاگاداری کردووین – بەدزیەوە ئەندامی کۆمیتەی ناوەندیی پارتە. بە سازمانی ئەمنی ئێرانیشەوە کۆنە پەیوەندییەکیشی هەر هەیە. چونکە کە لە ساڵی (1954)دا لە بەغدا گرتیان و دایانەوە دەست ئێران, سازمانی ئەمنیەت گورج بەرەڵای کرد و ناردیەوە عێراق و ئەمجا لەوێوە چوو بۆ سووریا و پەساپۆرتی سووریای دەرهێنا بە ناوی (عیسی عەرەفات)ەوە. پاش (14)ی تەمووز گەرایەوە عێراق و دەستی کرد بە خراپەکاری و ئاژاوە نانەوە وەك پێشوو.

هەروەك يەك بن, ئیتر ئاشكرایە كە قەوانی جیابوونەوەی نەتەوەكان بە سەربەستی, تەنیا بۆ دەستخەڕۆكردنە و هیچی تر.

(7)– هەر لەیەكەم رۆژی (14)ی تەمووزەوە هەردوولایان بێ چەند و چۆن و بە گەرمییەوە پشتگیریی ئەم شۆرشەیان كرد, بێ ئەوەی رێ بدەنە سەر ئەوەی كوردی كولۆڵ كەڵكێك لەم هەلە وەربگرێ و تەكانێك بداتە خۆی. بگرە بە پێچەوانەی ئەمەوە هەركەسێك ناوی پاشەرۆژی كوردی بهێنایە بە هەردوولا ئەكەوتنە وێزەی و بە پیاوخراپ و كلكی بێگانە و دەستندەخۆریان دائەنا و ئەیان فەرموو "كۆمارەكەمان – كۆماری كورد و عەرەب – هێشتا ساوایە و داوای چ هەقێك ئەكەن جارێ!". بیرخەرەوەی مامۆستا ئازادەكان لە بارەی مافی خوێندەواریی كوردەوە كە چەند رۆژێك پاش (14)ی تەمووز دایان بە قاسم بۆ تاقیكردنەوەی لەبەر دەم خەڵكی ساویلكەدا و داخستنی رۆژنامەی (البلاد) لەسەر ئەوەی ئەو بیرخەرەوەی بڵاوكردبووە, ئەمجا هێرشی پارت و شیووعی و جنێودانیان بەو مامۆستا یانە بەڵگەیەكی بە هێزە بۆ راستیی ئەم قسەیە.

(8)– هەردوو لایان پاش (14)ی تەمووز لەگەڵ حیزبی (بەعسی عەرەب) و (ئیستیقلال) و (وطني دیمقراطي) دا بەرەیان كردەوە و دانیان بەوەدا نا كە عێراق "بەشێكە لە نیشتمانی عەرەب" بێ ئەوەی هیچ سنوورێك بۆ كوردستان دەست نیشان بكەن[1].

[1] "میثاق جبهة الوطني" كە لە رۆژی (19)ی تیشرینی دووەمی (1958)دا دەرچووە بەم جۆرەیە:

(9)– حیزبی (بەعسی عەرەبی) وەك لە پرۆگرامەكەی دا دەرئەكەوێ هەر لە (محیطی اطلسی)یەوە هەتا چیاكانی پشتكۆ بە نیشتمانی راستەقینەی عەرەب ئەزانێ, واتا كوردستانی عێراق و سووریا و بەشێك لە كوردستانی ئێرانیش هەر بە موڵكی عەرەب ئەزانێ. لەگەڵ ئەوەشدا شیووعییە نۆكەرەكان و پارتە ریسواكان, هەموو بەرەیان لەگەڵدا ئەكەنەوە و بەو پەڕی بێشەرمییەوە پەلاماری ئەوانەش ئەدەن كە ئەم راستییە ئەخەنە روو.

(10)– كە قاسم – وەك نەتەوەییەكان پێشەكی پێشەكی ئەیانوت لە پاشەرۆژدا چی ئەكات – دەستی بەسەر "سەربەستییە دێكۆكراتیەكان"دا گرت, ئەوسا پارت و شیووعی, كوردایەتییان كەوتەوە بیر و دەستیان دایەوە فشە كوردایەتیەكەی خۆیان و وتیان بەشێك لە كوردستان كراوە بە خاكی عەرەب (هەرچەندە لەوەپێش خۆشیان دانیان بەمەدا نابوو و ئیمزاشیان كردبوو) ئەمەشیان نەك بە ئاشكرا و پیاوانە ئەوت بەڵكو بە فسكە فسك و دزەخونجێنەوە. چونكە هەموو رۆژێك رۆژنامەی "خەبات" لەسەر لاپەڕە زەردەكانی لوورەی ئەهات بۆ "یەكێتیی عێراق" و وای ئەدایە قەڵەم كە كوردستان هەمووی داگیركراوە بێجگە لەم پارچەیەی عێراقی كە بەختی هەستاوەتەوە و خوا "كاكە كەریمی دێمۆكراتی" بۆ رەخساندووە و كردوویەتی بە

المادة الاولى: "لما كانت جبهة الاتحاد الوطني تقر ان امة واحدة فرقها الاستعمار و اعاق توحيدها و ان العراق جزء لا يتجزأ من الامة العربية فانها تعمل على اعلاء شأن القومية العربية و تسعى بوجه خاص من اجل تحديد افضل و امتن شكل من اشكال الارتباط بالجمهورية العربية المتحدة... الخ". المادة الثالثة. "تعمل الجبهة على صيانة استقلال العراق من كل تدخل اجنبي و تبنيه سياسة عربية متحررة... الخ".

"کوردستانی ئازاد" و بە هەزار چاویش لەم دواییەدا ئەگریان بۆ "سەربەستیی دێمۆکراتی" ئەو سەربەستییەی کە هەموو خزمەتێکی بۆ کورد ئەوەبوو سەرکردەکانی پارت و شیووعی بەسەربەستی لە کۆشك و تەلاری وەزیرە لێ کەوتووەکان و ئۆتۆمۆبێلی کۆنە نۆکەرەکانی دەوری "نووری سەعید"دا لرفیان لێ ئەدا. ئەمە هەمووی لەسەر حسابی رەشکردنەوەی ناوی کورد و دوژمن لێ هاندانی بە جۆرێك سەردەمێك (و هەتا ئێستەش) وای لێ هاتبوو کورد نەی ئەتوانی لە گەلێ شوێنی بەغدا و تەنانەت لە هەندێك شوێنی وڵاتەکەی خۆشیدا (کە کەرکووك و مووسڵە) بە دڵنیایی هاتوچۆبکا.

(11)– هەردووکیان لە پێش (14)ی تەمووزدا بە شانوباهووی (جەمال عبد الناصر)یان دا هەڵ ئەدا و بە قارەمانی رزگارکەری وڵاتی عەرەب و "کورد"یان ئەزانی و هەرکەسێکیش بیوتایە "کوردەکانی سووریا بەم رزگار بوون و یەکێتییەماڵیان خراپتر بووە" بە پیاوی ئیستیعمار و بڵاوکەرەوەی بەیتوبالۆرەی ئیسرائیل و نووری سەعید و شای ئێرانیان ئەدایە قەڵەم. تەنانەت هەندێکیان هیچ شەرمیان نەئەکرد, بیانوویان بۆ ئەمە وەها ئەدۆزیەوە کە گوایە کوردەکانی سووریا "کەمەکێکن" ئیتر "چی تێدایە ئەگەر هەرواش بمێننەوە یان بە جارێ بتوێنەوە".

(12)– لە پاش ئەوەی قسەی کوردپەروەرەکان بە راست دەرچوو و بۆ عالەم دەرکەوت کە (ناصر) چییە و چۆنە بەرامبەر کورد. وەکە (ناصر) دەستی کرد بە ئازاردانی شیووعییەکانی سووریا و جنێودان بە

شیووعییەكانی عێراق, ئەوسا شیووعییەكان كەوتنە پەلاماردانی و قسەی ناشرین پێ وتنی و كردنی بە نۆكەری ئیستیعمار و پیاوی (راونتری##). تەنانەت ئەچوون وێنەكەی (ناصر)یان ئەهێنا و سەرەكەیان لێ ئەكردەوە و لە جیاتی ئەوە سەلكی كەرێك یا سەگێك یا ئافرەتێكی خراپیان پێوە ئەكرد و ئەیان نووساند بە دیوارەكانەوە. پارتییەكانیش كە هەمیشە هەر كلك و پاشڕەو بوون ئەوسا وێرایان ناوی كوردی سووریا بهێننن و ئەو حەلە پێكەوە (پارت و شیووعی) بە جووتە دەستیان كرد بە رشتنی فرمێسكی درۆ بۆ كوردستانی داگیركراوی سووریا "نەك بۆ "كەمێك كورد" كە "قەی چی ئەكرد ئەگەر هەواش بمانایەوە یان بە جارێ بتوانایەوە".

(13)- هەردووكیان لە سەرەتاوە پشتگیریی یەكێتیی عەرەبیان كرد. بە تایبەتی (خالید بەگداش)ی زۆڵە كورد لە رۆژنامەی (النور)دا كە زمانی حاڵی شیووعییەكانی سووریا بوو بە ئاشكرا لایەنی ئەو یەكێتییەی ئەگرت, تەنانەت وتاری وای لەم بابەتەوە ئەنووسی: "نحن خیر امة اخرجت للناس" واتا خۆی بە عەرەب ئەدایە قەڵەم و عەرەبیش بە باشترین نەتەوەی جیهان. ئافەرم بۆ خۆت شیووعی و ئافەرم بۆ خۆت (اممی)".

بەڵام ئەبێ ئەوە بزانین كە شیووعییەكانی سووریا بە مەرجێك پشتگیریی ئەم یەكێتییەیان ئەكرد كە حیزبی شیووعی بە سەربەستی لە هەردوو كیشوەری (میسر) و (سووریا)دا ئیش بكا. كە ئەوە سەری نەگرت بۆیان, ئەمجا كەوتنە هێرش بردنە سەر (ناصر) و جنێوپێدانی و

بوختان پێکردنی. ئەمە ئەوان و کە (میشێل عەفلەق)ی سکرتێری حیزبی بەعسی عەرەبیش لە مانگی ئابی (1958)دا هاتە بەغدا و لەگەڵچ (برایم ئەحمەد)ی سکرتێری پارتیدا کۆبوونەوەیەکی تەلەفزیۆنییان کرد, برایم لەو کۆبوونەوەیەدا بە عەرەبی ووتی: "ئەو هاوبەشییەی رۆڵەکانی کورد و عەرەب هەڵیان بژاردووە باووباپیرانیشیان هەر هەڵیان بژاردووە, کاتێك لە چاخە جۆرجۆرەکانی مێژوودا پێکەوە وەستاون و بەرگرییان لەم وڵاتە کردووە... برا کوردەکانتان شانازی بە راپەڕینی نەتەوەییی عەرەبەوە ئەکەن لە خەباتە رزگاریخوازانەکەیدا و دڵنیاشن هەر هەنگاوێك کە عەرەب بینێ بەرەو یەکگرتن یا یەکێتیی عەرەبی و گەشەپێدانی هێزی عەرەب, ئەبێتە خێر و بێر و ئەڕژێ بەسەر کورددا[1]".

کەواتە پارتیش وەك شیووعی ئەم یەکێتیی عێراقە بە "اختیاری" دائەنێ و سەرەڕای ئەوەش "یەکێتی عەرەب" بە سەرۆکایەتیی (بەعس و ناصر) بێ شەرتو شرووت — وەك سکرتێرەکەیان دانی پێدانا– بەخێر و خۆشی ئەزانێ" بۆ کورد.

(14)– لە باری سەرنجی هەردوولایانەوە کە لەسەر بنچینەی مارکسێتی دامەزراوە, ئیستیعمار هەر بە ئیستیعماری ئابووری ئەزانرێ. وە لەم رووەوە هەردوو حیزبەکە هەر تەنیا ئەمریکا و ئینگلیز و فەرەنسا بە داگیرکەر و ئیستیعمار دائەنێن و چاو لە داگیرکەرە

[1] جريدة (الجمهورية) البغدادية. السنة الاولى, العدد (13) الجمعة (11) آب – (1958).

راستەوخۆکانی تر ئەپۆشن و تەنانەت بە "برا گەورە"یان ئەدەنە قەڵەم.

(15)- هەردوو لایان بە بەندوباوی نوێنەر هەڵبژاردن و "سەربەستیی دێمۆکراتی"یەوە گیروگرفتی بنچینەیی کورد و کوردستان ئەشارنەوە و وای لە کورد ئەگەیەنن کە ئەو فشەمافانە چاری هەموو دەردێکی کورد ئەکات.

(16)- هەردوولایان هەوڵ ئەدەن (اقتصادیات)ی کوردستان پێش بخەن بە هۆی کارگە دروستکردن و دامەزراندنی پڕۆژەی گەورەگەورە بۆ ئەوەی کوردستان توندتر ببەستن بە پایتەختەکانی وڵاتە داگیرکەرەکانەوە.

(17)- هەردوولایان لەو باوەڕەدان کە کوردەکانی رووسیا ئازادن و هەموو مافێکی نەتەوەییی خۆیانیان هەیە و وەرگرتووە و پێیان وایە پارچەیەك لە ئەرزی کوردستان لە ژێردەستی رووسیادا نیە و کورد کەمایەتییەکە لە رووسیادا.

ئەمانە هەمووی بە جوانی بۆمان دەرئەخەن کە پارت و شیووعی تا چ ئەندازەیەك بەیەکەوە بەستراون. لەبەر ئەوە پێویست بە یەکالاکردنەوەی تر ناکا.

پارتی هەرچەندە لە جەوهەردا حیزبێکی فەریکە مارکسییە, بەڵام بە هۆی ترسنۆکی و هەلپەرستیی سەرگەورەکانییەوە ئەم راستیەی نەخستووەتە روو, بەڵکو هەموو کاتێك هەوڵی داوە بە ناوی "نەتەوایەتی"ی درۆزنە و کوردایەتیی فریودانەوە پیاوی کوردپەروەری

ساویلکە دابدۆشیٚ و هەڵخڵەتێنیٚ. زۆرتریش کەڵکی لەوە وەرگرتووە کە تا ئێستا دامودەزگاکایەکی کوردانەی راستەقینەی وەك "کاژیك" نەبووە کە بیروباوڕی کوردایەتی شی بکاتەوە بۆ ئەم خەڵکە. لەبەر ئەوە پارتی گەلێك کورد پەروەری بەشەرەفی تێکەوتووە. لەوانەی کە یا هەستیان بە چەوتوچەوێڵیی پارتی نەکردووە وەیان لە ساویلکەیەتیی خۆیانەوە پێیان وایە ئەتوانن پارتی پاشڕەوی قڕە بەرەوباشی بەرن. ئەمە بێجگە لەو ئەندامە هەلپەرستانەی کە بۆ کات رابواردن و رۆژبردنەسەر، چوونە ناوی و ئەمانەش لە فیشاڵکردن و خۆهەڵکێشانی درۆ بەولاوە هیچی تریان لەباردا نیە. دیسانەوە ئەو سەرۆك هۆز و دەرەبەگ و خاوەن مەسڵەحەتانەی لە رقی شیووعییەکان چووەتە## ناو پارت چونکە بەوە دەسخەڕۆ کراون کە گوایە پارت دژی شیووعێتییە. هەروەها ئەو جاسووس و نهێنگرانەی حیزبی شیووعی عێراق و باڵوێزخانەی ئینگلیز و ئەمریکا و دامودەزگای ئەمنی عێراق و پەیمانی بەغدا ناردونێتە ناوی. ئا لەبەر ئەمانە پارت یەکێتییەکی بیروباوڕانەی راستەقینەی لەناودا نیە و هەر لەبەر ئەمەشە یەکێتییەکی رێکخراوانەی (تنظیمي) و (زبت و رەبتێکی) حیزبی تێدا نیە بەڵکو تەمەڵخانەیەکی بە ئەدەب و کۆکتێلێکی زۆر سەیرە.

بەمانەی سەرەوەدا بۆمان روون بووەوە کە شیووعێتی چارەسەری مەسەلەی کورد ناکا. هەروەها پارتیش کە کلك و پاشڕەوی شیووعێتییە ئەویش لە شیووعێتی خراپتر کورد بە ناخی ئەرزدا ئەباتە خوارەوە. دیسانەوە حیزبی دێمۆکراتی کوردستانی ئێران و حیزبی دێمۆکراتی

کوردی سووریاش لە دەستەخۆشکی پارتی عێراق و کلکی توودە و دەستنێژی شیووعییەکانی سووریا بەولاوە هیچی تر نین و لە کوردایەتی بە دوورن. ئەمەش وەنەبێ شتێکی سەریر و رێکەوت بێ چونکە ئەم حیزبانە لە سەرچاوەی بیروباوڕی بێگانەوە ئاو ئەخۆنەوە و مژ لە بیروباوڕی پاکی کوردایەتی نادەن. دە دیارە لەمە باشتر نابن. لە کوردستانی تورکیاشدا هیچ حیزبێکی کوردی تا ئێستە نیە و شیووعیە تورکەکانیش وردە وردە واخەریکن دەم ئەژەندنە ئەوێ. ئەمجا لەبەر ئەم هۆیانە و لەبەر ئەوەی کوردستانی دابەشکراو و نەتەوەی کوردی ژێردەستە و دیلمان لە رێگەی دامودەزگایەکی کوردانەی خاوەن بیروباوڕی رێکوپێکی شۆرشگێڕەوە نەبێ رزگاری نابێ, دیارە دامەزراندنی دامودەزگایەکی نەتەوەیی چەسپو لە سەر فەلسەفەیەکی پتەوی خۆماڵی پێویستیەکی دستوبردە بۆ پێشڕەوی کردنی کورد و رێبەری کردنیی بۆ رزگاری و سەربەخۆیی کوردستان و نەهێشتنی ئەم ئاژاوەیەی کە کەوتووەتە ژیانی کوردایەتیمانەوە و لە ئەنجامدا ئامادەکردنی کورد بۆ گەیاندنی پەیامە مێژووییەکەی بە هەموو جیهان.

دە ئەو دامودەزگایەی کە بتوانێ ئەم کارە گران و گرنگە بە جێبهێنێ و ئەم ئەرکە مێژووییە مەزنە بگرێتە ئەستۆی خۆی تەنیا کاژیکە. چونکە کاژیك نەك هەر دامودەزگایەکی سیاسیی شۆرشگێڕی نەتەوەییە و بەس بەڵکو بەر لە هەموو شتێك راپەڕینێکی فیکرییە گشت لایەکی سڕبووی گیانی کوردەواریمان رائەوەشێنێ و ئەی هەژێنێ و تۆزوخۆڵی تەمەڵی و سستوسۆڵیی لێ ئەتەکێنێ.

کاژیك وەك لە ناوەکەیدا دەرئەکەوێ (ك.ا.ژ.ی.ك) — واتا کۆمەڵی ئازادی و ژیانەوە و یەکێتیی کورد — فەلسەفەیەکی کوردانەی نوێ و بیروباوڕێکی نەژادی و پەیامێکی جیهانییە, ئامانجی ژیانەوە و رزگاریی کورد و سەربەخۆییی کوردستان و دامەزراندنی کۆمەڵگایەکی کوردیی تازە لەسەر بنچینەی بیروباوڕی کاژیکی, بە جۆرێ کە پەیامی نەژادیمان بە جیهان بگەیەنێ.

جا ئەمجا با رێ بە رۆژی درەخشانی کاژیك بدەین چەند تاڵێك لە تیشکە بە تینەکانیمان ئاڕاستە بکات:

کورتەی فەلسەفەی کاژیك

(1)– کاژیك و بزووتنەوەی کوردایەتی

بە پێی بیروباوڕی ئێمە بزووتنەوەی کوردایەتی لەو رۆژەوە دەست پێ ئەکا کە نەتەوەی کورد خۆی لەم جیهانەدا بە کورد ناسیوە. چونکە — وەك وتمان — ژیان سەراپا جەنگی مان و نەمانە, لەبەر ئەوە پێمان وایە ئەوەتەی کورد هەیە بزووتنەوەی کوردایەتیش هەر بووە لە پێناوی مانەوە و ژیاندا. دیسان لەبەر ئەوەی ئەم بزووتنەوەیە بۆ "مان و ژیان"ە کەواتە هەتا کورد بمێنێ, کوردایەتیش هەر ئەمێنێ. ئەمجا ئەگەرچی کوردایەتی لە دەوری کۆندا بەم شێوەیەی ئێستای بەرشووەوە نەبووە, بەڵام تاکوتەرا و کەم کەم و پچڕ پچڕ و لە گەلێ بەرگ و چەشنی جۆرجۆردا هەیبووە. وێنەش بۆ ئەمە لە مێژووی نەتەوەکەماندا زۆرە وەك ئەو هۆنەرانەی کە لە دەوری خامۆشیی

نەتەوەییدا بانگیان داوە بە گوێی نوستواندا, بەتایبەتی عەلی ترمۆکی (لەسەدەی 4ی هیجریدا ژیاوە) و ئەحمەدی خانی (1650–1706) و حاجی قادری کۆیی (1815–1892)[1]. هەروەها ئایینی کۆنی یەزیدییەکان کە ئاینێکە لەسەر بنچینەیەکی نەتەوەیی دامەزراوە بەڵگەیەکی بەهێزە بۆ ئەمە. دیسانەوە بەربەرەکانیی کورد بەرامبەر داگیرکەرەکانی کوردستان لە دەوری کۆندا و گۆرانی هەڵدان بەو پاڵەوانانەدا کە کوردیان پاراستووە لە هێرشی بێگانە وەك (رۆستەمی زاڵ) و (کاوەی ئاسنگەر). کەواتە ئێمە لەگەڵ ئەو مارکسییانەدا یەك ناگرینەوە کە ئەڵێن "بزووتنەوەی کوردایەتی شتێکی تازە کوورە## و وەختییە و کوردایەتیش ئێزگەیەکە بۆ گەیشتنە جیهانی ئادەمزادێتی". کە ئەمان مەبەستیان لەم جیهانە "جیهانی نانەتەوەییی شیووعییانە"یە. چونکە بەلای ئێمەوە ئادەمزاێتی پلەیەکی تایبەتی نیە لە سەروو هەموو پلەکانی تری پەیژەی گۆڕانی کۆمەڵگاوە بێ بەڵکو تەنیا هەستێکی بەرزە و لە هەموو پلەیەکدا چنگە ئەکەوێ. بزووتنەوەی کوردایەتی بەلای ئێمەوە دەستکردی هیچ جۆرە چین و دستەیەکی

[1] جوانترین نموونە بۆ ئەمە شاعیری بەناوبانگی کورد "بابەراخی هەمزانی"یە کە بە هۆنراوە جوانەکانی کوردەکانی چیای داسەنی هانداوە, پشتگیریی شۆڕشگێڕی کورد "نجەعفەر کوڕی میر حەسەن" بکەن دژی خەلیفەی عەباسی و خۆشی لە سوپای میری کورددا دژی هێرشی خەلیفە (معتصم باللـه) بووەتە سەرباز تا لە مانگی شەوالی (266)ی هیجریدا شەهید کراوە. ئەم کارەساتە لە هەزار ساڵ زیاترە.

خەڵکی یا هیچ پلەیەکی مێژوویی تایبەتی نیە. ئەگەرچی هەندێ جاریش چینێکی تایبەتی بۆ خۆی دای دۆشی بێ (ئیستیغلالی کردبێ). وەك هەموو شتێکی تر کە دادۆشراوە و دائەدۆشرێت. کوردایەتی بزووتنەوەیەکی خۆڕسکی (طبيعي)ی زینووی هەمیشەییە. لە رۆژگاری دروستبوونی نەتەوەی کوردەوە ئەمیش پەیدابووە و سەری هەڵداوە. ئەگەرچی پێشکەوتنی کۆمەڵگای کورد و گۆڕانی چەشتنی رژێمی کۆمەلایەتی کارئەکاتە سەر ئەم بزووتنەوەیە و پەرەی پێئەسێنێ و سنوورەکەی فراوانتر ئەکا و هێز و گوڕەکەی زیاتر ئەکا و وردە وردە پێشی ئەخا و ئەیخاتە قاڵبی سنوورێکی زانستیی ئاشکراوە کە (نظريات) و (آراء)ی لەسەر دابنرێ و لە ئەنجامدا هەنگاوی قایمتری پێ دابگێرێ بەرەو ئامانج. لەگەڵ ئەوەشدا ئەمە ئەوە ناگەیەنێ کە ئەم بزووتنەوەیە هەر لە سەرەتای پەیدابوونی کوردەوە دەستی پێنەکردووە. وەك چۆن مارکسییەکان ئەڵێن خەباتی چینایەتی هەر لە سەرەتای پەیدابوونی ئادەمیزادەوە لە هەموو پلەیەکی گۆڕانی کۆمەڵگای مرۆڤایەتیدا هەربووە (بێجگە لە پلەی کۆمۆنیزمی سەرەتایی) بەلام ئەوەند, هەیە رۆژانی (کارل مارکس) ئەم خەباتە نەخراوەتە قاڵبێکی (نظري)یەوە. ئێمەش بە پێچەوانەی ئەوانەوە ئەڵێین. بزووتنەوەی نەتەوەیی کە هەوێنی هەموو جۆرە راپەڕین و هەڵسوکەوتێکە لە ژیانی ئادەمیزاددا هەر لە سەرەتای پەیدابوونی ئادەمیزادەوە بووە ئەگەرچی هەتا ئەم دواییەش نەخرابێتە قاڵبێکی

زانست و رێکخراوێکی (تنظيمي)یەوە یان بە پێی (تطور)ی کۆمەڵگای ئادەمیزاد (مەفاهیمە)کانی نەختێك گۆڕابێ و فراوانتر بووبێ.

(2)- کاژیك و جێ چۆڵی بیروباور

وتمان بزووتنەوەی کوردایەتی بزووتنەوەیەکی یەکجار کۆنە و لەگەڵ هاتنەبوونی کورددا دروست بووە. ئەی کە بزووتنەوەیەکی وا کۆنە و ئێستاش هەر سپوزیندووە, ئیتر بۆچی نەی توانیوە لەم ماوە دووردرێژەدا بگاتە ئامانج و نەتەوەی کورد بخاتە شوێنی خۆی لەسەری شانۆی ژیان؟؟؟.

بێگومان هیچ بزووتنەوەیەك لەم جیهانەدا بەرەو ئامانجێکی دیاریکراو ناڕوا هەتا بیروباوڕێکی رەسەن پاڵی پێوەنەنێ و نەیخاتە رێ. چونکە هەموو بزووتنەوەیەکی راستەقینە لە بیروباوڕێکەوە پەیدا ئەبێ. دە بەلای ئێمەوە هەموو بیروباوڕێکی تازە یان لە یەکێکی بلیمەتەوە یان لە چەند کەسێکی لێوەشاوەی ژیرەوە سەر هەڵ ئەدا و بناغەی بۆ هەڵ ئەبەسترێ و کە ظروفی باشی بۆ هەڵکەوت ئەو بیروباوڕە لە دڵی چەند کەسێکی کارزانی بەکردەوەدا ئەچەسپی و گینگڵ ئەخوا و وردەوردە ئەبێتە بزووتنەوە و لەگەڵ کاتدا (بە مروری زەمان) هەوڵ ئەدا بچێتە قاڵبی دامودەزگایەکی رێکخراوی سنوور بۆدانراوەوە. هەر بیروباوڕێکیش بە رێکوپێکی خۆی کوتایە ناو مەیدانەوە, کار ئەکاتە سەر کۆمەڵگای خەڵکی و نەفسیەت و هەست و هۆشیان ئەبزوێنێ, وەك چۆن لە هەمان کاتدا باری سەرنجی خەڵکەکە و هەستی دەروونییان کار

ئەکاتە سەر بیروباوڕەکە و ئەیەوێ بیبزوێنێ. ئالێرەدا دوو هێزی پێچەوانەی یەك دروست ئەبن, یەکێکیان هێزی بیروباوڕەکەیە کە ئەیەوێ کار بکاتە سەر دەوروپشتی خۆی و هەر بزووتنەوەیەکی کەش کە هەبێ لەگەڵ لێشاوی خۆیدا بیانبا بەڕێوە. هێزەکەی تریش سەرجەمی ئەو بیروباوڕ و بزووتنەوانەیە کە لە ناو خەڵکەکەدا باون و ئەیانەوێ بیروباوڕەکە لە راستە رێی خۆی لابدەن و هەریەکە هەوڵ ئەدا بەرەو ئامانجی تایبەتیی خۆیی بەرێ. ئەمجا ئەگەر هاتوو بیروباوڕەکە بیروباوڕێکی ناڕەسەن بوو– مەبەستمان لە بیروباوری رەسەن ئەو بیروباوڕەیە کە لە زادەی بیر و تاقیکردنەوەی مێژوویی و بەسەرهاتی نەتەوەیەکەوە هەڵقوڵابێ و لە دەرەوە نەخواسترابێ– ئەوا ئەو بزووتنەوانەی هەن لەگەڵ خۆیاندا راپێچی ئەکەن و شەقوپەقی ئەکەن و ناوی لە ناواندا ناهێڵن. کەواتە بۆ ئەوەی بزووتنەوەیەك رێی لێ هەڵەنەبێ و لە تەنگانەدا تەمی نەڕەوێتەوە و لە ئەنجامدا بگاتە ئامانج پێویستە بەر لە هەموو شتێك لەسەر بنچینەی بیروباوڕێکی رەسەنی رێکخراو دامەزرابێ.

برزووتنەوەی کوردایەتیش وەك هەموو بزووتنەوەیەکی زیندووی تر پێویستی بە بەردەوامی و کێش و خۆراگرتنێکی زۆر هەیە, لە ناوجەرگەی ئەو توژمانەدا کە ئەیانەوێ راپێچی بکەن, یان لە ناوی بەرن. لەبەر ئەوە ئەم بزووتنەوەیە بەر لە هەموو شتێك پێویستە پاڵ بدا بە بیروباوڕێکی رەسەنی واوە کە لە ناوجەرگە و ناخی دەروونی کوردەوارییەوە هەڵقوڵابێ و نەخشەیەکی سنوور ئاشکرای بۆ کێشرابێ.

چونکە ئەوی راستی بێ بزووتنەوەی کوردایەتی هەر ئامانجی ئەوە نیە (کیانێکی سیاسی) دان پێدانراو دابمەزرێنێ. بەڵکو ئەیەوێ راپەڕینێکی وا بەرپا بکا کە هەموو لایەکی ژیانی ئەم نەتەوەیە بگرێتەوە و کورد بخاتە شوێنی خۆی لەسەر شانۆی جیهان و پەیامە مێژووییەکەی کە پاشمانوە و درێژەی پەیامی زەردەشتی یە بگەیەنێ بە نەوەی ئینسان. ئەمەش بەر لە هەموو شتێك پێویستی بە شۆرشێکی فیکرییە. ئەمجا لەبەر ئەوەی ماوەیەکی زۆر کۆنە (و بگرە لەو دەمەوە کە بیری زەردەشتی لە قالبی دروستی خۆی دەرچووە) کورد قوتابخانەیەکی فیکری و فەلسەفی کوردانەی وای نەبووە کە خۆراکی نەتەوەیی بکابە دەم خەڵکەوە. ئا لەبەر ئەوە جێ چۆڵییەکی بیروباوڕانە (فراغ عقائدی) لە ژیانی کوردایەتیماندا دروست بووە. وەلەبەر ئەوەی ماوەیەکی زۆریشە کوردستان لەتلەت بووە (و بگرە لەو دەمەوە کە دەوڵەتی ماد رووخاوە) و کورد لەگەڵ چەند نەتەوەیەکی تردا ئەژی، دیارە بیروباوڕی بێگانە خۆی کوتاوەتە ئەم جێ چۆڵییەوە بە شێوەیەکی ناپەسەند پڕی کردووەتەوە. کوردیش لەبەر بوونی ئەو جێچۆڵییە بە پەرۆشەوە باوەشی بۆ ئەو بیروباوڕە بێگانانە کردووەتەوە و قۆزتووەنێتەوە، چونکە خۆرسك (الطبیعة) هەمیشە دژی جێ چۆڵییە. هەموو جێیەکی چۆڵ ئەبێ پڕ ببێتەوە زوو یا دەرەنگ سا یا بە کەرەسەی چاك یا خراپ.

ئەوی شایانی باسە ئەوەیە کورد لە کاتێکدا باوەشی بۆ ئەو بیروباوڕە بێگانانە کردووەتەوە کە پێی وابووە لە رێی وەرگرتنی

ئەوانەوە رزگاری ئەبیّ. لەبەر ئەوە لە پێشەوە زۆر بە توندی و شێتگیرانە گرتوونی, تا بە تاقیکردنەوە بۆی دەرکەوتووە کە هیچیان کەڵکیان نەبووە. چونکە هیچیان پڕ بە پێستی ژیانی نەتەوەییمان نەبوون و کوتومت نەبوون لەگەڵ ئەو پەیامە مێژووییەدا کە کورد پێی سپێردراوە. لەم بیروباوڕانە کە کورد بە پەرۆشەوە باوەشی بۆ کردوونەتەوە و لێیان نائومێد بووە. بیروباوڕی خەلافەتبازی و عوسمانلی, رژیمی دیمۆکراتیی ئینگلیز و شیووعێتی و ... هتد ئەمجا لەبەرئەوەی ئەو بیروباوڕانە ناخۆیی و ناڕەسەن بوون دیارە ئەو بزووتنەوانەی کە لەو بیروباوڕانەوە هەڵقوڵیون هەر ناخۆیی و ناڕەسەن بوون. بۆیە هەتا سەر بەرگەیان نەگرتووە و هیچ پێشکەوتنێکیان لە ژیانی نەتەوەکەماندا وەدەست نەهێناوە.

(3)– کورد و بیروباوڕی بێگانە لە باری سەرنجی کاژیکەوە

ئەم جیّ چۆڵییەی بیروباوڕ کە هەر لە کۆنەوە لە ژیانی کوردەواریدا هەیە و تا ئێستە بە بیروباوڕی بێگانان پڕبووەتەوە, گەلێك کاری کردووەتە سەر نەفسیەتی نەتەوەی کورد و بە تایبەتی سەر رەوشت و خووی. جاریّ وای شپرزە کردووە کە دەنکێك باوڕی بە خۆی نەمێنیّ و لە هەموو کردارێکدا هەر چاوەڕوان و پاشڕەو و کلکی بێگانە بیّ و لە هەموو هەڵسوکەوتێکدا بە شانازییەوە لاسایی بێگانان بکاتەوە و بە هیچ جۆرێك توانستی پێشڕەوی و شتداهێنانی تێدا نەمێنیّ. بێجگە لەوەش ئەم جێچۆڵییە کارێکی وای کردووە کە کورد تەرازوویەکی

خۆماڵی نەبێ بۆ كێشانەی كارەساتەكانی رۆژانە و قەوماوەكانی جیهان و هەر لەسەر بنچینەی هەوا و هەوەس و كەفوكوڵی دەروون فەرمان بەسەر هەموو رووداوێكدا بدا و لە هەمان كاتدا زۆر خۆشبڕوا و ساویلكەش بێ. سەرەڕای ئەوەش چونكە بیروباوڕێكی رێكوپێكخراوی وای نیە شتی پێ لە مەحەك بدا, بێگومان هیچ پەند لە (تجارب) وەرناگرێ و یەك لە دوای یەك شتی تاقیكراوە تاقی ئەكاتەوە و لە هەموو دەمێكدا وەك مەلە نەزانێكی نوقوم بوو دەست بۆ چلەپووشێكیش رائەكێشێ. بۆ وێنە ئەو بێگانەیەی دوێنێ دەستی بڕیوە و یاریی بە چارەنووسی كردووە, ئەمڕۆ وا هاتووەتەوە مەیدان و بەڵێنی درۆی پێ ئەداتەوە, كەچی واخەریكە پێی هەڵ ئەخڵەتێتەوە. هەروەها ئەو شیووعییەی دوێنێ جنێوی ئەدا بە كورد و كوردستان ئەمڕۆ فەرمانی لەسەرەوە بۆ دەرچووە كە جلكی كوردی لەبەر بكا و باسی كوردایەتی بكا كەچی ئەمیش ئەڵێ: "ئۆخەی دەنگ مەكە. ئەوا شیووعی یەكانیش باش بوون". یا جاری وا هەیە ئەڵێ: "شیووعییەكانی عێراق شیووعی تەواو نین" لەكاتێكدا ئەگەر بیروباوڕێكی نەتەوەیی رێكوپێكخراوی هەبوایە و هەموو شتێكی هەر بەوە بپێوایە, ئەیزانی شیووعی هەر شیووعییە و لە هەموو شوێن و كاتێكدا هەر یەكەو تەنیا ئەوەیە جاروبار بە پێی سوود و بەرژەوەندیی خۆیان "تاكتیك"یان ئەگۆڕێ. هەروەها هەندێك لەو زۆردارە خوێنمژانەی كە لەسەر حسابی چەوساندنەوەی هەژاران و لێقەوماوانی كورد بوونە ملیۆنێر و خاوەنی كۆشك و تەلار و زەوی و زار, لە كاتێكدا

کە بەرژەوەندییان پاش (14)ی تەمووز بە دەستی شیووعییەکان کەوتە خەتەرەوە, دەستیان کرد بە "کورد کوردێنە". کەچی زۆر کوردی ساویلکەی لە گوێی گادا نووستووی عاتیفی باوڕی پێکردبوون. لە کاتێکدا ئەگەر بیروباوڕێکی رێکخراو هەبوایە و شتی پێ بپێورایە ئەیانزانی کە کوردایەتی مانای دەست هەڵگرتنە لە بەرژەوەندیی خۆیی, نەك چەوساندنەوەی خەڵکی و خوێنمژینیان و ئەو حەلە باوڕیان بە مانەش نەئەکرد. هەروەها زۆرجار بووە دەوڵەتە ئیستیعمارییە گەورەکان و دەوڵەتە داگیرکەرەکانی کوردستان بە مەرامی کاری خۆیان ناوبەناوێك ناوێکی کوردیان بردووە و ئەیبەن, کەچی ئەوەتا ئەبینین زۆر کەس لە خۆشیاندا هەڵ ئەپەڕن. لە کاتێکدا ئەگەر بیروباوڕێکی رێکخراو هەبوایە و شتی پێ بپێورایە, ئەزانرا.. کە گورگ و مەڕ قەت نابنە دۆست و برا و کەسیش بە خۆڕایی بە ئێمە ناڵێ "مەرحەبا". ئەمجا تاقیکردنەوەی زۆر و بۆ نەهاتنی زۆریش وای لە کورد کردووە کە بەجارێك باوڕی بەخۆی نەمێنێ و وەبزانێ نەتەوەیەکە خوا دروستی کردووە بۆ خزمەتکاری و لەمەوە هەزارەها قسەی پڕوپووچ و بێ مانا داهێنراوە وەك "کورد کورتە" و "کورد قەت نابێ بە هیچ" و ... هتد.

جێ پێی کاری بیروباوڕی بێگانە بۆ سەر هەست و هۆشی کورد بە ئەندازەیەك قووڵە, هەرچی شانازییەکانی رابوردووی خۆی هەیە و بە هی بێگانەی ئەزانێ و بێزیان لێ ئەکاتەوە. تەنانەت ئەو پەیکەر و ئابیدانەی## کە لە هەموو میراتێکی کۆنماندا تەنیا ئەوانەمان بەسەر چیا و کێوە سەرکەشەکانی کوردستانەوە بۆ ماوەتەوە. ئەم لە باتی

پاراستن و پەند لێ وەرگرتنیان ئەیەوێ هەر بە جارێ لەناویان بەرێ. بەڵام لەبەر ئەوەی دەستی نایانگاتێ لەتوپەتیان كا, لە دوورەوە بە گولله سەروگوێلاكیان ئەشكێنێ و ئەگەر پێت وت:- ئەوە بۆچی وائەكەیت؟, ئەڵێ: "جا قەی چی ئەكا بیم وەسیاقەت خۆ گاور كردە". ئافەرین... دەستكردی باوباپیری خۆی بە هی بێگانە و "گاوركرد" ئەزانێ و باوباپیریشی بە "كافر". ناهەقی نیە. چونكە دەردەدارە و بنچینەی راستیی دەردەكەش ئەوەیە بیروباوڕێكی شۆڕشگێڕی كوردانەی نیە كە ببێتە چرا بۆ رۆشنكردنەوەی رێگەی ژیانی و مەحەكی تاقیكردنەوەی زێڕ و زەرد بۆی. ئا لێرەدا ئەبێ بزانین ئەم بیروباوڕانە كە بە درێژاییی چەند چەرخێكی دوورودرێژ كاریان كردووەتە سەر نەفسیەت و هەست و هۆشی كورد, دیارە هەروا بە ئاسانی لاناچن. بەڵكو پێویستە بیروباوڕی كاژێكی ماوەیەكی چاكی بەدەستەوە بێ هەتا بتوانێ خۆی جێگیر بكا لە هەموو گۆشەیەكی ژیانی نەتەوەكەماندا و هەموو بیروباوڕێكی بێگانە شاربەدەر بكا.

(4)- كاژێك و دادی كۆمەڵایەتی

دووەمین درۆشمی كاژێك "یەكسانی بۆ گەل"ە. ئێمە بیروباوڕمان لە بنچینەدا لەسەر بەردی پتەو و بەهێزی "دادی كۆمەڵایەتی" دامەزراوە. بەڵام كە وا ئەڵێین لەبەر ئەوە نایڵێین دەستی كەسی پێ ببڕین یا هیچ كەسێكی ساویلكەی دڵسۆزی پێ هەڵخڵەتێنین وەك شیووعییە قوماربازەكان. نەخێر... هەرگیز ئێمە ئەوە نین لاف شتێك لێ بدەین كە

لێوەی دووربین. دیسان ئەوەش ئێمە نین کە لە ترسی شیووعییەکان بڵێین "سۆسیالیستین". نەء. ئێمە هیچ دەمێك شتێك ناڵێین کە باوڕمان پێی نەبێ و بەڕاستی نەزانین. با خەڵکیش لێمان زیز بێ و نەیەتە ریزەکانمانەوە. یان بکەوێتە لێ خوێندن و بەربەرەکانیمان. ئێمە لە هیچ کاتێکدا راگرتنی دڵی خەڵکی ناگەیەنینە رادەی ئەوەی موویەك لە گیانی ئایدۆلۆجیمان لار بکاتەوە. ئێمە کە ئەڵێین باوڕمان بە سۆسیالیزمێکی کوردانە هەیە تەنیا لەبەر ئەوە ئەیلێین کە باوڕمان پێیەتی و پێمان وایە کۆمەڵگای کورد تاقە یەکە کۆمەڵگایە و هەموو گیروگرفتەکانیشی لە بنچینەدا هەر ئەچنەوە سەر یەك بنەڕەت. لەبەر ئەوە ناتوانین باسی لە رزگاریی سیاسی کورد بکەین هەتا باس لە رزگاریی ئابووری و خوێندەواری و کۆمەڵایەتیشی نەکەین.

ئەمجا بۆ ئەوەی هەموو کوردێك بتوانێ چی لەباردایە بیخاتە بەردەستی نەتەوەکەی و لە رێگەی ئەوەوە خزمەتی ئادەمیزادیش بکا, پێویستە هیچ جۆرە تەگەرەیەکی وای نەهێنرێتە رێ کە ببێتە هۆی وەستاندنی تەوژمی (ابداعاتی)ی بەکەڵکی. کەواتە ئەبێ هەموو ئەندامێکی ئەم کۆمەڵگایە لە بەکارهێنانی خێروبێری ئەم وڵاتەدا بەشداربێ, بۆ ئەوەی بتوانێ هێزە شاراوەکانی خۆی بخاتە کار و بە پێی توانستی خۆی لەم رێگەیەوە گەورەترین بەش خزمەت و بەروبووم پێشکەش بە نەتەوەکەی بکا. ئەمەش بەوە ئەبێ کە رێی خەڵك دادۆشین و چەوساندنەوەی چینایەتی و رووتاندنەوەی رەنجکێش بە هیچ جۆرێ نەهێڵرێ و رێی هەموو ئیشکەرێك بدرێ کە بەری رەنجی

خۆی بۆ خۆی بەرێ, بێ ئەوەی کەس لێی زەوت بکا, تا گیانی هەوڵ و تێکۆشان و خۆڕەتاندن و خۆماندووکردنی تێدا نەمرێ و هۆی ئەم خۆڕەتاندن و خۆماندووکردنەش ببەسترێ بە هەستی نەتەوەیییەوە و بەجۆرێکی وا پەروەردە بکرێ کە گیانی خۆپەرستی و خۆویستی تێدا کەم بکرێتەوە و بخرێتە سەر رێی فیداکارێتی و دەست لە مەسڵەحەتی خۆ هەڵگرتن لە پێناوی مەسڵەحەتی بیروباوڕی نەتەوەییدا.

بەڵام دیسانەوە نابێ لەمە وا تێبگەین کە ئەمانەوێ سۆسیالیزمی شیووعییانە بهێنین و بەسەر کۆمەڵگای کورددا متی بکەین. یان رژێمێکی سۆسیالیستانەی تر لە بێگانەیەکی ترەوە وەرگرین و کوتومت (تە طبیقی) بکەین. یان وەك هەندێك کۆمەڵی تر بچین لاساییی هەندێك رژێمی بێگانە بکەینەوە. نەخێر ئەم سۆسیالیزمەی ئێمە باسی ئەکەین بە تەواوی پڕبەپێستی نەتەوەکەمانە. چونکە لەناو جەرگەی ویستەمەنی و واقیعی نەتەوەکەمان و وڵاتەکەمانەوە وەرمان گرتووە. بۆیە بە خۆمان وا رەوا ئەبینین کە ناوی بنێین سۆسیالیزمی کاژێکانە".

راستییەکەی ئێمە سۆسیالیزم بە ئامانج نازانین (وەك مارکسییەکان) تا لە پێناوی پێگەیشتنیدا هەموو پیرۆزەمەنیەکانی (مقدسات) نەتەوەکەمان بخەینە ژێر پێ و وابزانین بزووتنەوەی نەتەوەیی هۆیەکە بۆ گەیشتنە ئەو ئامانجە. سۆسیالیزم بەلای ئێمەوە هۆیەکە بۆ ئەوەی هەموو ئەندامێکی کۆمەڵگای کورد بتوانێ بە هەموو هێزێکی خۆیەوە زیاترین و پوختترین بەرهەم پێشکەش بە نەتەوەکەی بکا و لەو رێگەیەوە کورد بکاتە هاوبەش لە پێشخستنی شارستانێتی و

کولتووری جیهاندا. ئەگینا هەموو رژێمێك کە لە دەرەوە هێنرابێ و هەندێ کەس بیانەوێ بە زۆری زۆردارەکی بیسەپێنن بەسەر نەتەوەکەماندا, ئێمە زۆر بە توندی بەرەنگاری ئەوەستین و ئەوانەی دیعایەشی بۆ ئەکەن بە نۆکەر و بێگانە پەرستیان ئەدەینە قەڵەم. بەڵام ئەمە مانای وانیە کە ئێمە هیچ کەڵکێك لە زادەی بیری بێگانە وەناگرین وەهەرچییەك بێگانە بێ و روومان بێ بکا شاربەدەری ئەکەین. نەخێر. ئەوەی لە بێگانەوە بۆمان بێ و نەبێتە هۆی شێواندنی بنچێنەی بیروباوڕی نەتەوەییمان وەك (نظریاتي رياضي) و کیمیا و پیشەسازی و داهێنراوەکانی پزیشکی ئێمە وەریان ئەگرین. لەگەڵ ئەوەشدا پێمان وایە نەتەوەی بلیمەتی کورد ئەگەر رێگەی بیروباوڕی کاژیکانەی گرت ئەوەندەی لەباردا هەیە کە بتوانێ شتی تازە دابهێنێ و لە داهێناندا پێشڕەو بێ و ئەگەر شتێکیشی لە خەڵکەوە وەرگرت گیانێکی کوردانەی بکا بەبەردا. لەبەر ئەوە هیچ پێویستی بەوە نیە هەر دەست لە خەڵکی پان کاتەوە. کەواتە ئەو سۆسیالیزمەی ئێمە مەبەستمانە لێرەدا سۆسیالیزمێکی تایبەتییە و هەر بۆ خۆمان و هی وەك خۆمان دەست ئەدا, بۆیە پێی ئەلێین "سۆسیالیزمی کوردی".

هەرچەندە لێرەدا ناتوانین بە دووروودرێژی لەم سۆسیالیزمە کوردییە بدوێین بەڵام ناچارین هەر ئەبێ هەندێك هێڵی درشتی بخەینە روو, وەك: "دابەشکردنی زەوی و زار بەسەر فەلاحەکاندا بەپێی دەسەڵاتیان لەبەرهەم هێناندا و لەریشەوە هەڵکەندنی رژێمی دەرەبەگێتی. سنووردانان بۆ هەموو موڵکیەتێکی تایبەتی لەسەر بنچینەی ئەوەی کە

هیچ موڵکیەتێکی تایبەتی (نقدی و عینی) نابیٚ بگاتە ئەندازەی ئەوەی ببێتە هۆی (استغلال). هەروەها (تأمیم) کردنی کارگە و پرۆژە گەورەکان و پشتگیریکردنی پرۆژە (فەردی)یە پچووکەکان کە نابنە هۆی (استغلال) و نەهێشتنی هەموو جۆرە (احتکار) و (استثمار)ێکی چینایەتی. گشتی کردنی هۆی بەرهەم هێنان بۆ هەموو کەسێك کە بتوانیٚ بۆ سوودی گشتی و خۆی بەکاری بهێنیٚ و ماوەدان بە دروست بوونی (نەقاباتی میهنی و حرفی) لەسەر بنچینەیەکی نەتەوەیی. بێجگە لەوەش (تأمیم)کردنی پیشەی پزیشکی و کردنی خوێندنی سەرەتایی بە خوێندنێکی زۆرەملیٚ و خۆڕایی و دانانی لایەنی هەرەکەم بۆ ژیان بە ئامادەکردنی نان و جلوبەرگ و دالّدە بۆ هەموو ئەندامێکی کۆمەڵگا و مسۆگەرکردنی یارمەتی و دەستگیرۆیی کردنی خەڵکی لە کاتی پیربوون و نەخۆشیدا. هەروەها پەروەردەکردنی هەموو (قابلیاتێکی فەردی)ی بەکەڵك و دانی مافی کارکردن بە هەموو کەسێك و بایەخدان بە ئارەزوو و توانست و لێهاتنی هەموو ئیشکەرێك و کردنی نەریتی سوپایی بە نەریتێکی زۆرەملی و هاوبەشکردنی ئافرەت لە بەڕێوەبردنی کاروباری ژیاندا".

(5)- پێویستی بوونی کاژیك

وەك لەمەوپێش وتمان ئەو حیزبانەی کە تا ئێستا لە کوردستاندا دروست بوون هیچیان لەسەر بناغەی بیروباوڕێکی نەتەوەییی رەسەنی رێکخراو دانەمەزراون. بۆیە هیچ کامێکیان نەیانتوانیوە شۆڕشێکی فیکر

بەرپابکەن و لە ئەنجامدا بگەنە ئامانج. چونکە هەموو هەر لەسەر بنچینەی عاتیفە و دەستکەوتی تایبەتیی چەند کەسێك فەرمانیان داوە بەسەر کارەسات و کاروباری رۆژگاردا. هەر لەبەر ئەمەشە کە زۆریان تەمەن کورت و هەر لەیەکەم جەزرەبەدا چوونەتە ریزی نەبووان. خۆ ئەوانەی ماویشن تەنیا یەك دوو پایەی قرچۆکیان پێوە ماوە هاکا کەوتن. دە هەر لەبەر ئەم هۆیەشە کە هەموو بزووتنەوە و شۆڕشێك کە ئەو حیزبانە بەرپایان کردووە سەریان نەگرتووە. چونکە ئەو بزووتنەوانە هەموو لەسەر بنچینەی عاتیفەیەکی وەختی بوون نەك بیروباوڕ. لەبەر ئەوە کە سەرۆکەکانی کوژراون یا رەهەندەکراون بزووتنەوەکە ئەو خۆراکە گیانییەی لێ بڕاوە کە بزووتنەوەیەکی رەسەن هەمیشە دەستی ئەکەوێ و لەسەر چاوەی بیروباوڕەکەیەوە ئەیمژێ. لەبەر ئەوە پەکی کەوتووە و بە جارێك کوژاوەتەوە. هەندێك حیزبی تر بوون و هەن بیروباوڕ و فەلسەفەکەیان خۆیی نەبووە و نیە. بەڵکو لە بێگانەوە وەریان گرتووە. لەبەر ئەوە زۆر جار کە سەری لووتیان بەر بەردی واقیعی نەتەوەیی کەوتووە ناچاربوون رێبازی خۆیان بگۆڕن و بکەونە راڕایی و هەندێك درۆشم بە کوتوپڕی هەڵگرن و واز لە هەندێکی تریش بهێنن و هەندێ جاریش ناچاربن دەستکاری پرۆگرام بکەن. لەبەر ئەوە خەڵکی باوڕی پێیان نەماوە و لەمەشەوە یەکێتیی فیکرییان لێك هەڵوەشاوە و لە ئەنجامدا بە جارێك لێك رەویونەتەوە و بوونەتە واتەی رۆژگار. یان ماون بەڵام بوون بە پەند. کەواتە ئەو جێ چۆڵییە بیروباوڕانەیەی کە لە ژیانی کوردەواریدا هەر لە کۆنەوە بووە,

ئێستاش هەر هەیە و ماوە و دەمی داپچڕیوە بۆ قۆزتنەوەی هەموو بیروباوڕێکی تر کە پڕی بکاتەوە. بە تایبەتی لەم ڕۆژانی دواییەدا کە لە ئەنجامی تاقیکردنەوەیەکی زۆر سەختەوە خەڵکی کوردستان بۆیان دەرکەوت کە بیروباوڕی شیووعێتیش وەك بیروباوڕە بێگانەکانی تر هیچ دادێکی کورد نادات لەبەرئەوە وا خەریکن لێی پاشگەزئەبنەوە و ئەگەڕێن بە دوای بیروباوڕێکی تردا کە ئەگەر بێتو ئەمجارەش هەر هی بێگانە بێ, دیارە چارەنووسی ئەویش لە چارەنووسی خەلافەتبازی عوسمانلی و دێمۆکراتێتی ئینگلیزی و شیووعێتیی نانەتەوەیی باشتر نابێ.

لەبەر ئەم هۆیانە دامەزراندنی دامودەزگایەکی (عقائدی) بەهێز کە بیروباوڕەکەی لە ناوجەرگەی بەرژەوەندیی واقیعی کورد و هی وەك کوردەوە هەڵهێنجابێ و لە جەوهەر و قاڵبدا هەر کوردانە بێ, شتێکی زۆر پێویستە بۆ ئەوەی شۆڕشێکی فیکری وا بەرپا بکا کە بە جارێ میللەتی کورد ڕاچڵەکێنێ و هۆشیاری بکاتەوە و ئەو چڵك و پیسییەی دەوری کانگای بلیمەتیی کوردی گرتووە ڕای ماڵێ تا بە پاك و خاوێنی و باری ڕاستەقینەی خۆی لە شوێنی خۆیدا دای بنێ. واتا لە ڕیزەکانی پێشەوەی کاروانی ئادەمیزاددا بۆ ئەوەی ئەو دەورە مێژوویییەی پێی سپێردراوە بیگەیەنێتە ئەنجام.

(6)– کاژیك و دەوڵەت

دەوڵەت بەلای ئێمەوە دەزگایەکە بۆ پەروەردەکردنی نەتەوەکەمان لەسەر بنچینەی بیروباوڕی کاژیکی و گەیاندنی پەیامە مێژووییەکەمان بە جیهان. لەبەر ئەوە دەوڵەت بە کوتەکی دەستی هیچ چینێك نازانین. چونکە بیروباوڕەکەمان بە تەنیا بیروباوڕی هیچ چینێك نیە. هەموو کەسێك کە لەم بۆتەیەدا بتوێتەوە ئەتوانێ بێتە (کاژیك)ەوە. کەواتە دەوڵەتی ئێمە دەوڵەتێکی کاژیکییە مانای (عقائدی)یە. لەبەرئەوە ئێمە دڵ بە هیچ جۆرە دەوڵەتێکی تر خۆش ناکەین و دان بە هیچ جۆرە دەوڵەتێکی هەڕەمەیی یان شیووعی یان دەستکردی بێگانەدا نانێین.

(7)- پوختەی بیروباوری کاژیکی

یەکالاکردنەوە و خستنە بەرچاوی بیروباوری کاژیکی لە هەموو لایەکەوە پێویستی بە گەلێك کتێب و نامیلکە و وتار هەیە. لەگەڵ ئەوەشدا دەرخستنی هەندێك لە کاریتە ئەستوورەکانی کاژیك لێرەدا شتێکی زۆر پێویستە.

(1)- کاژیك باوڕی بەوەیە کە نەتەوەی کورد نەتەوەیەکی بلیمەت و رابوردووڕۆشن و دامەزرێنەری کولتوور و شارستانێتیی بەناوبانگ بووە. هەروەها لە مەیدانی سوروشتی بەرزی وەك مەردایەتی و ئازایەتی و وەفاداری و خۆنەویستی دا بێ هاوتا بووە. ئەم نەتەوەیە هەر لە کۆنەوە پەیامێکی مێژوویی بووە بیگەیەنێتە جیهان. هەڵگری ئەم پەیامە یەزدانییە لە دەورانی کۆندا پێشڕەوی مەزن "زەردەشت" بووە. بەڵام هەندێ کارەساتی تایبەتی بەرگێکی بێگانەی کردووە بەبەر ئەو

پەیامەدا و لە هەمان کاتدا کانگای بلیمەتیی ئەم نەتەوەیەی شاردووەتەوە. لەبەر ئەوە پێویستی بە راچڵەکین و خۆشەکاندنێك هەیە تا ئەو بەرگە پیسە لەبەر خۆی داکەنێ و بچێتە شوێنی خۆی لە ریزەکانی پێشەوەی قافلەی گەلاندا و پاشماوەی ئەو پەیامە نەمرە لە شێوەیەکی مودێرن (عصری)دا بە نەوەی ئینسان بگەیەنێ.

(2)- کورد لەبەرئەوەی دەمێکە بیروباوڕێکی نەتەوەیی خۆی نیە جێگەیەکی چۆڵ کەوتووەتە ژیانی کوردایەتییەوە و هەتا ئێستە ئەو جێ چۆڵە بە چەند بیروباوڕێکی بێگانە پڕبووەتەوە. بەڵام ئەو بیروباوڕانە چونکە خۆیی نەبوون, کوردیان نەگەیاندووەتە ئامانج. لەبەر ئەوە پێویستە لە رێگەی بیروباوڕێکی نەتەوەیی شۆڕشگێڕەوە ئەو بۆشاییە بیروباوڕانەیە پڕبکرێتەوە و ئەو شۆڕشە فیکرییە بەرپا بکرێ. هەر بیروباوڕێکیش خۆیی نەبێ کاژیك بەربەرکانیی ئەکات.

(3)- کاژیك پێی وایە دەردەکانی کورد هەموو ئەچنەوە سەر یەك بنچینە و ئەبێ لە بنەڕەتەوە تیماربکرێن. لەبەرئەوە بڕوای تەنیا بەو چارەسەرکردنەیە کە ئەگاتەوە سەر رەگوڕیشە. کەواتە بڕوای بە هیچ چارەسەرێکی وەختی و رووکەش نیە. هەر لەبەر ئەوەیە بڕوای تەنیا بە بەکارهێنانی هێزە و بە هیچ جۆرێك بە کرداری روواڵەتانە و کەموکورت و نیوەناچڵی وەك نوێنەر هەڵبژاردن بۆ پەرلەمانی بێگانان و نووسینی پڕۆتستۆنامە و ئیمزاکۆکردنەوە و متمانەکردن بە "سەربەستی دێمۆکراسیانە" نیە. چونکە پێی وایە هەموو مافێك کە بە زۆر زەوت کرابێ هەر بەزۆر ئەستێنرێتەوە.

(4)- كاژيك داگيركەرانی كوردستان هەموو بەيەك چاو تەماشا ئەكا و كوردستان تەنيا بە موڵكی كورد ئەزانێ و ئەبێ كورد هەر خۆی فەرمانڕەوا بێ لە كوردستاندا. لەبەرئەوە بڕوای بەو برايەتييە درۆزنەيە نيە كە لە رێگەيەوە سەروەت و سامانی بە تاڵان ئەبرێ و لە كەمترين مافی مرۆڤانە بێ بەش ئەكرێ. لەبەرئەوە فەرمانڕەواييی هەموو ناكوردێك بەسەر كوردستاندا بە كارێكی ناشەرعی ئەزانێ.

(5)- كورد خۆی خۆی رزگار ئەكا لە رێی بيروباوڕی پاكی كوردايەتييەوە. لەبەرئەوە كاژيك هەر پشت بە كورد ئەبەستێ و بڕوا بە هيچ بێگانەيەك ناكا و هەر كەسێ بڵێ "بێگانە كورد رزگار ئەكا" يان بە ساويلكە يان بە دوژمنی دائەنێ. چونكە ئاشكرايە كە بێگانەيەك دەوڵەت بۆ كورد دروست بكا لە هيچە زۆر بە ئاسانی لێشی ئەسێنێتەوە.

(6)- كاژيك رێزی هەموو نەتەوەيەك ئەگرێ بەو مەرجەی تەماع نەكەنە كوردستان. هەروەها بە تەماش نيە كە ئەو كەمە نەتەوانە بتوێنێتەوە كە لە كوردستاندان بەو مەرجەی ناپاكی لەگەڵ كورد و بيروباوڕی كاژيك دا نەكەن.

(7)- كاژيك حيزبی چينێكی تايبەتی نيە و بڕوای بە (امتيازاتی چينايەتی و بنەماڵەيی) نيە و تەنيا بڕوای بە جياوازيی مێشك و لەش هەيە. لەبەر ئەوە بەربەرەكانێی هەموو جۆرە (استغلال و احتكار و استثمار)ێك ئەكا, واتا لە باری سەرنجی ئابوورييەوە حيزبێكی سۆسياليستانەيە و باوڕی تەواوی بە دادی كۆمەڵايەتی هەيە.

(8)- کاژیك زۆر بە توندی ئەوەستێ بەرامبەر بەستنەوەی (اقتصادیات)ی کوردستان بە (اقتصادیات)ی وڵاتە داگیرکەرەکانەوە و هیچ جۆرە پێشکەوتنێکی ئابوورییانەی ناوێ کە لە سەر حسابی دروستبوونی (جیوب) و بنکەی بێگانان بێ لە کوردستاندا.

(9)- دەوڵەت بەلای کاژیکەوە دامودەزگایەکە بۆ پێگەیاندنی نەتەوەکەمان لەسەر بنچینەی بیروباوڕی کاژیکانە و گەیاندنی پەیامە مێژوویییەکەمان بە هاونەژادان و تەواوی جیهان. کاژیك دان بە هیچ چەشنە دەوڵەتێکی تردا نانێ.

(10)- لەبەرئەوەی کورد نەتەوەیەکە پەیامێکی مێژوویی یەزدانی جیهانیی نەمری پێ سپێردراوە تابیگەیەنێ بە هەموو ئادەمیزاد و لەبەرئەوەی ئالاهەڵگری ئەم پەیامە (زەردەشتی نەمر) پێی نەکرا دەنگی زەنگی یەزدان بگەیەنێتە هەموو گۆشەیەکی جیهان و پاش خۆشی بیروباوڕەکەی کەوتە دەست بێگانە و تێکدرا, لەبەر ئەوە نەوەی نوێی کورد بەر پرسیار (مسئوول)ە لە تەواوکردن و درێژەپێدانی ئەو پەیامە لە شێوە و قاڵبی راستی خۆیدا. بۆ ئەمەش ئەڵێین:

(أ)- نەتەوەی کورد خۆی خاوەنی راستەقینەی ئەو پەیامەیە. لەبەر ئەوە گەیاندنی ئەو پەیامە بە جیهان ئەبێ لەسەرچاوە بنچینەییەکەیەوە دەست پێ بکاتەوە, واتا لە رێگەی کورد خۆیەوەبێ.

(ب)- هاونەژادانی کورد کە بە خێزانی "نەژادی ئاریا" ناسراون هەر لە کۆنەوە هاوبەشی کورد بوون لەو پەیامەدا. لەبەرئەوە پێویستە لەسەریان پشتگیری و هاوکاریی کورد بکەن لەم رووەوە.

(ج)– گەیاندنی پەیامی ئاریایی بە جیهان, پێویستی بە دەوڵەتێکی بەهێزی ئاریایی هەیە کە باوڕی بەم پەیامە بێ و هەموو ئەو نەتەوانەی بەم ناوەوە ناویان رۆیوە بە شێوەیەکی فیدراڵی کۆبکاتەوە. بەڵام دامەزراندنی ئەو دەوڵەتە تەنیا پاش رزگاریی کورد و سەربەخۆییی تەواوی کوردستان ئەبێ. لەبەر ئەوە پێویستە لەسەر هەموو هاونەژادێك بۆ سەربەخۆیی و رزگاریی کوردستان شان بە شانی کوردەکان تێ بکۆشێ.

(د)– دامەزراندنی دەوڵەتێکی فیدراڵی لەم نەتەوانە و لە ژێر ئاڵای ئەو پەیامەدا گەورەترین بەربەستێکە بۆ راگرتنی لێشاوی شیووعێتی و یەکێتیی عەرەب و یەکێتیی تۆرانی و یەکێتیی ئەوروپا و هەموو جۆرە خەتەرێکی ئیدۆلۆژی و سوپاییی تر کە بۆ سەر ئەم نەژادە و پەیامە یەزدانییەکەی خۆی بکوتێ.

<u>دوا وشە</u>

ئەی رۆڵە سەربەرزە جوامێرە بەزاتەکانی کورد:

بەم جۆرە کە تێگەیشتین پەنجەی تیژی دوژمنان بۆ بردنی سۆمای چاوی کوردایەتیمان سەدەها ساڵە چۆن کراوە و ئەکرێ بە چاوماندا... کە بۆمان روون بووە چۆن چنگیان لە هەناومان گیرکردووە و بە لووتە شەقی پاداشیانەوە## پەیتا پەیتاش ژەهراوی برایەتیی رەنجبەر و ئاغامان ئەکەن بە گەرووداو لەسەر لاشەی کورد و کوردستان...

کە لە دەمولەوس و دەستوقەمچی دەزگا سیاسییەکانی دوێنێ و ئیمڕۆش, چۆن لە پارێزی ئەستۆشکاندنی کوردانی دڵسۆزدان و چۆن

بەدڵ و بەگیان سنوورە دەستکردەکانی بێگانەی خوێنمژ دەپارێزن و چۆن بە پێی بەرژەوەندیی خۆیان و لە پاڵ بیروباوڕی "نانەتەوەیی" و بێگانەپەرستیدا بەسزمانان هەڵدەخڵەتێنن و فریویان دەدەن و هەر خەریکی شاردنەوەی ورگدان و هەرەس هێنانی رەفتاری جوانی کوردەواری بوون بە هەڵپەرساردنی موورە دیواری خۆ هەڵخڵەتاندنەوە...

بەڵێ. دەرکەوتنی ئەمانە و زۆر ئەشکەنجە و ناسۆری تریش وەك زۆریمان لە لاپەڕەکانی بەرووداﷲ بەسەر کردەوە ئا ئەم جووڵانەوەیەی هێنایە گۆڕێ کە لە ژێر ئاڵای (کاژیك)دا کەوتووەتە رێگە و شانی ئامانج و ئاواتی لەسەر تیرگەی بیروباوڕی راست و پاکی نەتەوەییی کوردی داداوە. ئیتر رەگوڕیشەی بۆ هەر ساڵێکی کوێرەوەریمان بگەڕێتەوە لە ساڵانی رابوردووی مل کەچی ماندا...

ئێمەی خەمخۆری ئەم خاکە پاکە ئەوەندە بەختەوەرین, بە شانازییەوە پەردە لەسەر رووی خاڵومیل رێژراوی هەڵ ئەدەینەوە...

دڵسۆزانە دەرگای ماڵ بە ماڵی کوردەواری دەقڵیشێنینەوە, سەر بە کوانووی خێزان بە خێزانیاندا شۆڕئەکەینەوە...

بە دەستی بە دەستنوێژی کوردایەتییەوە, هەموو کوردێکی بەتەنگەوەبوو رائەچڵەکێنین...

لەسەر دەستی جوامیران و رەفتاری جوانیاندا و بەو سوێندەوە کە بەخاکوخۆڵی پیرۆزی کوردستان, پڕ هەرجوو چنگمان خواردوومانە, ئێمەی جگەرگۆشە و سەرپێوەنەبوو لە حەن خاك و نەتەوەکەماندا...

بەلێنێكە و داومانە و نەزرێكە و لەسەرمانە. ئەم جەنگەی ناومانەتەوە لە كوردستاندا لەگەڵ دوژمنانی خوێنە خوێدا بەرپەرچدانەوەی وشك و وێستانی كزۆڵانە نیە بە دیاریانەوە و لە ئەنجامدا زەبوونانە خۆكێشانە دواوە و پاڵدانەوە و هەناسەبڕكێی ئابڕوو چوون و رقە كێشان و بەس...

هەڕەشەو گوڕەشەیەكی بێ دەنگ نیە بۆ چاو و ڕاو و دۆزینەوەی چاری نیوە و نیوچڵ, یا دەست گرتنەوەی ناپاكی لە كاربەدەستانی داگیركەران و لە ژێر داوێنی بەكرێ گیراوی دا دۆش دامان بە دیار مۆزی ریسوایی و بێ شەرمیی بێگانە پەرستی نان بێ بە ناوچەوانی كوردەوە و لە گڵ و ئاوی كوردستان قوڕی شل تر گرتنەوە بێ بۆ دانی بە چاوی كاڵی هەموو دڵ و دەروون پاك و لاوچاكێكدا...

جووڵانەوەیەكی شۆڕشگێڕانەی هەموو كوردێكی دڵسۆزی بازوو هەڵكراوی لە خەو راپەڕیوە بە تێشووی بیروباوڕی نەتەوەییی كوردییەوە بۆ ئەستۆ وردكردن و مێشك پژاندنی هەموو ناپاكێكی رێگر لە سەربەستیی كورد و سەربەخۆییی كوردستان...

بۆ تێكدان و راماماڵینی تەختوتاراجی كۆشك و تەلار و گشت جێ دەست و بنكەیەكی ئیستیعمار و داگیركەران — بە كێشكەرانی خێر و بێر و سامانی كوردستان...

بۆ هەڵتەكاندنی داروپەردووی زنجی ئەو خوێڕییانەی نێڵە نێڵ نركەی ئاگریی كوورەی خێڵایەتی خۆش ئەكەن و داری بێگانەپەرستی

لەسەر لاشەی کورد و کوردستان لە نەمامی برایەتی چووز دەکەن و بە دەست و زینی نۆکەرییەوە بالۆرەی ناوچەپەرستی لیٚ ئەدەن...

بۆ دوایی هێنان بە دیلێتی و سەندنەوەی کەرامەتی نەتەوەیی پێشێلکراومان...

بۆ لە رەگوڕیشەوە هێنانە دەرەوەی بیروباوڕی نانەتەوەیی و بڕینی شادەماری هەموو بیروباوڕێکی #ئناوەکی بە بیروباوەری نەتەوەییی کوردی...

بۆدانانی بەردی بناغەی سەرفرازی و سەربەرزی, سەرکەوتن و پێشکەوتنی کورد و کوردستان لە قەوارەیەکی سیاسی (عەقائدی)ی سەربەست و سەربەخۆدا...

بۆ وەدەست هێنانەوەی رۆژانی هەر بە شان و شەوکەوتی باوباپیرانمان – قارەمانانی جیهان...

جووڵانەوەیەکیش ئەندامەکانی لەو رۆژەوە خۆیان بە سەربەست ناسیبیٚ کە دایان ناوە لە رێی کورد و کوردستاندا بمرن...

ئیتر خۆشی لە کورد و خۆشی لە کوردستان...

بمرن ئیستیعمار و داگیرکەران و گشت دوژمنان...

قافڵەی کاژیکیش بۆ رێبەری وا کەوتە تەکان...

دەستیش لە دەست و پشتیش لە یارمەتیی یەزدان...

کۆتایی ی هات

XXXXXXXXX

بانگی کاژیك – ژمارە 1

رۆژنامەیەکی کوردییە فەلسەفە و بیروباوڕی حیزبی "کاژیك" بڵاوئەکاتەوە

دامودەزگای "کاژیك" لە ئەوروپا ناو بەناو دەری ئەکات

بە سەرپەرشتیی هاوبیر رەسووڵ و لەسەر بڕیاری کۆنفڕانسی دامودەزگای "کاژیك" لە نیسانی 1968دا

ژمارە (1) – 14ی نیسانی 1968

بەیادی رۆژی پیرۆزەوە

هاوبیرە خۆشەویستەکان! هاوولاتییە بەڕێزەکان!

لەگەڵ هەڵاتنی رۆژی 14ی نیسانی 1968دا نۆ ساڵی تەواوەتی ئێ ئەپەڕێ بەسەر دامەزراندنی حیزبی "کاژیك"دا. نۆ ساڵی خشت بەسەر ئەو رۆژە پڕو چڕەدا ئەڕوا کە لە تۆماری کوردەواریدا وەك کارەساتێکی گرنگ و بێ وێنە لاپەڕەیەکی زێڕینی بۆ خۆی نەخشاندووەتەوە.

هاتنەبوونی "کاژیك" وەنەبێ تەنیا خواستی چەند کەسێکی دڵسۆزی ئەم نیشتمان و ئاو و گڵ و خاك و خوێنە بووبێ. بەڵکو پێویستییەکی مێژوویی بوو کە خۆی بەسەر کۆمەڵگای کورددا سەپاند. بانگێکی نەتەوەیی و نەژادی بوو کە خەڵکی مەردی لێوەشاوەی ئەم

کوردستانە باستانە بە دەنگیەوە چوون و دەرگای دڵ و دەروونیان بۆ کردەوە و بیروڕا و فەلسەفەی ژیانیان لە چوارچێوەی "کاژیك"دا خستە قاڵبێکی واوە کە جەزرەبەی پشتشکێنی بەدکاران و دەستی چەپەڵ و تێکدەری رۆژگاری ناهەمواری نەگاتێ.

لە کۆتاییی سەدەی نۆزدەوە تا ئیمڕۆ رۆشنبیرانی کوردستان بیریان لەوە کردووەتەوە کە بزووتنەوەی کوردایەتی لە سنووری دامودەزگای سیاسیدا رێك بخەن و لەو رێگەیەوە بچن بەگژ دوژمندا. لەو رۆژەشەوە تا ئێستە گەلێك حیزبی وەك "تەعالی و تەرەقی" و "خۆیبوون" و "ئازادی" و "پشتیوانی" و "پێشکەوتن" و "برایی" و "زەردەشت" و "هیوا" و "رزگاری" و "ژ.ك" و "پارتی دیموکراتی کورد" دروست بوون و هاتوونەتە کایە. کەچی ئێستە ئەمانە لە ناوەکانیان زیاتر هیچی تریان لە پاش بەجێ نەماوە. چونکە هەموو ناوی بێ ناوەڕۆك بوون. ئەمانە تەنیا دڵسۆزی رووتی چەند کەسێکی پاکدڵی ئەم نیشتمانە تێکەڵ بە دەستی رەشی لە ژێرەوە کارکردووی خۆفرۆش و بێگانە ماوەیەکی کەم بردوونی بەرێوە و ئیتر وەك گیاکەی بەهار وشك بوون و لەمیەداندا نەماون. ئەم نەمان و لەناوچوونە کتوپڕییە و ئەم هەست بە نەخۆشی کردنە و بەڵام دەرمان نەزانینەش زیاتر دەمی قسەی داوە بە دوژمن و ناحەز کە بکەونە کەین و بەین و تەڵەکەبازی بۆ بێزاتکردنی رۆڵەی خێرخوازی نەتەوەکەمان بە درۆ و دەلەسەی "کورد کورتە" و "کورد نابێ بە هیچ" و "کورد هیچی لەباردا نیە" و "کورد کێی لە پشتە" و

"كوردايەتـی درۆيە" و هتد تا لە ئەنجامدا پشتی ئەم كوردە كلۆڵەی پێ سارد بكەنەوە و لە تێكۆشان و تەكان دانەخۆ پەشيمانی بكەنەوە.

سـاڵ هات و رۆی و گەلێك شۆڕشی قورس و سووك لەم كوردستانەدا روويانـدا. هەندێكيان سـەربەخۆ و هەندێكـی تريـشيان بـە سەركردەيیی ئـەم حيـزبانە. بـەڵام ئـەم شۆرشـانە هيچيان نەهێنايە دی و بە مردن يا وازهێنانـی سەرۆكەكانيان وەك بەفرەكەی پار توانەوە و زنجيری ديلی و كوێـرەوەری زياتـر لـە جـاران لـە ملـی نەتەوەكەمانـدا توندكـرا. بـەڵام پێـشينان راسـتيان وتووە "بۆ هەر دەردە مەردێك". ئەم دەردەش هەر ئەوەنـدە درێـژەی كێـشا تا خوا پياوی بليمەت و وردبين و بيركەرەوەی بـۆ ئـەم كوردە نارد و بەوە لاپەڕەيەكی نوێی لە مێژووی نەتەوەكەماندا نووسـی. ئـا لـەو رۆژەوە بانگـی "كاژيـك" درا. بـەڵام ئـەو بانگەش وەك هەمـوو بانگێكـی ژيـرانە و وەستايانە لە پێشەوە لە "كوولەكە"دا ئەدرا. تـا دوژمنانـی نـەژاد و نەتـەوە و گـەل و هـۆزمان هـەر لـە بێـشكەدا بێـچووەشێری بيروباوەڕهەڵگـر نەتاسـێنن و دەستی پێروزی كوردايەتيی راسـت دەستنيـشان نەكـەن و هـەر لـە يەكـەم بـزوتنەوەوە نەيـبڕن. "كاژيـك" لـە سەرەتاوە بە شێوەيەكی نهێنی وا كەوتە كار كە بەئاستەم پـياو بـاوەڕ بكا. ئەمەش وەنەبێ شتێكی هەر وا ئاسان بووبێ. كاركردن بـە نهـێنی و لـە هەمـوو كاتـێكدا خـۆ بـۆ مـردن ئامادەكـردن, بـەڵام خۆدەرنەخـستن و خۆراگـرتن بەرامـبەر تانـووت و تـوانج و دەمارگـرتنی ئەوانـــەی فێـــری كاركردنـــی "قەڵەبالغـــی" و ديموكـــراتيانە و ســـنگ دەرپەڕانـدن, كـە گـوايە هـەر ئـەوانن ئـيش ئەكـەن و خەڵكـی تر هەموو

ترسنۆك و کەمتەرخەمن. ئەمجا ڕێگەپیشاندانی گەل و بنبەستکردنی بیروباوەڕی نویٚ بیٚ ئەوەی پیاو لە ناو هۆبەیەك دوژمندا بناسریٚ. دووایی ئامادەکردنی چاپ و چاپەمەنیی و هۆی بلاوکردنەوە بە پولەپولەی ڕەشوڕووتی بەشەرەفی ئەم کوردستانە و لەناو کۆمەلٚیٚ گورگی دڕی ناوخۆ و بێگانەدا, کارێك بوو هەر بەدەم گێڕانەوەی خۆشە. بەلام "کاژیك" ئەم دەورەشی مەردانە تێپەڕاند و وەك بیروباوەڕێکی زانستانەی ڕێکخراو هاتە مەیدان و لە نامیلکەی "کاژیکنامە"ی پیرۆزدا بنجی بیروباوەڕ و فەلسەفەی کاژیکانەی دامەزراند.

کاژیك بۆ یەکەمین جار لە مێژووی نەتەوەکەماندا بانگی بیروباوەڕی نەتەوەیی لەناو کورددا دا و بۆ یەکەمجار هۆی کەوتن و سەرنەگرتنی شۆڕش و دامودەزگا کوردیەکانی پێشووی بە شێوەیەکی زانستانە لێکدایەوە و چارەسەری بۆ ڕزگاری ولات دۆزیەوە. کاژیك بۆ یەکەمجار برایەتی "ئاغا و مسکێنانە"ی کورد و داگیرکەرانی کوردستانی بە پەند کرد. ئەو برایەتیە درۆزنەیەی کە ناوچە دیموکراتی و مارکسیەکان شان بەشانی داگیرکەران بەدەم و بە دەست تەپلٚ و زورنای بۆ لیٚ ئەدەن. کاژیك بۆ یەکەمجار مەسەلەی چارەسەرکردنی جیاوازی چینایەتی بەست بە چارەنووسی مەسەلەی نەتەوەییی کوردەوە بەشێوەیەکی کاژیکانە و بانگی لەناوبردنی بەرزونزمی چینایەتییدا لە ژێر ئالای "کاژیك"دا. کاژیك بۆ یەکەمجار فەلسەفەی بیروباوەڕ و شێوەی کارکردنی سیاسی بەیەکەوە بەست بە جۆریٚ جیاکردنەوەیان نەیەتە گۆڕ بەوە هەموو شێوە و دەستوورێکی هەلپەرستانە و فشەکوردایەتی و

دووڕووانــەی ریــسوا کــرد. کاژیــك بــۆ یەکــەمجار چــەکێکی کاریگــەر و ترســێنەری دایــە دەســت هەمــوو ئــەو دڵــسۆزانەی بــە دەســتی رووت و مێــشکی بەتاڵــەوە بــەرەنگاری لێــشاوی دوژمنانــیان ئەکــرد و بەرگــەیان نەئەگـرت. کاژیـك بـۆ یەکـەمجار لـە مـێژووی گەلانـی رۆژهەڵاتـدا بانگـی یەکگـرتنی گەلانـی ئارییایـی دا وەك کـورد و ئەفغانـی و بلووچ و فارس و تاژیکـی و هیندی لەسەر بنچینەی رێزگرتن لەسەربەخۆیی و ماف یەکتری و هاوکـاری کـردن بـۆ پاراسـتنی خاك و کولتووری کۆنیان. ئەمەش وەك هــەنگاوێك بەرامــبەر هــەوڵ و تەقــەلای ئیمپریالیــستانەی گەلــێ لا کە بە نــاوی جۆرجــۆرەوە دێــنە مەیــدان وەك "یەکێتیــی تــات" و "یەکێتیــی تــۆران" و "یەکگرتنی ئەورووپا" و "شۆڕشی هەمیشەییی چینی سوور بۆ یەکێتیـی کرێکارانی جیهان" و بۆشایی پڕکردنەوەی ئەمەریکایانە و هتد کـە بـە هـەر ناوێکـەوە و لـە ژێـر هـەر پەردەیەکـدا بـێ بـۆ تالانکـردن و ژێردەستەکردنی وڵاتانی دواکەوتوو و لە کاروان بەجێماوە.

کاژیك بۆ یەکەمجار لە مێژووی کورددا بۆشاییی ژیانی کوردەواری بە بــە کەرەســەی خۆماڵــی پڕکــردەوە. کاژیــك بــۆیەکەمجار لــە مــێژووی بزووتنوەی سیاسیی کورددا خەڵکی بە خووڕەوشتی کاژیکانەی تایبەتی پــەروەردە کــرد. چــەنەبازی دیموکــراتیانە و خۆدەرخــستن و ســنگ دەرپەڕانـدن و تێکۆشانی سەرودەمی و فشە کوردایەتیی بەجارێ سووك و ریــسواکرد و چارەنووســی هەمــوو کوردێکــی بەســت بەچارەنووســی گشتیی نەتەوەکەیەوە.

کاژیـك هـەر لە یەکەمین ڕۆژی شۆڕشەوە بە دڵێکی پاك و بێ تەماوە پـشتی شۆڕشـی گـرت و گەلـێ لـە ڕۆڵـە گـیان فـیدا و بەجەرگەکانـی دەرخواردی شۆڕشدا و لە هەمان کاتدا بەشێوەیەکی زانستانەی بێ وێنە گەلـێ پێـشبینی و پێـشنیازی خستەروو کە هەمووی وەك نەخشی بەرد وابـوون و پاشـەڕۆژ هاتـنەدی. بەیاننامەکانـی بۆ گەل و بیرخەرەوەکانی بۆ بارزانی شایەتی ئەم قسەیەن.

کەواتـە "کاژیـك" بەڕاستی ڕێپیشاندەر و پێشڕەوی نەتەوەیە بەرەو ڕزگـاری و سـەربەخۆیی و خۆشـگوزەرانی. دە کـە حیزبێك ئامانجی ئاوا بـەرز و پیرۆز بێ, دیارە هەر بەو پێیەش دوژمن و نەیاری بۆ پەیدا ئەبێ و هـەتا کـار گەورەتـر بـێ ئەرکی زۆرتـر و ناحەزانـی زیاترە. لەبەرئەوە شـتێکی سـەیر نیە کە هەموو زۆڵە کورد و فەریکەمارکسی و هیچ لەباردا نەبـوو و هەلپەرسـتێك وەك هەموو هێزێکی بێگانەی داگیرکەر دەمیان لە "کاژیـك" داپـچڕیبێ و بیانەوێ بە بوختان و درۆ و دەلەسە بۆ ڕێکخستن و لـە پـشتەوە دزانـە تێـسرەواندن لـەناوی بـەرن. بەڵام ئێمە بەو مێشك بۆشـە کورتبیـنانە ئەڵـێین دەسەڵاتی کاژیك گەلێك لەوە بەهێزترە کە بە ئـێوە لـەناو بـچێ. دەنگـی کاژیـك گەلـێك لـەوە زوڵاڵترە کە بە ئێوە کپ بکـرێ. کاژیـك حیزبێکـی خـاوەن فەلـسەفەیە و دامـودەزگای خـاوەن فەلـسەفەش بە گەلەکۆمەکێی پیاوی بێ بیروباوەڕ لەناوناچێ. ئەندامانی کاژیکـیش پێشمەرگەی بەوەفای حیزب و ئامادەی هەموو سەر دانانێکن لەم پێناوەدا. لەبەرئەوە پێویست ناکا خەڵکی خۆیان بە خۆڕایی ماندوو بکەن و ئەنجامیش بۆ ئەوانە تەنیا ڕووڕەشییە.

ڕۆژنامـەی "بانگـی کاژیـك"یـش کـه بـه بـۆنەی پێوەگەڕانی نۆ ساڵ بەسەر ڕۆژی لەدایکبوونی "کاژیك"دا دەرئەچێ, بەڵێن بۆ هاوبیران تازه ئەکاتـەوه کـه ئـەو پێویـستیەی لەم ڕێگەیەدا کەوتووەته سەرشانی بەو پەڕی شەرەف و سەرڕاستی و ڕێکوپێکییەوه به جێ بهێنێ.

ئـیتر هەربـژی یـادی (14)ی نیـسانی پـیرۆز, ڕۆژی دامەزراندنـی "کاژیك", ڕۆژی هەڵاتنی ڕۆژی نوێی کوردایەتی.

هاوبیر "ڕەسووڵ"

کۆچی دوایی هاوبیر
لەتیف عەلی, پێشمەرگەی کورد و ئەندامی کاژیك

لـه ئـێوارەی ڕۆژی هـەینی 8ی مارتی 1968دا هاوبیری تێکۆشەری کاژیـك و یەکـێك لـه پێـشمەرگەکانی سـوپای ڕزگـاری کوردسـتان کـاك "لەتـیف عەلـی محەمـەد" لـه نەخۆشـخانەی گاوتیـنگ لـه مۆنیخ کۆچی دوایی کرد.

هـاوبیر "لەتـیف عەلـی" له ساڵی (1939)دا له شاری سلەیمانی له خێزانێکی زۆر هەژار و دەستکورت پێی ناوەته مەیدانی ژیانەوه. هەر له سـەرەتای منداڵـیەوه هەسـتی ڕزگـاری خوازانەی نەتەوەیی له مێشك و دڵـدا جـێگیر بـووه و لـه پـاش دامەزراندنـی حیزبـی "کاژیـك" شـەرەفی ئەندامەتیی پێدراوه.

لــە پــاش هەڵگیرســانی شۆڕشــی 11ی ئەیلــوول 1961 بــووەتە پێشمەرگە و نزیکەی دوو ساڵ خۆبەختکەرانە دژی سوپای داگیرکەرانی تات جەنگیوە. بەهۆی برسێتی و سەرما و خۆتێنەگەیاندنی ئەوانەی ئەو دەمـە لـە شۆڕشدا کاربەدەست بوون، تووشی نەخۆشی سیل بووە. بەو حاڵەشەوە هەر شەڕی کردووە تا لە پەلوپۆ کەوتووە.

بـۆ تیمارکردنـی نەخۆشییەکەی لە ئۆکتۆبەری 1964دا رووی کردە ئەڵمانـیا و لەلایـەن هاوبیرەکانـیەوە خرایە نەخۆشخانەی "گاوتینگ" لە مۆنـیخ. لـەم ماوەیـەدا نموونەیەکی دڵسۆزی و فیداکاری بوو بۆ حیزب و بیروباوەڕی کوردایەتی.

بـەڵام ئاکامـی مـەرگ و توندیـی نەخۆشـییەکەی کـە لـە چـارەکردن تێـپەڕی بـوو بەرۆکـیان بەرنـەدا و لـە بـەهاری ژیانیدا تاساندیان. گیانی پاکـی هاوبیر لەتیفی جوانەمەرگ رۆی بۆ لای ئەو پاڵەوان و قارەمانانەی کـە لـە رێـی رزگـاری کـورد و کوردسـتاندا شـەربەتی شـەهیدبوونیان بە سەربەرزییەوە نۆشی.

ئـێمە هەڵگرانـی بیروبـاوەڕی کاژیـك لـە کاتـێکدا کـە یـادی هـاوبیری خۆشەویـستمان لەتیف ئەکەینەوە بەڵێنیشی لەگەڵ تازە ئەکەینەوە کە تـا دوا هەناسـەی ژیانمان هەرە لەسەر ئەم رێگەیە بڕۆین، ئیتر ئەنجامی کار هەرچەندێك خوێن و فیداکاری ئەوێ با بیەوێ.

حیزبی کاژیك

دامودەزگای ئەوروپا

شەهیدبوونی سەلامی سەرتاش

كاك سەلامی سەرتاش كە یەكێك بوو لە سەربازانی رێی كوردایەتی لە شاری سلەیمانی لە پایزی 1967دا شەهید كرا. بێزاری و پەستیی خۆمان بەرامبەر ئەو كارە دەرئەبڕین و سەرخۆشی لە كەسوكاری ئەكەین.

بانگی كاژیك

كۆنفرانسی دامودەزگای كاژیك لەئەوروپا

دامودەزگای حیزبی كاژیك لە ئەوروپا لە سەرەتای مانگی نیسانی 1968دا كۆنفرانسێكی بەست بۆ لێكۆڵینەوەی باری سیاسی حیزب و وڵات و جیهان و لە ئەنجامی لێكۆڵینەوەدا ئەم بریارانەی خوارەوەیدا.

(1)– دامودەزگای حیزب لە ئەوروپا بە چاوێكی زۆر بەرز و رێزەوە ئەڕوانێتە ئەو كاروكردەوانەی تا ئێستە حیزب رایگەیاندوون لە سەختترین باری سیاسی و كۆمەڵایەتیی وڵاتدا و ئافەرم و سڵاوی هاوبیرانە ئەنێرێ بۆ هەموو هاوبیرانی كوردستان كە بە چەك و مێشك فەلسەفەی حیزبیان هێناوەتە دی و رێگەی راستیان پیشانی نەتەوەكەمان داوە و بەوپەڕی ئازایی و خۆبەختكردنەوە بۆ رزگاریی وڵات تێكۆشاون.

(2)– دامودەزگای حیزب ئافەرین و سڵاوی کوردانە ئەنێرێ بۆ پێشمەرگەکانی کوردستان و لە پێش هەموویاندا بۆ برای گەورە و خۆشەویست بارزانی و ئەیخاتەوە بیریان کە ئەم بارە ناهەموارەی دوژمنانی تێکەوتووە نابێ لە دەست بدرێ. چونکە داگیرکەرانی تات لەم کاتەدا لە هەموو کاتێکی تر بێ هێزترن و رۆژبەڕۆژ تەنگوچەڵەمەی نوێیان بۆ دروست ئەبێ. بارزانی پێویستە لەگەڵ دوژمنان زیاتر لە جاران توندوتیژتر بجووڵێتەوە و لەم هەلە سوود وەربگرێ بۆ سەپاندنی مافەکانمان بە سەریاندا.

(3)– دامودەزگای حیزب لەئەورووپا بڕیاری دا بەدەرکردنی رۆژنامەیەکی کوردی بەناوی "بانگی کاژیك"ەوە کە ناوبەناو دەربچێ و بیروباوەڕ و فەلسەفەی حیزب بڵاوبکاتەوە بەو مەرجەی هەموو جارێ پوختەی باسەکان بە زمانێکی ئەورووپاییی زیندوو بخاتە بەرچاو.

(4)– دامودەزگای کاژیك لە ئەورووپا بە تووڕەیی و بێزارییەکی زۆرەوە ئەڕوانێتە کاروکرداری داگیرکەرانی تات لە کوردستانی سووریادا کە هەوڵی دەرکردنی برا کوردەکانمان ئەدەن و داوا لە برا کوردەکانمان ئەکات کە ئیتر بە قەوانی ژەنگخواردووی "برایەتیی کورد و عەرەب" تەفرە نەخۆن و بۆ پاراستنی ژیانی نەتەوەییی خۆیان هەموو هەوڵێك بدەن. هەروەها بە پێویستی سەرشانی هەموو کوردێکی ئەزانێ کە لەسەر ئەو کوردە خانە و لانە شێواوانە بکاتەوە.

(5)– تا دوو پارچەی کوردستان لە ژێر دەستی داگیرکەرانی تاتدا بێ, دامودەزگای حیزب هەر وەك جاران بەربەرەکانێی هەموو جۆرە

یەكێتییەكی عەرەب ئەكا ئیتر ئەو یەكێتییە بەسەركردەی هەر كەسێك ئەبێ بابێ.

(6)– سەبارەت بەو دوژمنایەتییەی كە داگیركەرانی تات بەرامبەر نەتەوەكەمانی ئەكەن و بۆ لەناوبردنمان تێ ئەكۆشن. دامودەزگای حیزب لە ئەورووپا بێ لایەنی تەواوی خۆی دەرئەبڕێ بەرامبەر شەڕوهەڵای بەینی تات و ئیسرائیل. لە هەمان كاتدا بێزاری خۆی بەرامبەر ئەو دامودەزگایانەش دەرئەبڕێ كە یا لە ترسا یا لە ساویلكەیەتی یا لەبەر خاتری مۆسكۆ یا لەبەر هەر هۆیەكی تر پشتی تات ئەگرن دژی ئیسرائیل.

(7)– دامودەزگای حیزب لە ئەورووپا هەر وەك جاران پێی وانیە مەسەلەی كورد بەشێوەیەكی ئاسایش پەروەرانە چارەسەر ئەكرێ, لەبەرئەوە ئەوی باوەڕی بە كوردایەتی هەبێ ئەبێ باوەڕی بەگرتنی رێگەی بەكارهێنانی هێز بێ.

(8)– رۆژنامەی (التآخی) كە تەنیا رۆژنامەیەكە بەناوی شۆڕشەوە دەرئەچێ پێویستە لەم رۆژەدا بە فرمانی سەشان و پێویستی نیشتمانی هەستێ, تا تام و بۆی رۆژنامەیەكی كوردی لێ بێ نەك عەرەبی.

(9)– دامودەزگای حیزب بێزاری خۆی دەرئەبڕێ بەرامبەر داخوازی ناڕەوایانەی تات لە خلیجی فارسدا.

(10)– دامودەزگای كاژیك لە ئەورووپا داوا لە بارزانی ئەكات لە كاتێكدا ئەگەر میری مافەكانی كوردی بە تەواوی بەجێ نەهێنا,

ئێستگەی رادیۆی كوردستان بخاتەوە كار. خۆ ئەگەر پرۆگرامەكانیشی سیاسی نەبن با جارێ بە باسی ئەدەبی و كۆمەڵایەتی پڕبكرێنەوە.

(11)– دامودەزگای حیزب لە ئەوروپا لە جەنگی ڤیەتنام كۆڵییەوە و بۆی دەركەوت كە خەریكبوونی رای گشتیی جیهانی بە جەنگی ڤیەتنامەوە باسی مەسەلەی كوردی لە رۆژنامە و گۆڤارە سیاسیەكانی وڵاتانی بێگانەدا شاردووەتەوە و بەوە زیانی بە كورد گەیاندووە. لەبەر ئەوە بڕانەوەی ئەم جەنگە سوودێكی گەورەی هەیە بۆ كورد لەم رۆژەدا.

بانگی کاژێك – ژمارە 2

ڕۆژنامەیەکی کوردییە فەلسەفە و بیروباوڕی حیزبی "کاژێك" بڵاوئەکاتەوە

دامودەزگای "کاژێك" لە ئەوروپا ناو بەناو دەری ئەکات

بە سەرپەرشتیی هاوبیر ڕەسووڵ و لەسەر بڕیاری کۆنفڕانسی دامودەزگای "کاژێك" لە نیسانی 1968دا

ژمارە (2) – 30ی ئابی 1968

ئێمە و بارزانی و شۆڕش

هیچ گومان نیە لەوەی بارزانی ئەو پیاوەیە کەلاپەڕەیەکی پڕ لە ئازایەتی لە مێژووی بزووتنەوەی کوردایەتیدا بۆ گەلەکەی نووسیوەتەوە. جا ئەم ئەرکە گەورەیەی ئیمڕۆ مستەفا بارزانی گرتوویەتە ئەستۆی خۆی وەنەبێ هەر تەنیا خۆی بووبێ و لە منداڵییەوە دەستی دابێتێ, یان دەرزێکی کوتوپڕ بێ و لەمولەوەوە فێری بووبێ. بەڵکو بنەماڵەی بارزانی هەر لە چەرخی داگیرکەرە تورکە عوسمانلییەکانەوە ڕێگەی نیشتمانپەروەرییان گرتووە و لەو پێناوەدا خوێنیان ڕژاوە و ماڵیان بە تالان براوە و جێ و نزرگەیان رووخێنراوە. چ کوردپەروەرێك هەیە ناوی شێخ عەبدولسەلامی بارزانی نەبیستبێ؟ ئەو عەبدولسەلامەی لە پێناوی مافی نەتەوەییدا بۆ کوردی بارزان, لە یەکی کانوونی یەکەمی 1914دا ملی بە سێدارەدا کرا لە ڕۆژێکدا کە هەستی

نەتەوەیـی تەنیا لەناو کەمەیەکی کەمی خەڵکی ئەم کوردەوارییەدا نەبێ ناوی نەبوو.

بارزانی ئیمڕۆش ئەو پێشمەرگەیەیە کە بەم سەری پیرییەوە ڕۆژ نیە ئـەم شـاخ و ئـەو شاخ و ئەم بەرد و ئەو بەرد نەکا و گیانی نەخاتە سەر بەری مستی. هەر لەبەر ئەوەیە کە شایانی سوپاس و ڕێزی هەموو کورد پەروەرێکی دڵسۆزی ئەم کوردستانەیە.

بـەڵام ئـێمە لە کاتێکدا کە ئەم ڕاستییانە ئەخەینە بەر چاو, وەنەبێ مەبەسـتمان لەوەبێ ماستاوی بۆ ساردکەینەوە. یان بمانەوێ "پاداشی" ئـەم "چـاکە"یـەمان بداتـەوە. ئـێمە نەبەتـەمای پاداشی ئەم و ئەوین و نەهیچ کەسێکیش هەیە لەم جیهانەدا کە ئێمە لە ترسانا بەشانوباهوویدا هەڵبدەین. ئـێمە خاوەنـی بیروباوڕێکـی بـێ گەردی نەخشە بۆکێشراوی ئامانج دیارین. ئەگەر هاتوو باسی کەسێکمان بە چاکە کرد, مەبەستمان تەنـیا دەربـڕینی ڕاسـتی و پـشتگیریی ئـەو کەسـانەیە کە تا ئەندازەیەك کەم یا زۆر هاوکێشی ئێمەن لە تێکۆشانی ڕۆژانەماندا.

بەڵـێ ئـێمە کـە ئـەم ڕاسـتییانە دەرئەبـڕین و ئەشڵێین: "تا بارزانی چـەکی بەدەسـتەوە بـێ بـۆ کـورد, بـە هەمـوو هێـزێکمانەوە یارمەتیـی ئـەدەین و بەرپـەرچـی هەمـوو هەلپەرسـت و دوژمنێکـی بۆ ئەدەینەوە", هـەر لـەم کاتـەدا بـە پێویـستییەکی نەتەوەییشی ئەزانین کە لە ڕاستیی هەنـدێ کاروبـاریش ئاگـاداری بکـەین, وەك تا ئێستە کردوومانە. چونکە بارزانــی پیاوێکــی یــەك تەنــی ســەربەخۆ نــیە. بەڵکـو شۆڕشـێکە کـە پاشەڕۆژی نەتەوەکەمانی تا ئەندازەیەکی زۆر پێوە بەستراوە.

ئـێمەی هاوبیرانـی کاژیك پێمان وایە هەر بزووتنەوەیەك, چەکدار بێ یـا بـێ چـەك, بـە ژمـارە زۆر بـێ یـا کـەم, بـە رێوەبەرانـی ناسـراوبن یا نەناسـراو, ئەگـەر هاتـوو لـە سەرچـاوەی بیروباوڕێکـی رێکوپـێکەوە هەڵـنەقوڵا بـوو ئـەوا لە تەوژمێکی ماوە کورت و ئاژاوەیەکی بێ ئامانجی سـەرودەمی بەو لاوە هیچی تر نیە. چونکە بیروباوڕ خۆراکێکی گیانی یە بـۆ هەمـوو جووڵانەوەیەکـی سیاسـی و بـێ ئـەو خـۆراکەش هـیچ جـۆرە بووەیەکی سیاسی لە گاگۆڵکێ کردنەوە ناکەوێتە سەر پێیان. هەر تەنیا بیروبـاوڕە کـە رێکوپێکـی و یـەك ئـاوازی و هاوهەستی ئەخاتە ریزەکانی بـزووتنەوەوە. شۆڕشـیش کـە بەرزتـرین پلـەی بـزووتنەوەی سیاسـییە ئەگەر هاتوو لەسەر بنچینەی بیروباوڕێکی بنج داکوتاو بەرپا نەبوو, ئەوا پاشـاگەردانێ و هـەر کـەس بـۆ خـۆیـی و کات بە فیرۆدان نەبێ هیچی تر نیە.

ئەم شۆڕشەی ئیمرۆی ئێمە کە قورسترین شۆڕشێکە تا ئێستە کورد بـەرپای کردبـێ, لـە کاتێکـی وا ناوەختدا هەڵگیرسا کە هێشتا نەتەوەی کـورد خـۆی کۆنەکردبووەوە بۆ تەنگانە. بەر لە هەموو شتێك بیروباوڕی نەتەوەیی تازە چەکەرەی کردبوو لە باخی کاژیکدا. کۆمەڵ و دامودەزگا سیاسـییەکانی تـر کـە بـە تەمەنـی چـەند گەز درێژ و چەند قولانج پانی خۆیانەوە ئەنازن, شان بە شانی داگیرکەرانی بێگانە تەپڵ و زوڕنایان بۆ "برایەتیـی" درۆزنـەی ئاغا و مسکێنانەی کورد و داگیرکەرانی وڵاتەکەی لـێ ئـەدا. ئەوانـەی خـۆیان بـە پێـشڕەو و سـەرگەورەی کـورد دانـا بوو هەموو بە تەمای ئەوەبوون لە رێگەی وتاری ناو رۆژنامە و بڵاوکردنەوەی

بەیاننامە و ئیمزا كۆكردنەوە و پەڕڵەمانی ساختەی دوژمنەوە "مافی كورد" بسێنن. باو باوی فشە كوردایەتی و رۆژ رۆژی سنگ شێری ماكەر پشت بوو. كوردایەتیی راستەقینەش تەنیا ئەوە بوو كە لە كوولەكەدا بانگی بۆ ئەدرا. چونكە لێشاوی زۆڵەك و ئەوانەی بەتەمای "كاكە كەریم"یان بوون كوردستانیان بۆ دروست بكا, رێگەی پەلوپۆ بزواندنی بەستبوو. گەل پارچە پارچە و سەر لێ شێواو و رێ هەڵە كردوو. زوڵم و زۆری كۆمۆنیستەكان و گوریس هەڵسووڕاندنیان زوربەی زۆری خەڵكی خستبووە دانە جیڕێ لە هەموو جۆرە سیاسەتكردنێك.

ئەمە لە لایەكەوە. لە لایەكی ترەوە قاسم بەخەیاڵی بەنگ## كێشانەی خۆی لە دوو دوژمنی گەورەی وەك بەعسی و شیووعی بوویووەوە و ئەمجا هاتبووە وێزەی كورد. لە ناوبردنی بارزانی بە هەنگاوێك دائەنا بۆ پێشێلكردنی بزووتنەوەی كوردایەتی. قاسم بەتەمای ئەوە بوو لە رێگەی پڕ چەككردنی چەند دەرەبەگێكی خۆفرۆش و لابردنی باجی زەوی و زار لە سەر چەند ئاغایەكی مل هوڕ, پشتی بارزانی بشكێنێ. بەڵام ئەوەبوو پشتی خۆی شكا. ئێمە لێرەدا نامانەوێ لە چۆنێتی دەستپێكردنی شۆڕش و هۆی بەردەوامی و پەرەسەندنی بكۆڵینەوە. ئەوە هەڵ ئەگرین بۆ وتارێكی تایبەتی. بەڵام ئەوەندە ئەڵێین: قاسم لەو حسابەدا كە كردبووی بە هەڵە چووبوو. چونكە ئەو هەر حسابی ساڵی 1945ی هێنابووە پێش چاوی, واتا ئەو دەمەی ئەو لە سوپای عێراقدا ئەفسەرێك بوو و سوپاكەی توانی ناوچەی بارزان بگرێ. قاسم هەرچەندە خۆی بە مەلای ماوەران نەئەگۆڕییەوە بەڵام لە

سیاسەت سەری دەرنەئەچوو. لەبەرئەوە نەی ئەتوانی ظروفی ناوەوە و دەرەوە و جیاوازی بەینی 1945 و 1961 باش شی بکاتەوە. ئەمجا کە کار لە کار ترازا ئەوە بوو تا مردن بەو ئاواتەوە بوو کە شۆڕشی کورد بکوژێنێتەوە و بارزانی لە ناوبەرێ. بەڵام داخی گرانی ئەو ئاواتەی بردە گڵەوە.

ئەمێنێتەوە سەر دەوری حیزبی کاژیك. کاژیك وەك چۆن لە پێش هەڵگیرساندنی شۆڕشدا رێزی خۆی پێشکەش بارزانی کرد و ئەو کردەوە خراپانەی کە پارتەکان بە ناوی ئەوەوە ئەیان کرد, وای لێ نەکرد بکەوێتە هێرش بردنە سەر بارزانی. هەروەها هەر لە یەکەمین رۆژی بزووتنەوەی پڕچەکەوە کە ئەو دەمە زۆرتر بە سەرۆکایەتیی بنکەکانی پارت و سەرۆك هۆزەکان بوو بەرگریی بۆ کرد و لەسەری کردەوە. بەڵام لە هەمان کاتدا هەموو هەڵە و ناتەواوییەکی ئەم بزووتنەوە چەکدارەی خستە پێش چاو چ لە رووی سیاسی و چ لە رووی سوپاییەوە. ئەمە لە کاتێکدا کە کۆمۆنیستەکان راستەوخۆ پشتی قاسمیان ئەگرت و هێرشیان ئەبردە سەر شۆڕش و بە "یاخی بوون" و "پلانی ئیستیعمار" و "گۆشەگیریی نائومێدانە"یان دائەنا[1]. سەرکردەکانی پارتیش لە ترسی کۆمۆنیستەکان پاکانەیان بۆ خۆیان ئەکرد و ئەیان وت: "کۆمیتەی مەرکەزییان ئاگای لەم بەزمە نەبووە"[2]. کەچی لە ژێریشەوە خەڵکیان

[1] تەماشای بەیاننامەی 17–9–1961ی پارتی کۆمۆنیستی عێراق بکە.

[2] پارتیی برایم ئەحمەد لە ژمارە (482)ی رۆژنامەی خەبات – تیشرینی دووەمی 1967دا دانی بەوەدا نا کە زوربەی ئەندامانی لیژنەی مەرکەزیی پارتی بڕیاری دا

تـیژ ئەکـرد و بەوە دەستخەرۆ ئەکرد کە گوایە "کوردستانی گەورە"یان بـۆ دروسـت ئەکـەن. جیهانـی دەرەوەش ئاگـای لـە شـۆرش نەبـوو. خۆ ئەگـەر جاروبارێـك لـە رۆژنامەکانـی ئـەوروپادا وتارێـك بنووسرایە لەسەر شۆرش بە بارزانییان ئەووت "مەلا سوورەکە" "The Red Mullah"[1].

لـەم کاتـەدا تەنـیا حیزبـی کاژیـك بـوو کە راستیی کۆمۆنیستەکان و پارتەکانـی خـستە روو و دامودەزگاکانی خۆی لە ئەوروپا خستەکار و لە سـەرەتای سـالّی 1962ەوە و لــە پێــشا لــە رێگــەی رۆژنامەکانــی فەرەنـساوە و ئـەمجا لە رێی بەیاننامە و پەیوەندیی تایبەتییەوە دەنگی شۆرشی بە هەموو جیهان گەیاند و بردیە مێشکی گەلێ لە رۆژنامەنووس و سیاسـییەکانی ئـەوروپاوە کـە شۆرشـی کـورد شۆرشـێکی نەتەوەییی رەوایە و بارزانیش نە مەلایە و نە کۆمۆنیستە.

بـەلاّم رۆژگـار وا هاتە پێشەوە کە سەرکردەکانی پارت خۆیان بکەنە بـنکداری شـۆرش و مـیری سـەربر لـە ریزەکانیدا. کۆمۆنیستەکانیش لە ترسـی کوشـتار و کـردەوەی جانەوەرانـەی بەعـسیەکان لە 8ی شوباتی 1963 بە دواوە بایان دایەوە و روویان کردە کەژوکێوەکانی کوردستان و پـەنایان بـردە بـەر بارزانـی. ئـەمجا هـەردوو لا, پـارت و کۆمۆنیـست کەوتـنە خراپەکاریـی دژی کاژیـك. چـونکە کاژیك کوردایەتییەکی راستی

کە بە چەك نەچن بە گژ قاسم دا و "پارتی نوێنەری خۆی نارد بۆ کوردستان بۆ ئەوەی بلاّوە بە هێزە چەکدارەکان بکەن" – بانگی کاژیك.

[1] تەماشای رۆژنامەی ئینگلیزی The Sunday Telegraph ژمارەی (25)ی ئۆکتۆبەری 1964 بکە.

زانستانە ئـەکات و جـێگەی بـە فـشە کوردایەتـی لـێژ کـردووە و ڕێگای بێگانەپەرسـتی بـردووەتە بەسـت. کاژیـك لـەم سەرودەمەیـشدا هەروەك جـاران لـــە پـــشتگیریی شـــۆڕش دەســـتی هەڵنەگـــرت. چ لـــە ڕێگـــەی دامـودەزگای سیاسییەوە و چ لە ڕێگەی پێشمەرگە قارەمانەکانیەوە کە وەك سـەربازی ون بـوو خـۆیان بـە کوشـت ئـەدەن, سـەرەڕای هەمـوو چەوسـاندنەوەیەکی دزانـە و نامەردانـەی سەرۆکەکانی پارت. ئەو هەموو خـراپەکارییەی کـە پارتـەکان کـردیان وای لـە کاژیـك نەکـرد پـەلاماری بارزانی بدا و دڵی دوژمن بەوە خۆش بکات.

وەسـتاندنی شەڕ لە دەوری بەعسیەکاندا بە دڵی کاژیك نەبوو. بەڵام کاژیـك دانی بەخۆیدا گرت تا ناکۆکی نەکەوێتە ناو. هەروەها وەستاندنی شـەڕ لـە 10ی شـوباتی 1964دا بـە هـیچ جۆرێك بە دڵی کاژیك نەبوو. بـەڵام کاژیـك تەنـیا رای خـۆی بـە شـێوەیەکی بابەتانـە (موضـوعی) بە بارزانـــی راگەیانـــد و نەکەوتـــە ئـــەوەی بڵـــێ "کـــوردی بـــە پـــرتەقاڵ فرۆشتووە".

لـە پـاش وەستاندنی شەڕ لە 1964دا دەستەکەی پارت کەوتە ڕوو و ناکۆکـی بـەینی بارزانـی و سـەرانی پارت گەیشتە رادەیەك کە بوو بە هـۆی لـێك پـچڕان. کاژیـك کـە دەمـێك بـوو لـە ڕاسـتیی کـار ئاگادار بوو هـەروەك جـاران چـی هەق بوو بەرامبەر بە بارزانی بە بەیانێکی مێژوویی لـە ڕۆژی 30-3-1964دا بـڵاوی کـردەوە. لـە بەیاننامەکەدا داوای لە خەڵکـی کـرد کە ئاگری ئەم ناکۆکییە خۆش نەکەن و بە بەڵگە ئیسپاتـی کـرد کـە بارزانـی ئەو پیاوە نیە لە شەو ڕۆژێکدا بکەوێتە ناپاکی و کورد

فرۆشتن وەك سەرۆکە پارتەکان ئەڵێن. هەروەها داوای لە هەردوو لا کرد کە لە ڕێی بەستنی کۆنگرەیەکەوە ناکۆکی بەینیان چارەسەر بکەن و ڕێگە بۆ دوژمن و ناحەز خۆش نەکەن تۆوی ناکۆکی بچێنێ.

لە 13ی مایسی 1964دا کاژیك بیرخەرەوەیەکی دا بە بارزانی. تەنیا ئەو بیرخەرەوەیە بوو کە توانی بەشێوەیەکی زانستانە ئەو هێزانەی پەیوەندییان بە یەکێتیی عەرەب و شۆڕشی کوردەوە هەیە لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست و جیهاندا بە جۆرێکی وا شی بکاتەوە کە هەر لە دەست کاژیك بێ. بەوە ڕێگەی تاریك و نووتەکی ئەو ڕۆژەی بۆ دڵسۆزان ڕووناك کردەوە. ئەو پێشبینی و ئامۆژگارییانە هەموو بە زیادەوە ڕاست دەرچوون و سوودیان لێ وەرگیرا و ئێستە شۆڕش بەرەکەیان ئەخوا. کەچی سەرۆکەکانی تازەی پارت و ئەوانەی بارزانی بە نوێنەری شۆڕشی داناون لە جنێو و قسەی ناشرین و درۆ بۆ هەڵبەستن زیاتر هیچی تریان بە کاژیك ڕەوا نەدی. بێجگە لەوەش هەر لەو سەردەمەدا بوو کە بارزانی بە پیلانی چەند چڵکاوخۆرێکی خۆفرۆشی بێ باری وەکو "عەونی یوسف" کە بە "عەونی مەقاییس نەماوە" بە ناوبانگە کەوتە گرتنی هاوبیرانی ئێمە و شەڕ پێ فرۆشتنیان. بەڵام کاژیك یەك دێڕی لە دژی بارزانی نەنووسی و لە گوڵ کاڵتری پێ نەوت چونکە کاژیك بەرژەوەندیی گەل و نیشتمان بەر لە هەموو بەرژەوەندییەکی تایبەتی ڕەچاو ئەگرێ. لەبەر ئەوە حیزب دانی بە خۆیدا گرت تا بارزانی ڕاست و درۆی کارەکەی بۆ دەرکەوت و پیاو و ناپیاوی باش لەیەك جیاکردەوە. بەڵام سەیر ئەوەیە هەندێك لەو

ناپیاوانە هەتا ئێستەش هەر کاربەدەستن و سواری کۆڵی پشتی دڵسۆزەکان بوون.

پاش لابردنی تاقمی برایم ئەحمەد خەڵکی سادە و بەسزمانی وایان ئەزانی کە ئیتر پارتی بوو بە حیزبێکی یەکڕەنگ و پاك بووەوە. بەڵام کاژیك هەر لە سەرەتاوە ئەیزانی کە پارتی چەند بە لابردنی هەمزە پاکتاو بوو هەر ئەوەندەش بە لابردنی ئەم تاقمەی تر پاکتاو ئەبێ. چونکە مەسەلە مەسەلەی لابردنی چەند کەسێك نیە. مەسەلە لە پێش هەموو شتێکدا مەسەلەی بیروباوڕەکە پارتی هەردەمە لە ئاوازێکی خویندووە و جۆرە ڕێبازێکی بووە. درێژی نەکەینەوە تاقمی تازەی پارت لە هی کۆن زیاتر کەوتنە خراپەکاری و هێرش بردنە سەر کاژیك. لە ڕۆژی 25-09-1964دا بەیانێکیان لە ژێر ناوی "دەربارەی پڕۆپاگەندەی دوژمنانی شۆڕش" دەرکرد کە جەوهەری خۆیان بە تەواوی تێدا دەرخستبوو. هەندێك لە سەرانی ئەم پارتە تازەیە ڕەپوڕاست لە ژێرەوە لەگەڵ تاقمی برایم ئەحمەددا دەستیان تێکەڵ کردبوو و کەوتنە خراپەکاری دژی شۆڕش و هەندێکی تریشیان لە دەوری بارزانی مانەوە. بەڵام لەبەر هەلپەرستی و پایەویستی نەك لە خۆشەویستی. ئەوانە هەوڵی ئەوەیان ئەدا کە بارزانی بکەن بەگژ کاژیکدا و لەژێریشەوە نامەیان بۆ دۆستەکانی خۆیان ئەنووسی — کە ئێستەش ئەوانە نوێنەری بارزانین — و بە "مێشك تەسك" و "عەشایری"یان ئەدایە قەڵەم و کە ڕۆژێك هەوا بە دڵی ئەوان هەڵی نەکردایە, بایان ئەدایەوە و بە "سەرۆکی هەمشەری" ناویان ئەبرد.

ئەوانـەی گـوایە نوێـنەری بارزانـی بـوون و ئەڵقـەی پەیـوەندی بـوون لە بـەینی كوردسـتان و ئـەوروپادا و تـا ئێـستەش لـە وڵاتێكـی تایبەتـیدا ئەخـۆن و ئەنـوون و دژی كاژیـك ئەدوون و ئێمەش گەلێك شتی نهێنییان لـە بـارەوە ئـەزانین, بـەڵام وەك كنگـر و ماسـتە كـە هـەڵمان گرتووە بۆ كاتـی خۆی – ئەوەندە "دڵسۆز" بوون دەنگوباسی شۆڕش و كوشتاری كـوردی كولۆڵـیان نەئەگەیانـدە ئەوروپا. وەك شۆڕش ماڵی بارزانی بێ و ماڵـی كـورد نەبێ. ئەمە لە كاتێكدا كە پێشمەرگە لە گرمەی شەڕدابوو و خوێن لاشەی ئەبرد. تەنیا چونكە ئەو بەیاننامانەی شۆڕش دەری ئەكرد هێرشـی تـێدا بـوو بـۆ سـەر تاقمـی بـرایم ئەحمـەد, لەبـەر ئـەوە بڵاونەئەكـرایەوە. نوێنەرانـی بارزانـی لـە ئـەوروپا بەتایبەتـی "عیسمەت شـەریف" لـەم ناپاكانـە بێ دەنگ بوون و چاویان ئەنووقاند و هەموو لە ژێرەوە خراپەیان بەرامبەر شۆڕش ئەكرد ئیتر هەریەكە بە جۆرێ.

ئـا لـەم كاتـەدا بـوو كـە دامـودەزگای كاژیـك و یەكێتیـی نەتەوەییی خوێندكارانـی كـورد لـە ئەوروپا هاتنەوە كایە و هەموو ئەم دوژمنانەیان بـۆ خـۆ و بـێگانە یـەكاڵا كـردەوە و راسـتییان خـستە روو و دەنگـی شۆڕشـیان جارێكـی كـە گەیانـدەوە بـە جـیهان, بـێ ئـەوەی ئەوەندەی گـەردێك هێرش بەرنە سەر بارزانی. ئەگەرچی بارزانی هیچ (اجرائاتێكی) بەرامـبەر هەنـدێك لـەم تاوانـبارانە نەنـواند, ئەوەنەبـێ كـە "عیـسمەت شـەریف"ی دەركـرد و "مەحمـوود عەلـی عـوسمان"ی كۆنە هەمزەییی خستە جێی.

بـه کورتــی لــه یەکــەمین ڕۆژی شۆڕشــەوه هــەتا ئیمــڕۆ, هەمــوو دامــودەزگا نەتەوەیــیەکان چ لــه کوردســتان و چ لــه دەرەوەی وڵات پـشتگیری سـەخت و بـێ تـەمای بارزانـی بـوون. نـەك لەبەر خاتری ئەو بەڵکـو لـه پێناوی ئەوەدا کەنەتەوەکەمان نیمچه مافێکی دەست کەوێ. ئێستەش لەبـەر ئـەوەی شـۆڕش کەوتووەته بەردەم خەتەرێکی یەکجار گـەورەوه بـه تایبەتـی پـاش گەڕانـەوەی بـەعس بـۆ سـەر کـار له 17ی تەمـووزی 1968دا. ئـیتر ئـێمه ناچـارین ڕاستەوڕاست هەندێ سەرنجی خـۆمان لـه بارزانـی بگەیـەنین چـونکه خـۆمان بـه لـێ پرسـراو ئـەزانین بەرامبەر به کورد و کوردستان و هەست بەوه ئەکەین ئەگەر ئەم حاڵه وا بـڕوا شـۆڕش بـەرەو نـەمان ئەچێ و به نووچ بردنی شۆڕشیش نەتەوەی کـورد له ئەرمەنی و ئاسووری و عەرەبەکانی فەلەستین خراپتری لێ دێ و ئەبێته ئاردی ناو دڕك. لەبەر ئەوه ئەم سەرنجانەی خوارەوه ئەخەینه بـەر چـاوی بارزانـی و بەجێ هێنانیان به مەرجێك ئەزانین بۆ بەردەوامی دۆستایەتیمان:

(1)– هەمـوو شۆڕشـێك وەك وتـرا ئەبێ له بیروباوڕێکەوه هەڵقو بێ ئـەمجا بەرگـه ئەگـرێ. ئەگـینا وانەبـێ تەمـەن کورته و کەم پشوو و بێ ئامـانج. ئـەو بیروبـاوڕەش بـەلای ئـێمەوه تەنیا بیروباوڕی کوردایەتییه. ئــەم شۆڕشــەی ئیمــڕۆی کوردســتان لەســەر ڕێ و شــوێنی هــیچ جــۆره بیروباوڕێك ناڕوا بەڕێوه, چ جایەکی بیروباوڕی نەتەوەیی. چونکه هەندێ لـه سەرکردە سیاسییەکانی شۆڕش نەك تەنیا باوڕیان به کوردایەتی نیه

و بەس بەڵکو هیچ بیروباوڕێکیان نەکردووە بە ماڵ بەسەر خۆیانەوە. شیووعییەکانی پاکانە کردوو کە لە زمانی نووری سەعیدا گاڵتەی بە کوردایەتی ئەهات و هەتا دوێنێ بوو جنێوی بە بارزانی ئەدا و ئیمڕۆ بۆ پایە بە درۆ خۆی خستووەتە بنەو پاڵی و دەستی کردووە بە قسەی ناشرین وتن بە تاقمی برایم ئەحمەد و ئیتر وەزانی دەستەکەی ژێرەوەی بەم جنێودانە بۆ ئەشارێتەوە. ئەمجا کۆنە هەمزەییەك کە لە کۆنگرەی چوارەمی پارتیدا لەسەر فرۆشتنی دامودەزگا کوردستانیەکان بە حیزبی شیووعی عێراق لەلایەن بارزانی خۆیەوە دەرکراوە و ئیمڕۆ دێتە ئەوروپا ئەڵێ: "بارزانی وەك ئەمیر بەدری یەمەن وایە" و گاڵتەی پیچ ئەکا و لە ماڵی "سەعدی دزەیی" ئەنوێ و بە ئۆتۆمبێلی ئەحمەد دزەیی برای گەشت ئەکا و کە یەکێکی نەتەوەیی دی ئەڵێ "ئیستیغلالیان ئەکەم". دوایی ئەچێتە تاران و لە رۆژنامەی "خاك و خون"دا باسی "برایەتی و هاوکاری ئاری نەژادان" ئەنووسی و لە ئەورووپاش بە پان ئێرانیستەکان ئەڵێ "فاشستی" و "نازی" و ... هتد. ئەمجا ئەوانەی لەسەر حسابی خوێنی پێشمەرگەی کوڵۆڵ بە ئوتومبێل شارەوشار ئەگەڕێن و بە هەزاران دینار خەرج ئەکەن بە هاتوچۆ و گەڕانەوە و لە ماڵی تاقمی برایم ئەحمەد ئەخۆن و ئەنوون و لە پاشەملەش جنێو بە هەردوولاش ئەدەن. ئەمانە گوایە بە خێرێ خزمەتی شۆرش ئەگەن و پیاوی چاکن و ئەبێ تەنیا لە رێگەی ئەوانەوە کورد بە "مافی خۆی" بگات.

بە راستی ئەمانە نەك هەر شەرم و شوورەییە نوێنەری شۆڕشێك بن, بەڵکوو بەربەرەکانییان پێویستە. چونکە نە تەنیا دژی باوڕی

بەرزی کوردایەتین و بەس بەڵکو خاوەنی نزمترین پلەی خو وڕەوشتی مەردانە نین.

لەبەر ئەوە بارزانی ئەبێ بەر لە هەموو شتێك دەوروپشتی خۆی لەم دووڕوو و کاسەلێس و هەلپەرست و ماستاو ساردکەرەوە و ناپاك و هیچ لەبارا نەبووانە خاوێن کاتەوە. ئەگینا شۆرش سەد ساڵی تریش بەو جورە بڕوا بەڕێوە هیچ بە هیچ ناکات. کوردی دڵسۆزی لێوەشاوەی سەرلەپێناویش نەچووەتە قاتی جێگەی ئەوانە بگرنەوە.

(2)- لە نەبوونی بیروباوڕی کوردایەتییەوە ناپرۆگرامێتی کەوتووەتە ریزی شۆڕشەوە. ئەبینیت لەشکری دوژمن پاش شەڕێکی هۆ بە هۆ و قوربانییەکی زۆر ئەشکێ و پێشمەرگەر سەر ئەکەوێ. کەچی هەر ئەوەندە نازانیت شەڕ ئەوەستێنرێ بۆ ماوەیەکی زۆر بێ ئەوە هیچ مافێك بە کورد درابێ. تا دوژمن خۆی بە هێز ئەکاتەوە و پەلامار ئەداتەوە. بارزانی ئەبێ سنوورێك بۆ ئەم کوێرەوەرییە دابنێ. پاش ئەوەی ئەمە چەند جارە بە تاقیکردنەوە درۆی داگیرکەرانی بۆ دەرکەوتووە. ئەبێ بارزانی دانی ئەوانە بشکێنێ کە دێنە لای و بەدرۆ دەست ئەکەن بە گریان بۆ دێی سووتاو و خوێنی رژاو و گوایە دڵسۆزی ئەنوێنن و بەمە بارزانی ئەخەنە سەر پلوپاوی شەڕوەستاندن. لە کاتێکدا کە دوژمن موویەکی ئەمێنێ بە جارێ بە لادا بکەوێ. ئێمە ئەزانین ئەوانە چ بێگانە و دوژمنێك ئەیاننێریچ و بۆ ئەوەی بە فرمێسکی بە پارە کڕاویانەوە ژەهری مار بڕێژنە جەرگی نەتەوەکەمانەوە.

(3)- پێویــستە بارزانــی پــاش لابردنــی ناپــاك و هەلپەرســت و لێنەوەشـاوە تاقمێکی کورد پەروەری کارزانی بەرامبەر دوژمن سەخت و تــوند و تـۆڵ لــە خـۆی کـۆبکاتەوە و جارێکـی تـر لەســەرەتاوە بــە داخوازییەکانـی شۆڕشـدا بـچێتەوە. ئایـا "حوکمـی زاتـی" راسـتە لـەم رۆژەدا درۆشمـی شـۆڕش بـێ؟ ئـەمجا لـە هێزەکانـی دۆست و دوژمن بە شـۆڕش بـە وردی بکۆڵێـتەوە و ئـەوجا ئەگـەر بـە چـاك زانرا لە کاتێکی لـەباردا – کـە چـەند جارێك کاتی وا هەڵکەوت و لەدەست درا – شۆڕش دەسـت پـێ بکاتــەوە لەسەر بنچینەیەکی نوێ و رانەگیرێ هەتا رزگاریی تــەواو. زۆر کــەس هــەن ئەڵـێن ســەرکردەکانی شـۆڕش خـۆیان سەنگ و سـووکی شـۆڕش چـاکتر ئــەزانن. بــەڵام ئــەم قــسەیە تەنـیا لـێفەیەکە بۆ شـاردنەوەی راسـتیی کار. بۆ ئەوەی قوڕ بدەن بەدەمی پیاوی دڵسۆزی کارزانـدا. ئەگیـنا هەمـوو کوردێك ماف ئەوەی هەیە لە سیاسەتی شۆڕش بـدوێ بـەو مەرجـەی تەنیا دڵسۆز بێ. ئەوانەی ئەم قسانەش بەهانەیانە نـە لـە کاژیـك دڵـسۆزتر و نـە لە کاژیك زاناتر و نە لە کاژیك دامودەزگای هەواڵگوزارییان بەهێزترە.

(4)- دادپــەروەری بنــچینەی بەڕێوەبردنــی هەمــوو کاروبارێکــە لــە ژیانـدا کـە ئەبـێ لـە شۆڕشـدا زیاتـر بخـرێتە کار. ئەو پێشمەرگەیەی کە خـۆی ئـەدا بـە کوشت و بووەتە سەربازی ون بوو, پێویستە وەك ئەوانە تەماشـا نەکـرێ کـە لـە سـای سـێبەردا ئەخـۆن و ئەنـوون و تەمــەڵ و تــەوەزەل دانیــشتوون و تەنانــەت هەندێکیــشیان زمانــی دایکوباوکـیان نـازانن. پێـشمەرگە نابـێ هـەر بـە چـاوی جـاران تەماشـا بکرێ کە باری

ئابووری سوپای رزگاری زۆر خراپ بوو. هەموو دڵسۆزێکی ناو ئەو شۆڕشە لەسەری پێویستە دەستی ئەوانە لە بندا ببڕێ کە ئەبنە هۆی سارکردنەوەی پشتی پێشمەرگە و بە قسەی تاڵ و ناشرین دڵیان کرمێ ئەکەن. پێویستە رێز و خۆشگوزەرانی هەموو کەسێك جووت بەرامبەر بێ لەگەڵ ئەو سوودەی ئەوی کەسە بە گەل و نیشتمانی ئەگەیەنێ ئەگینا شیرازەی کار ئەپچڕێ.

(5)– لەو شوێنانەی کەوان بە دەست پێشمەرگەوە پێویستە حکوومەتێکی وەختی تێدا دابمەزرێنرێ. بەڵام بە کردەوە نەك بە نووسین. ئەمجا هەوڵ بدرێ کە حکوومەتەکانی دەرەوە دانی پێدا بنێن. ئەبێ ئەوەش بزانین کە مەسەلەی کورد لە عێڕاقدا مەسەلەیەکی دەولییە نەك ناوخۆیی. هەرچەدە داگیرکەرانی عەرەب ئەیانەوێ ئەم راستییە بکەن بەژێر لێوەوە. بەڵام "عصبة الامم" مافی کوردی عێڕاقی دەست نیشان کردووە و ئەم عێراقەی ئیمڕۆ کاتێك سەربەخۆیی دراوەتێ کە دانی بەمافی کوردەکانی عێراقدا ناوە لەسەر بنچینەی "خۆبەڕێوەبردن". ئێستەش "هیئة الامم" کەمیراتگری کە میراتگری "عصبة الامم"ە بۆی هەیە لەسەر ئەو مافانە لە عێراق بپرسێتەوە. لەبەر ئەوە ئەو حکوومەتەی لە شوێنە ئازاد بووەکانی کوردستاندا دروست ئەبێ شتێکە لە باری سەرنجی "یاسای دەوڵەتان"ەوە ناڕەوا نیە. فەرمانی سەر شانی ئەو حکوومەتە وەختییە کە ملیۆنێك کورد ئازاد بوو ئەبا بەڕێوە ئەبێ دابەشکردنی ئەوی و زار و دانانی یاسای کارکردن و قەڵاچۆکردنی نەخوێندەواری بێ بەر لە هەموو شتێکی تر.

(6)–[1] شۆڕش لە دەرەوەی وڵات دیعایەی کەمە. ئەوانەی تا ئێستە بە ناوی شۆڕشەوە هاتوونەتە دەرەوە هەموو کارێکیان بینینی چەند خوێندکارێکی کورد و هێرش بردنە سەر ئەم و ئەو و گاڵتە کردن بە بارزانی بووە. ئێمە مەبەستمان ئەوە نیە بارزانی هاوبیرێکی ئێمە بنێرێ و بیکاتە نوێنەری خۆی. ئێمە خزمەتی خۆمان لە سەختترین کاتدا کردووە و دەنگی شۆڕشمان بە بێ دەنگی و خۆدەرنەخستن بە بێگانە گەیاندووە. چونکە ئەمە پێویستی سەرشانی ئێمەیە. ئێمە مەبەستمان خزمەتی بیروباوڕی کوردایەتییە نەك سنگ دەرپەڕاندن بەڵام ئەڵێین ئەبێ شۆڕش تاقمە کورد پەروەرێکی دڵسۆزی لێ وەشاوەی لە دەرەوە ببێ بۆ ئیشکردن, بە جۆرێ کە بڕوایان بە کوردایەتی هەبێ. ئەوسا ئێمە ئامادەین بە هەموو هێزێکمانەوە یارمەتیی ئەوانە بدەین. تەنیا بۆ وێنە ئەڵێین بۆ شوێنێکی وەك ئەوروپا کە دیانن (مەسیحین) شتێکی بەجێیە وەفدێك بەسەرۆکایەتیی قەشەی نیشتمانپەروەری کورد "پۆلس بیداری" بنێردرێ بۆ ئەوەی ئەم وەفدە لە رادیۆ و تەلەفیزیۆنەکانی ئەوروپادا لەسەر شۆڕش قسە بکا و کۆنگرەی رۆژنامەیی ببەستێ و لە رێگەی ئەو ئەوروپاییانەوە کە دۆستی کوردن پیتاك بۆ کورد کۆبکاتەوە. بۆ ئەمە پێویستە سەرکردایەتی شۆڕش کامیرای سینەمایی ئامادەبکا و چەند فلیمێك لەسەر شۆڕش و کوردستان بە گشتی بگرێ و

[1] ئەم ژمارەیە بە هەڵە لە رۆژنامەکەدا ژمارە 4 نووسرابوو و خاڵی داهاتووش ژمارەی 6ی دراوەتێ. بەڵام من لێرەدا ژمارە راستەکەم نووسی و خاڵی داهاتووش دەبێتە خاڵی 7. (هـ.ب).

بــە شــیرکەتەکانی ســینەما و تەلەفیزیۆنــی ئێــرەی بفرۆشــیٚ. ئەمــە پڕوپاگەندەیەکـی گەورەیـە بـۆ کـورد و پـارە پەیداکردنیشە بۆ شۆرش. ئەمـە چەند جارە نوێنەرانی شۆڕش دێنە ئەوروپا و پارە خەرج ئەکەن و ئەگەڕێنەوە. کامیان ڕێگەیان بە شتێکی وا برد, کە کردنی زۆر ئاسانە و کەڵکی زۆر گەورە و گرانە؟.

(7)– چــەند جـار درۆی کاربەدەســتانی عێـراق ئیـسپات بـوو. بـە تایبەتـی حکوومەتـی ئیمـڕۆ هەر ئەو حکوومەتە بەعسییەیە کە لە ساڵی 1963دا دەوری هۆلاکـۆی لـە کوردسـتاندا دووبـارە کردووە. ئەو ساڵح عەمماشــەی ئێـستە نوێــنەری ســەرۆك وەزیــرانە ئــەو دەمــە دەیگــووت "لەشـکری عێراق لە ژووری وڵاتدا شەڕ ناکا بەڵکو سەیرانێکی نیشتمانی ئـەکا"+ بـەڵام گـریمان ئـەوا وتمـان ئەم حکوومەتە پرۆگرامەکەی 29ی حوزەیرانـی بـەزازی هێنایە دی. ئایا ئەو مافانەی لەو پرۆگرامەدان, هەر ئەوانــەنین کــە لــە دەســتووری عێراقــی دەوری فەیــسەڵدا هەبــوون؟ لــە کاتـێکدا کـە دەسـتووری عێراقی ئەو دەمە نەی ئەگوت "عێراق بەشێکە لـە نیـشتمانی عـەرەب" بـە پێـچەوانەی دەسـتووری ئێـستاوە. بـێجگە لـەوەش ئـەو مافانـەی لـە بەیانـی 29ی حوزەیـراندا باسـکراون گەلـێك کـەمترن لـەو مافانـەی بەعسیەکان لە بەیانی رۆژی 11ی مارتی 1963 یانـدا دەستنیـشانیان کـرد کاتـیٚ دانـیان نـا بـە (لا مرکزیە)دا بۆ هەندیٚ ناوچـەی کـوردەواری. بـێجگە لـەوەش ئـەم حکـوومەتە تازەیـەی عێراق نـیازی نـیە مەسـەلەی کـورد چارەسەر بکا بەڵکو ئەیەویٚ لەگەڵ هەموو لایـەك ریٚ بکـەویٚ بـۆ لێدانی شۆڕشی کورد. لەسەرێکەوە شیووعییەکان

بـەر ئـەدا کە هەموو کەسێك ئەزانێ بەعسی چەند دۆستی شیووعییە. لە سەرێکی ترەوە خۆی لە رۆژاوا نزیك ئەکاتەوە و پشی پشییان بۆ ئەکات و بـەوەش هەڵی خڵەتاندوون کە گوایە لەگەڵ ناسر نیە و نەوت نافرۆشێ بەفەڕەنـسا. لـە لایەکـی تـرەوە پەیوەندیـی دۆسـتایەتی لەگـەڵ ئـەو دەوڵەتانـەدا ئەگـرێ کـە کوردسـتانیان بـەش کـردووە. شـان بـە شـانی ئەمەش دەستی وا لە ملی جاشەکان و خائنانی نەتەوەی کورددا.. لەبەر ئەوە چاوەڕوانی هیچ چاکەیەك لەم حکوومەتە ناکرێ. ئێمە وای بە باش ئـــەزانین بارزانـــی ئێـــستگەی رادیـــۆی کوردســـتان بخاتـــەوە کـــار و کۆنگـرەیەکیش ببەسـترێ بۆ لێکۆڵینەوە لە هەڵوێستی شۆڕش بەرامبەر هێرشی تازەی بەعس بۆ سەر کوردستان.

ئـەوا ئـێمە بـە مەبەسـتی خـزمەت ئەم سەرنجانەمان خستە بەرچاو. پێویـستە ئـەوەش بڵـێین ئەنـدازەی کۆبـوونەوەی هـەر گەلێك لە دەوری شۆڕشێك بە پێی هێنانە دی دەسکەوتە لەلایەن ئەو شۆڕشەوە. جا هەر شۆڕشـێك لەسەرچـاوەی بیروباوڕێکەوە هەڵقوڵا و باش رێکخرا و نەیزانی (مـساومە) بـەری بە کوێوەیە, ئەوا ماف وەدەست ئەهێنێ و خەڵك دوای ئەکـەون. ئێمەش بۆ یارمەتیی و رێکخستنی شۆڕش ئامادەی خزمەتین و لە ئاستی هەقدا ملمان لە داوە دەزوویەك باریکترە.

هاوبیر: رەسووڵ

بخوێنەوە و خۆت سەرپشك بە

بانگی کاژیك خۆی زۆر بە بەختیار ئەزانێ سەرپاکی ئەو بەیاننامە و بیرخەرەوە و پەخشنامانە بڵاوبکاتەوە کە هەر لە کۆنەوە تا ئێستە کاژیك دەری کردوون. ئەمانە بەڵگەنامەن بۆ سیاسەتی راست و زانایانەی حیزبە دووربینە پێشڕەوەکەمان کە پێشبینییەکانی وەك نەخشی بەرد وانە. خوێنەرەوەی بەڕێز ئەتوانێ خۆی سەرپشك بێ لە بڕیارداندا. لە هەر ژمارەیەکدا چەند دانەیەك چاپ ئەکەینەوە.

چەد وشەیەك لە بارەی ئەم بزووتنەوە چەکدارەوە

هاوبیرە بەشەرەفەکانمان. برا کوردە نیشتمانپەروەرەکان:

لە بەیاننامەکانی پێشووماندا زۆر بە وردی روونمان کردەوە کە بزووتنەوەیەکی نەتەوەییی راستەقینە چۆن دروست ئەبێ و لەسەر چ بنچینەیەك رەگی دائەکوتێ. لەبەر ئەوە پێویست ناکا جارێکی تر بە تانوپۆی ئەو باسە درێژەدا بێینەوە خوارێ. تەنیا ئەوەندەتان بیرئەخەینەوە کە هۆی هەرە بنچینەیی و مەرجی هەرە پێویستی سەرگرتنی بزووتنەوەیەك (نەتەوەیی بێ یا نەتەوەیی نەبێ) ئەوەیە ئەو بزووتنەوەیە تەنیا ملی یەك ڕێ روو (مسار, اتجاه)ی ئاشکرا بگرێ و تاقە یەك سەرکردەیی (قیادە) بیبا بەڕێوە. چونکە ئەگەر هاتوو بزووتنەوەیەك چەند ڕێڕوویەکی جیاوازی گرتە بەر و لەچەند سەرکردەییەکی جیاوازەوە گوڕ و تینی خۆی وەرگرت, دیارە لە کاتی پەلاماردانیدا لەلایەن دوژمنەوە, زوو پەرشوبڵاو ئەبێتەوە و هەربەشەی

بۆ لایەك مل ئەنیٚ. کە ئەمەش ئەبێتە هۆی پچڕپچڕبوونیی ئەم بزووتنەوەیە و سەرنەگرتنی لە ئەنجامدا.

جا ئەگەر لەبەر رۆشنایی ئەم راستییەدا تەماشایەکی ئەم بزووتنەوەیەی ئێستە بکەین کە پارتی بە دەم لافوگەزافی سەرکردەیەتیی لیٚ ئەدا, دەمودەست دوو رێڕووی زۆر لە یەك جیاواز لەم بزووتنەوەیەدا ئەبینین:-

(1)- رێڕوویەك کە لە ناو خەڵکدا بە حیزبی "شۆڕش" دراوەتە قەڵەم- هەرچەندە مەرج نیە ئەم ناوەش راست بیٚ[1] بەڵام زۆربەی هێزی ئەم بزووتنەوەیە بریتییە لەو چەند ئاغا و خاوەن زەوییانەی کە هەزاران جار پارتی بەسەروگوێلاکیاندا هاتووەتە خوارەوە و بە پیاوی "ئیمپریالیزم" و "هەڵاتوو لە دەست کۆماری سەربەخۆ و دیٚوکراسی عێراق"ی داناون و تەنانەت لە گەلێك بەیاننامەی پارتیدا بە ئاشکرا ناویان بە خراپ براوە و پەلاماردراون. کەچی ئەمانە ئێستە وان لە ریزەکانی پێشەوەی ئەم بزووتنەوەیەدا و پارتی دەستی وا بە دەستیانەوە.

ئێمە بەلامانەوە وایە ئەوەی زۆرتر ئەمانەی کۆکردووەتەوە ئەوەیە زۆربەی ئەم ئاغا و خاوەن زەوییانە رقێکی ئەستووریان لە کۆمۆنیستییە و ئەوەش سەبارەت بەو دەستدرێژی و پیاوخراپییەیە کە کۆمۆنیستەکان لە کاتی خۆیدا بەرامبەریان کردوون. بێجگە لەوەش

[1] دوایی دەرکەوت کە حیزبێکی نهێنی هەیە بە ناوی "شۆڕش"ەوە. لە هەلێکدا شتێکی لەسەر ئەنووسین (بانگی کاژیك).

بەداخـەوە ئەیلّـێین زۆریـشیان سـاویلکە و نەشـارەزای سیاسـەت و بـیٚ تەجـروبەن و لە بەدبەختیی کورد هەندێکیان هەر بەجاریٚ بوٚ چوونە ژێر رێکخـستن (تنظيم) دەسـت نـادەن. هەرچەندە ئینکاری ئەوە ناکەین کە هی وایان تێدایە زۆر دلّسۆز و کوردپەروەر و بەشەرەفن.

(2)– رێـڕووی پارتـی کـە وەکـو لەمەوپـێش وتمـان حیـزبێکە نـە یەکێتیـی بیروبـاوەڕ و نە یەکێتیی رێکخستنانە (تنظيمي) تێدایە. دەمێك بـەلای ئەو پەڕی چەپدا و دەمێکی تر بەلای ئەو پەڕی راستدا مل ئەنیٚ. دیـارە ئەمەش کردەوەی هیچ حیزبێکی خاوەن بیروباوەڕ نیە. کە باوەڕ بنـچینەی هەمـوو جـۆرە بـزووتنەوەیەکە. هـەر لەبـەر ئەوەشـە ئـەوەتا ئەبیـنین لـە کاتـێکدا کـە پارتیـیەکان بیرخەرەوەکـەیان بـریتییە لـە "پاراسـتنی یەکێتیـی عێـڕاق" و "بنبەسـتکردنی ژیانـی دێمۆکراتـی"[1] و تەنانـەت داوای بەرەڵاکردنـی رۆژنامەی "ئازادی" – زمانی حاڵی حیزبی کۆمۆنیـستی عێـراق – ئـەکا کـە ئـەم رۆژنامەیـە بارەها پەلاماری پارتی داوە, هـەر لـە هـەمان کاتدا پارتی دەرزی ئەندامەکانی وا دائەدا کە ئەم بزووتنەوەیە جووڵانەوەیەکیی نەتەوەییی پەتییە و هەندیٚ جاریش وا لە خـەڵك ئەگەیـەنن کـە ئامانجـی سـەربەخۆیی کـوردە, واتا جیابوونەوەی کوردستانی عێراقە.

ئـەم ئاڵۆزاوییـیەی ئێـستە و ئامـانج شـاراوەیی ئـەم بـزووتنەوەیە زۆرتـری لـە ئـاژاوە و ئاڵۆزانـی بـاری بـیٚ بیروبـاوەڕی "پارت" و لە یەك

---

[1] لە کاتی کرژبوونی باری سیاسی دا ە کوردستان پارتی لە بیرخەرەوەیەکیدا بە قاسم.

نەچـوونی دامـودەزگای "پــارت" و حیزبــی "شـۆڕش"ەوە هاتــووە. وا دەرئەکـەوێ هــەر لەبــەر ئەمەشــە کــە پارتــەکان ناتــوانن رەپوڕاســت بەیاننامەیەکـی حیزبـی لەسـەر بـزووتنەوەکە دەربکـەن و بـە ئاشـکرا پـشتگیریی بکـەن. چـونکە حیـزبێك کـە ئامـادە بێ رۆژێ بەلای چەپ و رۆژێ بـەلای راسـتدا بـڕوا, بـێ گـومان ئەوەی بۆ خۆی داناوە کە ئەگەر هاتـوو سـبەینێ ئەم هەڵلایە سەری نەگرت, ئەبێ لە لای کۆمۆنیستەکان وا خۆی نیشان بدا! کە گوایە پارتی نەی هێشتووە ئەو کۆمەڵی شۆرشە بکەوێـتە هەڵـەوە و داوای جـیابوونەوە بکا[1] و لە هەمان کاتدا بیشیکا بە مـنەت بەسـەر کۆمۆنیـستەکانەوە کـە گـوایە ئـەمان ئەم هەموو "ئاغا و دەرەبەگانـەیان" والێ کردووە کە بۆ "یەکێتیی عێراق" تێ بکۆشن و بۆ "سەربەسـتیی دێمۆکراتی" هەوڵ بدەن و بە "قسەی ئیمپریالیستەکان" هەڵنەخڵەتـێن و نەبـنە "دەستەچـیلەی پەیمانـی سـەنتۆ". هەمووی پار بـوو کە مستەفا بارزانی سەرۆکی پارتی لەگەڵ هەندێك لەم ئاغایانەدا لە بەغـدا کۆئەبـووەوە کەچـی رۆژنامـەی "خـەبات" پەیـتا پەیـتا پەلاماری ئاغاکانـی ئەدا و بە پیاوی ئەمریکا و کۆمپانیەکانی نەوتی ئەدانە قەڵەم. جـا لەبـەر ئەمە ئەم دوو کۆمەڵە رێڕوو جیاوازە بکەونە یەك — بە هیوای هێنانە دی ئامانجێك, دیارە هەر لە یەکەم جەزرەبەدا ناکۆکی و ناتەبایی

[1] پارتیەکان لە بەیانی 24-09-1961یاندا دانیان بەوەدا نا کە گوایە ئەم "بزووتنەوە چەکدارە (انفصالی) نیە و نۆکەری پەیمانی سەنتۆ"شی تێدا نیە. ئەم پێشبینیەی کاژیك راست دەرچوو.
ئەم قسەیەی عەمماش لە رۆژی 03-07-1963دا بوو.

ئەکەوێتە بەینیانەوە و کەلێنی ناویان ئاواڵەتر ئەبێ. واتا بە جارێك لەیەك هەڵئەوەشێ و لێدانی بۆ دوژمن پاسانتر ئەبێ. ئەمە بێجگە لەوەی کە هێشتا هەستی نەتەوەیی نەبووەتە بیروباوەڕێکی بنبەستووی پتەو و لە قاڵبێکی رێکخراوانەی بەهێزدا دانەڕێژراوە. لەبەرئەوە ئەگەر ئەم بزووتنەوەیە وا بڕوا هیوای سەرکەوتنی زۆر کزە و خۆ ئەگەر دەستکەوتیشی ببێ شتێکی ئەوتۆ نابێ لە چاو ئەو قوربانییە زۆرەدا کە بۆی ئەدرێ. ئەمە ئەگەر بێتو کارەساتێکی گەورە یا گۆڕانێکی کوتوپڕی چاوەڕوان نەکراو لە رۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا روونەدا. بێجگە لەوەش بەداخەوە ئەیڵێینەوە کە ژێرکەوتنیشی ئەبێتە هۆی ئەوەی کە بزووتنەوەی کوردایەتی چەند قۆناغێکی زۆر بخاتە دواوە و دوژمنی داگیرکەر و جاسووس و پاشڵ پیس و کۆمۆنیست و نۆکەر و کاسەلێسی بێگانەی زۆرتر لێ هان بدا و ئەم بەڵگەیەشیان بۆ بخاتە سەر بەڵگەکانی تریان بۆ بەربەرەکانی جووڵانەوەی کوردایەتیی راستەقینە. هیچ دووریش نیە کە پارت لە نیوەی رێگەدا ئەگەر هاتوو زۆری بۆ هات یا چەند داخوازییەکی حیزبیانەی خۆی هاتە دی، دەست لەوانی تر بەربدا و پاشەوپاش بگەڕێتەوە. لەبەر ئەوە ئێمە وای بەباش ئەزانین کە ئەم هێزە گەورەیە جارێ بپارێزرێ و زیاتر ئامادە بکرێ و چاکتر رێکبخرێ بۆ پاشەڕۆژ تاکو ئەم وزە پەزمەندەکراوە (قوة احتیاطیة) لە هەلێکی باشتر و لە شێوەیەکی چاکتر و لەژێر ئاڵای دامودەزگایەکی سیاسی بە دەسەڵاتتر و شارەزاتردا بەکاربهێنرێ.

ئـێمە هەرچەندە ئەزانین کە سەرکەوتنی ئەم بزووتنەوەیە سوودێکی زۆرە بـۆ کوردایەتـی لـەم رۆژەدا, ژێرکەوتنیـشی زیانێکـی زۆر ئـەدا لـە بـزووتنەوەی کوردایەتـی, لەبـەر ئـەوە لـە کانـی دڵمانـەوە حـەز بـە سـەرکەوتنی ئەکـەین, بـەڵام حـەز و خـۆزگە و ئـاوات هـیچ لایـەك لـەم راستییانەی سەرەوە ناگۆڕن و دیارە "حەقیش رەقە"...

ئـیتر هەربـژی بەربەرەکانـی نەتـەوەی کـورد بەرامـبەر ئیـستیعمار و داگیرکـەران و هەمـوو دوژمـنان لەپێـناوی رزگاریی کورد و سەربەخۆییی کوردستاندا.

مردن بۆ ئیستیعمار و داگیرکەران و نۆکەران و بێگانەپەرستان.

بـژی حیـزبەکەمان – حیزبـی کاژیـك – تاکـە حیزبـی نەتەوەیـی لـە کوردستاندا.

بــژی تێکۆشــانی نەتــەوەی کــورد بــە ســەرکردەیەتی کاژیــك بــۆ دامەزراندنــی کوردســتانێکی یەکگــرتووی ئــازادی هەڵگــری بیروبــاوەڕی کاژیکی.

31ی ئابی 1961

ئەم بزووتنەوە چەکدارە و تاکتیکی سوپایی

هاوبیرە بەشەرەفەکانمان, برا کوردە نیشتمانپەروەرەکانمان:

لــە بەیانــنامەی رۆژی 31ی ئابــی 1961مانــدا جەوهــەری ئــەم بـزووتنەوەیەی ئێستەمان لـە باری سیاسییەوە خستە بەر چاو و وتمان ئـەم بـزووتنەوەیە کـە پارتـی لاڤ رابەرێتیـی لـیٚ ئـەدا لـە بـنەڕەتدا دوو

رێڕووی جیاواز ئەیبا بەڕێوە. رێڕووی حیزبی "شۆڕش" ئەگەرچی مەرجیش نیە ئەم ناوە راست بێ, بەڵام گەلەكۆمەیەكی هەست پێكراو لەبەینی هەندێ كەسدا هەیە كە بە ناوی "شۆڕش"ەوە لەناو خەڵكدا ناسراوە كە ئەم حیزبی شۆڕشە وەك دەرئەكەوێ رەپوراست لایەنی راسترەوی "یمینی" گرتووە. رێرەوی دووەم رێرەوی پارتە كە تەواو پێچەوانەی یەكەمە و لایەنی چەپڕەوێتی (يسارية)ی گرتووە. وە وتمان بەرەیەكی ئاوا دوو چەشن نابێتە هۆی ئەوەی خۆراكێكی هەمیشەییی بەسوود بۆ بەرێوەچوونی بزووتنەوەیەكی سیاسی شۆرشگێڕ ئامادە بكا. بەڵكو بە پێچەوانەوە لە یەكەمین لێداندا لەلایەن دوژمنەوە ناكۆكی ئەكەوێتە ناوی و پەرشوبڵاو ئەبێتەوە. ئەمە هەمووی لە رووی سیاسییەوە بوو. ئێستە ئەمانەوێ لە رووی تاكتیكی سوپاییەوە نەختێك لەم بزووتنەوەیە بكۆڵینەوە.

وەك لە پێشەوە دەرمان خست "پارتی" حیزبێكی چەپڕەوە و هەمیشە بڕوای بە كاركردنی دیمۆكراتیانەیە لەژێر سایەی دەوڵەتە داگیركەرەكانی كوردستاندا. ئەوەتا تەنانەت لەم رۆژانەدا كە بەدەم لەناو خەڵكدا لافوگەزافی شۆڕشی پڕچەك لێ ئەدا, كەچی ئێستەش درۆشمی "پارێزگاریی كۆماری نەمری عێراق" و "یەكێتیی راستەقینەی عێراق" و "برایەتیی كورد و عەرەب" سەرپەرەی درۆشمەكانێتی. دیارە حیزبێك كە ئەمە رەوشت و رێڕووی بێ, ئیتر شتێكی سەیر نیە كە لە باری سوپاییشەوە هەر هەمان رێگە بگرێتە بەر و بچێ هەموو سەرۆكەكانی ئەم بزووتنەوە چەكدارە بزرێنێ و پیشانی دوژمنیان بدا

وەك چۆن هەر لە پێناوی کارکردنی ئاشکرادا چوو ناوی هەموو ئەندامە ئیشکەرەکان و کادیرە نەناسراوەکانی خۆی پێشکەش بە "دائیرەی ئەمن" و میری کرد بە خۆیان و وێنەیان و شوێنی دانیشتنیان و سەرچاوەی رزق و رۆژییانەوە, تەنیا بۆ ئەوەی بە ملهوڕی و قەڵەباڵغی و ژمارە زۆری خۆی پیشان بدا. ئەمە گوایە بڕوای وایە بەم شێوەیە مافی کورد ئەسێنرێ. ناهەقیشی نیە پارت وابکا. چونکە خۆی حیزبێکی دێموکراتیە و دێموکراتیش تەنیا بڕوای بە زۆروکەمی هەیە و هیچی تر. کە بە پێچەوانەی ئەمەوە ئەبوو ئەو سەرۆکانە بکرانایە بە بنکەیەکی قایم بۆ ئەو چەتە نیشتمانییانەی کە ئەیانەوێ بە زەبری کوتەك مافی کورد بسێنن. کە دیارە ئەمەش بەردەوامییەکی زۆری ئەدا بە بزووتنەوەکە چونکە:—

یەکەم— لە شەڕی چەتەگەرێتیدا عادەت وایە هەمیشە جڵەوی کات و جێگە بەدەست چەتەگەلەوەیە. واتا چەتەگەل کات و جێگە بۆ دوژمن دائەنێ. کە ئەمەش گەورەترین هۆی سەرکەوتنێتی. دیسانەوە کەمی ژمارەی چەتەگەلەکە و ئەم تاکتیکی خۆشاردنەوە و هەڵبژاردنی وەختی ناوەختە بۆ دوژمن ئەبێتە هۆی پاراستنی و خۆ ئەگەر بەر چەپۆکی دوژمنیش کەوت ئەو حەلە ئەو زیانەی لێی ئەکەوێ یەکجار کەمە لە چاو ئەو زیانە گەورەیەدا کە لە لەشکرێکی گەورەی نیزامی ئەکەوێ. چونکە ئامانجی چەتەگەل ئەوەیە دەستی خۆی بوەشێنێ و رابکا.

دووەم— هەموو دەزگایەکی چەتەگەرێتی پێویستی بە بنکەیەکی قایم هەیە کە بەردەوام بە خۆراك و چەك و داڵدەدان و هاڵ و هەواڵ بۆ

ناردن و پرۆپاگەندە بۆ کردن کۆمەکی بکات. کە بۆ ئەمەش پێویستە چەند بنکەیەکی دەسەلاتداری وا هەبێ کە لە لای دوژمن نەناسرابن. ئێمە بڕوامان وایە گەلێك لەوانەی کە ئێستە لەم بزووتنەوەیەدا بەشدارن, بەتایبەتی ئاغاکان و پیاوە ئاینییەکان ئەیانتوانی ئەم دەورە ببینن ئەگەر بهاتایە و پارتی ناوی بەجارێك نەزڕاندنایە بۆ دوژمن و نەیخستنایە روو. ئەبێ لێرەدا چاك بزانین کە مەبەست لەم قسەیەمان ئەوە نیە بڵێین نابێ کەس دەربکەوێ و دەستەکەی بکەوێتە روو. نەخێر, تەنیا ئەڵێین ئەبێ هەموو کەسێك تا ئەتوانێ خۆی بشارێتەوە و هەوڵ بدا ئاشکرا نەبێ. ئەمجا ئەگەر هاتوو هەر ئاشکرا بوو ئەوسا قەی ناکا خۆی دەربخا و راستەوخۆ پشتگیریی بزووتنەوەکە بکا و بچێتە ناو چەکدارانەوە. ئەوە کۆمۆنیستەکان, تا یەکێکیان تەواو دەرنەکەوێ نایکەنە یاخی بوو لە میری. هەروەها جەزائیرییەکانیش تا ناوی یەکێکیان تەواو نەزڕێ نایخەنە ناو چەتەکانیانەوە.

بەلام ئەوە شتێکی (حتمی)یە, پارتی هەر ئەبوو ئەمەی ئاوا بکردایە. چونکە یەکەم وەك وتمان بڕوای بە کارکردنی ئاشکرایە لەژێر سایەی دەوڵەتە داگیرکەرەکانی کوردستاندا و بڕوای بە خۆپیشاندان و قەڵەباڵغی و "زۆربێ و بۆ بێ"یە. دووەم خۆ وەنەبێ پارتی مەبەستی لەمە جیاکردنەوەی کوردستان بێ تا بیەوێ بزووتنەوەیەکی چەتەگەرێتی رێکوپێك بەڕێوەبەرێ چونکە ئەگەر ئەوەی بویستایە ئەبوو پێڕەوی ئەم رێگەیەی ئێمەی بکردایە.

هەر لەبەر ئەمەشە ئەبینیت کۆمەڵێکی زۆر لە چەکداران ئەچن لەسەر جێگایەکی سادە یا لەسەر چیایەکی بەر بەرەڵا یان لە دەربەندێکی بچووکدا مۆڵ ئەبەستن و لاشیان وایە کە بەمە ئەتوانن لەشکرێکی نیزامی مەشق پێکراوی پرچەکی خاوەن تۆپ و تانك و فرۆکە بگێڕنە دواوە. کە ئەمەش شتێکی راست نیە و ئەنجامی تەنیا شکانە و شکانی هێزێکی واش ئەبێتە هۆی شکانی مەعنەویاتی خەڵکی و ورەپێبەردانیان و چاوترسێنکردنیان. ئەمە بێجگە لەوە کە پارتی حیزبێکی دێمۆکراتییە و ئەندامەکانی بە چەنەبازی و فیشاڵکردن و خۆهەڵکێشان پەروەردەکردووە بە جۆرێ لە هەموو کاتێکدا ئەم ئەندامانە بە سازندەیی و هەڵوەرپیی خۆیان جووڵانەوەی چەتەگەلەکانیان پێش وەخت بەدەم میری ئەگەیەننەوە. وائەزانن ئەمە شانازییە و بەمە ورە بەخەڵکی پەیدا ئەکەن و زات ئەنێنە بەریان. نازانن ئەمە ئەبێتە هۆی وریاکردنەوەی دوژمن و خستنەرووی دەستی جووڵانەوە و هەڵسوکەوتی ئەم کۆمەڵە چەکدارانە. ئەمجا ئێستە ئەگەر ئەمانە مەبەستیان ئەوەیە لە رێگەی شۆڕشێکی چەکداری بەردەوامەوە کوردستان جیابکەنەوە– کە بەلای ئێمەوە هەتا ئێستا هیچی وا دیار نیە کە ئەمە بگەیەنێ– چونکە وەك لە پێشەوە وتمان هەتا ئیمڕۆ پارتی بەیاننامەیەکی راستوڕەوانی بۆ پشتگیریی بزووتنەوەکە دەرنەکردووە و وەکە کۆمۆنیستەکان بەیانی لەسەر دەرئەکەن و بە "پیلانی ئەمریکا و پەیمانی سەنتۆ"ی ئەدەنە قەڵەم پارتی هیچ لەسەری ناکاتەوە و بە ئاشکرا و بە هیچ جۆرێك نایکا بە ماڵ بەسەر خۆیەوە– دیارە ئەبێ هەر

ئـەو رێگەیـەی سـەرەوە بگـرن کە ئێمە باسمان کرد. ئەگینا بەم حاڵەی ئێستەیان ئەو ئامانجە هەرگیز نایەتە دی بگرە زیانێکی زۆر گەورەش بە کـورد ئەگەیەنـێ و بـزووتنەوەی کوردایەتـی گەلێك دوا ئەخا. خۆ ئەگەر وەك پارتـەکان خـۆیان لـە بیرخەرەوەکانـیاندا هـاوار ئەکـەن ئامانجـیان تەنـیا دەستکەوتنی چەند فشەمافێکی دێمۆکراتی بێ یان "مادده دووی دەسـتوورەکەی قاسـم" بـێ, ئـەوا چاکترین شت ئەوەیە ئیتر لەمە زیاتر خـەڵك نەخەنـە روو و هەرچـی چـۆنێك ئەبـێ بزانن رێك بکەون بۆ ئەوەی ئـەم هێـزە چـەکدارە بمێنێـتەوە بـۆ رۆژێکـی لەبارتـر و سـەرکردەیەکی نەتەوەیی راست.

ئـیتر هـەر بژی بەربەرەکانیی نەتەوەکەمان لە پێناوی رزگاریی کورد و سـەربەخۆیی کوردسـتاندا. مـردن بـۆ ئیـستیعمار و داگیرکەران و زۆڵە کـوردەکان و چـڵکاوخۆرەکان و نۆکەرەکانـی بـێگانە. بـژی حیزبەکەمان حیزبـی کاژیـك تاکە حیزبی نەتەوەیی راستەقینە لە هەموو کوردستاندا. بـژی تێکۆشانی نەتەوەی کورد بە خوێندەوار و زانا و رۆشنبیر و قوتابی و کـرێکار و مامۆسـتا و جووتـیار و کاسبکار و هەموو نەتەوەپەروەرێکی بەشـەرەفەوە, بـە رابەریـی حیزبـی کاژیـك بـۆ دامەزراندنـی کوردسـتانی یەکگرتووی هەڵگری بیروباوەڕی کاژیکی نەمر.

8ی ئەیلوولی 1961

لیژنەی سوپاییی کاژیك

تێبـینی: لەپاشـكۆی ئەم ژمارەیەی بانگی كاژیك كورتەیەكی بابەتەكانی ئەم ژمارەیەیەی بەزمانی ئەڵمانی تێدایە.

چۆن هاوبیرێك بۆ کاژیك وەدەست ئەهێنیت؟

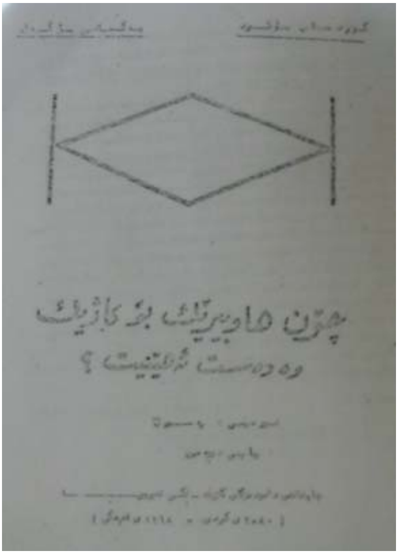

بەرگی پێشەوەی نامیلکەکە

نووسینی: رەسووڵ[1]

چاپی دووەمین

چاپخانەی دامودەزگای کاژیك – لکی ئەورووپا

(2580ی کوردی – 1968ی فەرەنگی)

[1] رەسووڵ, ناوی خوازراوی جەمال نەبەزە, ئەم نامیلکەیە ئەو نووسیوویەتی.

چوونە ناو خەڵك بە نیازی لێ هەڵبژاردنیان بۆ ئاڕاستە کردن و پێشڕەوی کردنیان لە پێناوی هێنانەدی ئامانجی بیروباوڕێکدا, وەنەبێ شتێکی هەروا سووك و ئاسان بێ و بە هەڵمی دەم بێتەدی. یان بە هەموو جۆرە کەسێك بچێتە سەر. راستیەکەی ئەم ئەرکە هەتا بڵێیت گەورە و گرانە و یەکجار ورد و نازکە. ئەندازەی گەورەیی و گرانی ئەم ئیشەش بە پێی ئەو بیروباوڕە ئەگۆڕێ کە هەوڵی بۆ ئەدرێ و بەپێی ئەو خەڵکە ئەگۆڕێ کە لە ناویاندا ئیش ئەکرێ. چونکە هەتا بیروباوڕەکە بەرزتر و پیرۆزتر و پڕ لە مەترسی تر بێ و هەتا ئەو خەڵکەی رێکەر (منظم) ئیشیان لەناودا ئەکا دواکەوتووتر و نەزانتر و راڕاتر و پەرێشانتر بن, هەر بەو پێ یەش ئەرکی رێکخەر و پێویستیەکانی سەرشانی پتر ئەبن.

هەموو هاوبیرێکی کاژیك ئەزانێ چ ئەرکێکی گەورە و گران و لەسەر شانی ئەم حیزبە سەربەرز و نەبەزە و چ ئاواتێکی بەرز و پیرۆز وا لەبەر چاوی و چەند دوژمنی ناپەسەند و بەهێز و پڕ چەك و نامەرد خۆیان بۆ مەڵاس داوە. بێجگە لەوەش ئەو نەتەوەیەی ئیشی لە ناودا ئەکا چەند نەتەوەیەکی دواکەوتوو و هەژار و پەرێشان و راڕایە. ئێمە ئەگەر ئەوە بهێنینەوە پێش چاومان کە کاژیك لە پلەی یەکەمدا ئەیەوێ هەموو پارچە بەشکراوەکانی کوردستان لە داگیرکەران بسێنێتەوە و لە یەکیان بدا و کوردستانێکی سەربەخۆی یەکگرتووی ئازاد پێکبهێنێ, ئەبێ تێ بگەین کە هەموو داگیرکەرانی وڵاتەکەمان کە جیاکردنەوەی کوردستان جەزرەبەیەکی پشتشکێنە بۆیان, لێی ئەبنە دوژمنی خوێنە خوێ.

هەروەها کوردستانێك کە لەسەر بناغەی فەلسەفەی کاژیکی کۆمەڵگایەکی نەتەوەیی سۆسیالیستانەی دژی ئیمپریالیزم پێکبهێنێ، دیارە هەرچی ئیمپریالیزمی جیهانی هەیە بە بەرەی ڕۆژهەلاّت و ڕۆژاوایەوە، کە ئەم بیروباوڕە کاژیکییە برەوی بیروباوڕی ئەوان ناهێڵێ و تەرازووی کەینوبەین و چاووڕاویان سەرەونخوون ئەکاتەوە بۆ سێبەری سەری ئەگەڕێن پێی پێدابنێن. هەروەها هەرچی ناحز و نۆکەر و بەکرێگیراو و زۆڵە کوردێك هەیە، وەك جلخوارەکان و کۆمۆنیستەکانی ناوخۆ بە خوێنی سەری تینوو ئەبن. چونکە ئەو کوردستانەی ئێمە دای ئەمەزرێنین ئەبێتە چقڵی چاویان. بێجگە لەوەش هەرچی ئەوانەی کە بیروباوڕی ئێمە لە قەپۆزیان ئەدات و لە درۆ و فیشاڵ و دەستبڕینی خەڵکیان ئەخا (وەك پارت و فەریکە کوردەکانی تر) بۆی ئەبنە گەندە مووی لووت. ئەمە بێجگە لە دەرەبەگی نانیشتمانپەروەر و سەرمایەداری بێگانە پەرست و خاوەن بەرژەوەندی (مەسلەحەت) کە سەرکەوتنی بیروباوڕی سۆسیالیستانەی کاژیك ژێرکەوتن و نابووتییە بۆیان. جا ئەگەر ئەمانە بخەینە پێش چاوی خۆمان، ئەوسا تێ ئەگەین کە کاژیك چ ئەرکێکی گەورە و گرانی بەسەرشانەوەیە و چەند دوژمنی ترسێنەر و بەهێزی لە مەکۆدا بۆ راوەستاوە. ئەمە سەرەڕای ئەوەی کە نەتەوەی کورد خۆی هەتا بڵێیت زەبوون و پەرێشان و مێشك تێکدراو و بێ دامودەزگا و ماڵ وێرانە.

لەبەر ئەوە ئەو رێکخەرەی دێتە مەیدانەوە و ئەیەوێ بچێتە ناو خەڵکەوە بە نیازی دروستکردنی هاوبیرێك بۆ کاژیك, ئەبێ پێشەکی ئەم ئەرکە گەورەیە بخاتە بەرچاوی خۆی.

ئێمە هیچ گومانمان لەوەدا نیە کە ئەو رێکخەرەی ئەم ئیشە ئەگرێتە ئەستۆی خۆی ئەگەر بە باشی بیر بکاتەوە و خۆی نەخەڵەتێنێ وەك ئەو کەسەی لێ دێ کە لەبەردەم کێوی دەماوەنددا ئەوەستێ و ئەیەوێ بە دەرزیی دروومان تۆنێلێکی تێدا دروست بکات.

ئێمە لە کاتێکدا کە ئەم قسەیە ئەکەین و پێشەکی چی راستە دانی پێدا ئەنێین مەبەستمان ئەوە نیە چاوی رێکخەر بترسێنین و هەر لە بەربوورە بڵێین کەس هیچی پێ ناکرێ و ئەم رێگەی کاژیکەش ئەوەندە, سەختە بۆ پێدارۆیشتن ناشێ, تاکو لە ئەنجامدا پشتی ساردبکەینەوە. نەخێر تەنیا ئەوەندەمان ئەوێ کە بە راستی شت بکەین, تا لە رێگەدا بە هەڵە نەچین و خۆمان تەفرە نەدەین. ئەگینا ئەگەر بڕوای بە هێز و زاتی نەگۆڕ و هەوڵی بێ وچان لە کایەدا ببێ, هەموو ئاواتێك دێتە دی. ئەوەتا ئاو لە چیا دڵۆپ دڵۆپ دێتە خوارەوە و ئەکەوێتە سەر گابەردێکی زل, کەچی لەگەڵ کاتدا (بە مروری زەمان) ئەو بەردە چاڵ ئەکات. لە کاتێکدا کە هێزی دڵۆپە ئاو هەموو کەسێك ئەزانێ چییە. لێرەدا ئەبێ بزانین کە ئەو رێکخەرەی ئەچێتە ناو خەڵکەوە بۆ هەڵبژاردنی هاوبیری پاشەڕۆژ بۆ کاژیك پێویستە هەندێ سروشتی تایبەتی تێدا هەبێ و هەر کەسێکیش ئەو سروشتانەی تێدا نیە, مەرجی مەردایەتی و خۆشەویستی بۆ کاژیك وا پێویست ئەکا هەر

لە سەرەتاوە دەست لەم كارەوە نەدا و جێ چۆڵ بكا بۆ هاوبیرێكی تر. ئەگینا خەتەری ئەمە ئەوەندە زۆرە ئەگاتە ئەندازەی ئابڕووچوون و ماڵوێرانی.

جا ئەو كەسەی ئەم سروشتە تایبەتیانەی تێدایە, ئەبێ پێڕەوی چەند ئامۆژگارییەك بكا و لە ئیشكردندا (تطبيقيان) بكا و ئەوجا بە دەوام كردن لەسەر كار گەلێك شتی تر فێر ئەبێ و هەتا بمێنێتەوە قاڵتر ئەبێ و ئەبێتە پسپۆڕ و شارەزا لەم رووەوە.

لێرەدا ئەمانەوێ بە كورتی ئەو سروشتانە بڵێین كە پێویستە لە هەموو رێكخەر (منظم, كادر)ێكی كاژیكدا ببێ.

(1)– ئەبێ بڕوایەكی تەواو و نەگۆڕی بە بیروباوڕی كاژیكی هەبێ و بە باشی تێی گەیشتبێ. لەبەرئەوە ئەبێ بەر لە هەموو شتێك كاژیكنامەی باش دەرز كردبێ و تێی گەیشتبێ. هەروەها پڕۆگرامی حیزبیشی لە كانی دڵەوە پەسند كردبێ و ئەو نامیلكە و بەیاننامانەی حیزب دەری كردوون هەمووی بە چاكی هەزم كردبێ و لە ئەنجامی ئەوەوە بڕوای تەواوەتی بە فەلسەفەی كاژیكی هێنا بێ و لەم رێگەیە زیاتر هیچ رێگەیەكی تر بە راست نەزانێ و هیچ كارەساتێكی ناكاو یان رووداوێكی وەختی كار نەكاتە سەر هێز و پێزی بیروباوڕی بە كاژێك. بە كورتی ئەبێ هاوبیرێكی راستەقینەی كاژیك بێ.

(2)– ئەبێ هەمیشە ئامادە بێ بۆ خۆبەختكردن لە پێناوی بیروباوڕی كاژیكیدا. جا هەرچەندەبە زۆری وایە پیاو تا بڕوای بە رێگەیەك بەهێزتر بێ, زیاتر ئامادە ئەبێ بۆ فیداكارێتی لە پێناویدا.

لەگەڵ ئەوەشدا ئەمە دەستوورێکی گشتی نیە. چونکە هەندێ کەس باوڕیان بە راستێتی و سەرکەوتنی بیروباوڕێك هەیە و کەچی هەر ناشوێرن توخنی بکەون. ئەگەرچی دڵیشیان لێ ئەدا بۆی. راستیەکەی ئەو کەسەی خۆی بەخت ئەکا بۆ (مبدأ)ێك ئەبێ بێجگە لە بیروباوڕ بەهێزی, گەلێك سروشتی خۆڕسکی (طبيعي) تێدا بێ وەك ئازایەتی و نەترسی و چاوقایمی و بەزاتی و دنیا بەگران هەڵنەگرتن و خۆنەویستی و گەلێك سروشتی بەرزی تر کە وەنەبێ لە هەموو کەسێکدا چنگ بکەون. لەبەرئەوە کادری کاژێك ئەبێ سەرەڕای ئەوەی بڕوای تەواوەتی بە فەلسەفەی کاژێك و سەرکەوتنی ببێ, ئازایەتی و دلێرییەکی واشی تێدا بێ کە مردن لە پێناوی کاژێکدا بە ژیانی راستەقینە بزانێ.

(3)− ئەبێ لە مەیدانی خوێندەواریدا دەستێکی باڵای ببێ. بۆ ئەمەش پێویستە هەمیشە خەریکی خوێندنەوە و لێکۆڵینەوە و سۆراخ کردنی سیاسیانە بێ. ئەبێ شارەزای هەموو ئەو بیروباوڕانە بێ کە پەیوەندییان هەیە بە ئیمڕۆی جیهانەوە وەك دێمۆکراتێتی و شیووعێتی و نازێتی و نەتەوایەتی و وجودێتی و ... هتدد بۆ ئەوەی بتوانێ لە هەموو کاتێکدا ئەم (مبدأ)انە باش شی بکاتەوە و خەوشەکانیان (عیبەکانیان) بخاتە روو. بۆ ئەمەش پێویستە زانیارییەکی باش لە بارەی زانستی ئابووری و فەلسەفەوە ببێ. بێجگە لەوەش ئەبێ لە رووی سایکۆلۆژی و ئاین و مێژووەوە بەتاڵ نەبێ. وە لەبەر ئەوەی لەناو کورددا ئیش ئەکات ئەبێ شارەزاییەکی زۆری لەبارەی مێژووی کورد و

جوگرافیای کوردستانەوە ببێ. هەروەها رابووردوو و ئێستەی ئەو نەتەوانەی کوردستانیان دابەش کردووە ئاگاداربێ.

(4)- ئەبێ شارەزاییەکی تەواوی لەبارەی ژیانی کۆمەڵایەتی کوردەوە هەبێ و بتوانێ بە پێی کۆمەڵگاکان (مجتمعات) خۆی بگۆڕێ و لەناو هەموو تاقم و دەستەیەکدا بژی و خەڵك هەڵبژێرێ و کەڵك وەرگرێ. بۆیە پێویستە مرۆڤێکی رووخۆشی قسەزانی رەوشت بەرزی گەڕاوەی زوو## بێ. نابێ هیچ جۆرە نەخۆشییەکی نەفسی و دەروونی ببێ. ئەبێ ئەوە بزانێ کە هەموو مرۆڤێکی خۆدەرخەر, چەنەباز, خۆهەڵکێش, خۆپەرست, پوولەکی, درۆزن, دووڕوو, داوێن پیس, ترسنۆك, ریاباز, سەرخۆش, قومارکەر دوژمنی بیروباوڕی کاژیکییە و بە هیچ جۆرێك لە حیزبی ئێمەدا جێی نابێتەوە. لەبەرئەوە هەر کە لەسەرەتاوە زانی یەکێك لەو سروشتانەی تێدا هەیە و بەری نادا, وازی لێ بهێنێ و ئیتر خۆی پێوە ماندوو نەکات. چونکە ئەوەی خووی بەخۆدەرخستن و چەنەبازی و خۆهەڵکێشانەوە گرتووە, ئامادە نیە نهێنییەکانی حیزب راگرێ. ئەوی کە دڵی نایە چوار پوول بدا لە رێی کوردایەتیدا, هیچ کاتێکیش ئامادە نابێ دەست لە گیانی خۆی هەڵگرێ. پیاوی دووڕوو و درۆزن و ریابازیش نابێتە هاوبیری ئێمە, چونکە ئێمە یەك رەنگ و راستگۆین. سەرخۆش و داوێن پیس و قومارکەر, تا لەسەر ئەو خووانە بن نابێ بێنە ریزەکانمانەوە.

(6)- پێویستە کادر زیرەکییەکی وای هەبێ کە بتوانێ بە ماوەیەکی کەم خەڵك بناسێ و لە قسە و باسی خەڵکەوە ئەنجامی شت

وەرگریّ. واتا ئەبیّ سەرکزی دلّ وریا بیّ و کاری خۆی بکا بیّ ئەوەی هەستی پیّ بکریّ و دوژمن زەفەری پیّ بەریّ.

(7)– ئەبیّ کادر لە ئیشکردندا زۆر پشوو درێژ و جگەر بەکێش بیّ و بە هیچ جۆرێك پەلە نەکا. چونکە پەلە کردن زۆر جار ماڵوێرانی لێوە پەیدا ئەبیّ. پێویستە بە تەواوی دان بەخۆیدا بگریّ. چ لە هەڵبژاردنی خەڵکدا و چ لە کاتی تووڕەبووندا. بە کورتی پێویستە (عاطفی) نەبیّ.

(8)– پێویستە کادر (رێکخەر) تەندروست و لەش سووك و گورجوگۆڵ بیّ. پیاوی نەخۆش و لەش بەدۆشاو و خاووخلیچك بە کەڵکی بوونە رێکخەر نایەت.

(9)– پێویستە هەموو کاتی یان بەشی زۆری کاتی خۆی بەمەوە## رابوێریّ. هەرکەسێك سەرێکی ببیّ و هەزار سەودا, ئەم ئیشەی پیّ ناکریّ. لەبەرئەوە, پێویستە ژیانی رێکخەر حیزب مسۆگەری بکا ئەگەرچی ئیشێکیشی ببیّ بۆ شوێنە ونی, قەیناکا بەمەرجیّ وەختی نەگریّ.

(10)– پێویستە کادر شەخسیەتێکی سەرنج راکێشی ببیّ. وەك ئەوەی دەموپلی قسەکردنی باش بیّ و دەنگی ناساز نەبیّ و کەموکووڕییەکی ئاشکرای لە دەموچاو و لەشدا پێوە نەبیّ. هەرکەسێك نەتوانیّ وا لە خەڵکی بکا گوێی لیّ بگرن ناتوانیّ ببێتە رێکخەرێکی باش, پیاوی دەنگ ناخۆشی بیّ دەموپل با زۆریش بزانیّ و یەکجار دڵسۆزیش بیّ و قسەی چاکیش بکا, دیسان قسەکانی کەمتر ئەچێتە دڵی خەڵکەوە. دوایی ئەوانەی کە کەمووکووڕییەکی ئاشکرایان هەیە

وەك یەك چاوی یان لووت بڕاوی یان فسی## یان گوێگرانی, ئەمانە کارێکی ئەوتۆ ناکەنە سەر خەڵکی و باری سەرنجی گوێگران راناکێشن. پیرەمێردی هۆنەری بەناوبانگ, چونکە دەموپلی نەبووە, کە هۆنراوەی ئەخوێندەوە, ئەوەندە هۆشی خەڵکیان نەئەبزواند. کەچی کە یەکێکی تر بۆی بخوێندنایەوە گەشکە ئەیگرتن.

(11)– رێکخەر ئەبێ توانەستێکی## ئەوتۆی ببێ کە بتوانێ لە هەموو کاتێکدا لەپێش چاوی ناحەز و نەیار خۆی بگۆڕێ و بە ریشی دوژمن پێ بکەنێ. ئەبێ ئەوە بزانێ کە زۆرجار دوژمن بە فێڵ و تەڵەکە ئەیانەوێ خوتووکەی فیزی بدەن و قسەی لێ وەربگرن یان لە هەندێ هەڵوێستدا تەماشای رەنگی دەموچاوی بکەن. لەبەر ئەوە پێویستە ئەو لەوسەری ئەم شتانەوە بێتەوە. یان بە زۆری جاسووسەکانی دوژمن کە دەرەقەتی یەکێك نەیەن یان نەتوانن تێی بگەن, بۆی ئەکەن بە دیعایە کە فیسارەکەس "جاسووسە". لەبەر ئەوە رێکخەری کاژیك ئەبێ بزانێ یەکێك کە ئەو ئەرکە گەورەیە بگرێتە ئەستۆی خۆی, بەشەرەفترین کەسی دنیایە و ئازاترین پیاوە, با خەڵکیش بوختانی پێ بکەن و درۆ و دەلەسەی بۆ هەڵبەستن. ئەو ئەبێ بزانێ کە خۆی ئەزانێ جاسووس نیە و بۆ باوڕێکی بەرز و پیرۆز هەوڵ ئەدا, لەبەرئەوە نابێ بەم قسانە تەنگەتاو ببێ و لە ئەنجامی ئەوەدا کارێکی وا بکا کە قسەیەکی لەدەم دەربچێ یان کردەوەیەك بنوێنێ کە دوژمن کەڵکی لێ وەربگرێ. رێکخەر ئەبێ بزانێ ئەو بۆ "کورسی نیابەت" هەوڵ نادات تا (رصید)ی لەناو خەڵکدا زۆر ببێ و دەنگی بۆ بدەن. لەبەرئەوە (رصید)ی ناو هەموو

جۆرە تاقم و کەسێك بەلای ئێمەوە ئەوەندە بایەخی نیە. هونەر ئیشکردنی سەرومڕ و پەیداکردنی متمانەی نەختوپوختی بە شەرەف دڵسۆزە, نەك خۆپێشاندان و قاووقیژ و (رصید) پەیداکردن لەناو رەشبگیر و زۆروبۆردا.

ئەمجا هەرکەسێك ئەم سروشتانەی سەرەوەی تێدا بوو و خۆشی ئارەزووی کرد, ئەو حەلە هەڵ ئەگرێ کە حیزب بیکاتە (کادر)ی خۆی بۆ رێکخستنی خەڵکی و هەڵبژاردنی هاوبیر بۆ کاژێك. ئەویش کە لە خۆیدا رادی و بڕوای بە خۆی هێنا, پێویستە بەزات و دەسەڵاتێکی پۆڵایینەوە ناوی خوای لێ بێنێ و بچێتە ناو خەڵکەوە.

کە رێکخەر بڕیاریدا بچێتە ناو خەڵکەوە پێویستە زۆر بە شێنەیی و ژیرانە بچێتە ناویانەوە. خەڵکیش هەمە چەشنە و هەمە پیشە و هەمە رەوشت و هەمە پایەن. پێویستە بچێتە ناو هەموو جۆرە تاقمێکەوە: هەژار و دەوڵەمەند, قوتابی و مامۆستا, کاسبکار و فەرمانبەر, کرێکار و جووتیار, ناو سەر## بە هەموو بیروباوڕێك شیووعی, پارت, نەتەوەپەرست, موسوڵمان دیان ... هتد. پێویستە کارێکی وا بکا لای هەموو لایەکیان خۆی خۆشەویست بکا. بۆ ئەمەش ئەبێ زیاد لە هەموو شتێ گوێگرێکی باش بێ و ببڕای ببڕای دەمەتەقێ نەکا. خەڵکی بە تایبەتی لەناو گەلانی دواکەوتوودا, بە زۆری یەکێکیان خۆش ئەوێ کە گوێ بۆ قسەکانیان شل بکاو پێیان نەبڕێ بە بەرهەڵست وەستان و بەدەمدا دانەوەیان. رێکخەر ئەبێ لەگەڵ هەموو کەسێك بە نۆرە (مجاملة) بێ تا لە ئەنجامدا ناووناوبانگی وا ئەڕوا کە کوڕی باشە و

سەلامەتی خوازە و حەز بە چاكەی هەموو كەسێك ئەكا, بەڵام بە كردەوە خۆی لە ئیشی هیچ تاقمێكدا هەڵ ناقورتێنێ. خۆ ئەگەر لە ناو تاقمێكدا دانیشت پێك هاتبوو لە چەند دەستەیەكی جیاواز و بووبە (مجادلە)یان, پێویستە ئەم زۆر چاك گوێ بگرێ و لە بیروڕای هەریەكەیان باش بگا و شتی تری لێ (استنتاج) بكا. خۆ ئەگەر لەو ماوەیەدا هەزار قسەی (استفزازی) بكرێ بەرامبەر نەتەوایەتی و كوردایەتی و كاژێك, نابێ هەڵبداتێ, یان كارێكی وابكا كە تێی بگەن پێی ناخۆشە بەڵكو ئەبێ بە بێدەنگی بمێنێتەوە. خۆ ئەگەر هاتنە سەر ئەوەی ناچاری بكەن رەئیەك دەربڕێ پێویستە گورج رەئێكی شلوشۆڵ دەربڕێ كە ببێتە هۆی ئەوان زیاتر لەناو خۆیاندا بكەونە دەمەتەقێ و شیكردنەوەی بیروباوڕەكانی خۆیان. خۆ ئەگەر زانی ئەم ناچارە هەر ئەبێ قسەی تێدا بكا یا (مجادلە)كە كەڵكێكی وای نیە, پێویستە زۆر وەستایانە باسەكە بگۆڕێ بە جۆرێ هەر خۆشیان هەستی پێ نەكەن. یان ئەگەر پرسیارێكیان لێكرد و نەیتوانی وەرامە راستەكە بخاتە قولی مستیانەوە, پێویستە بیكاتەوە پرسیار بۆخۆیان. یان ئەگەر رۆژێ لە رۆژان كارەساتێكی وا قەوما كە ببێتە باسوخواسی هەموو مەجلیسێك و ئەم ناچار بێ نەتوانێ قورِوقەپ دابنیشێ لە ئاستیدا, پێویستە ئەو رۆژە نەچێتە ناو خەڵك و بیانوویەكی جوان و بەجێش بدۆزێتەوە. خۆ ئەگەر لەپڕ تووشی بوو بە تووشەوە, ئەبێ گورجوگۆڵ بیر لە باسێك بكاتەوە كە جێی ئەو باسە بگرێتەوە و ئەمجا بە بیانووی شتێكەوە خۆی دەرباز بكا. خۆ ئەگەر ئەوەش نەكرا پێویستە قسەیەك بكا كە

رەئی بە تەواوی نەزانن. واتا قسەیەکی وا بکا "نە شیش بسووتیٚ و نە کەباب".

لە پاش ئەوەی ریٚکخەر ماوەیەکی زۆر لەناو خەڵکدا ئەمیٚنیٚتەوە و گویٚ لە هەموو جۆرە کەسیٚك ئەگریٚ و سکاڵای هەموو جۆرە کەسیٚکی گویٚ لیٚ ئەبیٚ, ئەوسا ئەتوانی رەئی سیاسی و باری کۆمەڵایەتیی ئەو خەڵکانە بزانیٚ و لەمەوە ئەتوانیٚ بزانیٚ کیٚ شیووعییە و لە کانی دڵیەوە بووەتە شیووعی و بیروباوڕی شیووعیٚتی کاری تیٚکردووە, یان کیٚ لە ترسانا یان لەبەر خزمایەتی شیووعییەك بووەتە شیووعی کیٚ پارتە و لەبەرچی بووەتە پارت؟ ئایا پیٚی وایە پارت کوردایەتی ئەکا؟ ئایا لەبەرئەوەیە کە خۆی حەزبە کوردایەتی ئەکا و حیزبی تری دەست ناکەویٚ لە پارت زیاتر؟ ئایا خزمیٚکی یا کەسیٚکی سەرکردە یان ئەندام نیە لە پارتدا؟ ئایا لە رقی شیووعییەکان بووەتە پارت؟ یان لەبەر هۆیەکی تر؟ هەروەها ئەتوانیٚت بزانیٚت کیٚ هەلپەرستە, کیٚ بەشەرەفە کیٚ نامەردە, کیٚ چەنەبازە, کیٚ سرپۆشە, کیٚ خۆدەرخەرە– کیٚ بە هەوایە. کیٚ زۆرزانە و کیٚ نەزانە و ... هتد لە ئەنجامدا ئەتوانیٚ دەست بخاتە سەر کەسانیٚك کە بەکەڵك دیٚن نیشانە بکریٚن بۆئەوەی لە پاشەڕۆژدا ئەگەر لە (امتحان)دا دەرچوون ئەوا ببنە لایەنگرانی (کاژیك) و لە ئەنجامدا بە هاوبیرانی (کاژیك).

لیٚرەدا ئەمانەویٚ بزانین ریٚکخەر ئەبیٚ چی بکا پاش ئەوەی یەکیٚکی دەست نیشان کرد و وتی ئەمە بەکەڵك دیٚ بۆ خۆپیٚوە خەریککردن و بە چ ریٚگەیەکدا بڕوا و چۆن ئەو کەسە تاقی بکاتەوە.

(1)– ئەبێ هاوڕێیەتیەکی بەهێز لەگەڵ ئەو کەسەدا ببەستێ بۆ ماوەیەك و زۆر بە وردی سەرنجی هەموو جۆرە سروشت و رەوشتێکی بدا. بۆ وێنە بزانێ خەڵکی کوێیە, باوکی چی بووە و رەوشتی چۆن بووە, بنەماڵەکەیان بەچی ناسراوە, خۆی لە منداڵیدا خووڕەوشتی چۆن بووە, ئێستە بە زۆری ئارەزووی لەسەر چییە, چەنەبازە یان قسە هەڵگرە, سرپۆشە یان نهێنی دەرخەرە, خۆشبڕوا و سادەیە یان زۆرزان وگەڕاوەیە, تەمەنی چەندە؟ خوێندەواریی لە چ پلەیەکدایە؟ ئایا هەر کوردایەتی رێگەی ژیانی بووە یان لەوە پێش بە چەند رێگەیەکی تریشدا رۆیوە و ئێستە وازی لێ هێناون و هاتووەتە سەر کوردایەتی؟ (تجاربی) لە ژیاندا چەندە؟ ئامادەیە بۆ فیداکاری یان هەر خۆدەرخەرە و هیچی تر؟ رەوشتی چۆنە؟ ئەخواتەوە, قومار ئەکا, یان رقی لەمانەیە؟ هاوڕێکانی کێن و کێ بوون؟ لووتبەرزە یان بێ هەوایە؟ بازرگانی بە بیروباوڕەوە ئەکا یانا؟ درۆزنە یا راستبێژە؟ کەسوکار و خزمەکانی کێن؟؟؟.

ئەوسا کە رێکخەر بە شێنەیی و بێ ئەوەی بیەڵێ ئەو کەسە هەستی پێ بکا, ئەم شتانەی زانی, ئەتوانێ لە شێوەیەی راپۆرتێکدا سەرنجەکانی خۆی لە بارەی ئەو کەسەوە بە تەواوی بدا بە حیزب و حیزبیش لەبەر رۆشنایی ئەو هەواڵگوزاریانە و سۆراخی تایبەتیی خۆیدا ئەتوانێ فەرمان بدا ئایا ئەم کەسە کەڵکی ئەوەی پێوەیە دەوام بکرێ لە گەڵی یان نا؟

(2)– ئەبیّ ریّکخەر بزانیّ کە نەتەوەی کورد دەمیّکە بیّگانە کنەی تیّدا ئەکا, لەبەر ئەوە کەرەسەی خاو لەناو کورددا زۆر کەمە. بۆیە ریّکخەر هەتا لەسەرخۆ وردبین بیّ, هیّشتا هەر کەمە.

(3)– پاش ئەوەی ریّکخەر لە ریّگەی حیزبەوە برِیاری وەرگرت کە فیسارە کەس بەکەڵك دیّ, پیّویستە وردە وردە و لەسەرخۆ باش بیهیّنیّتە سەر باسی سیاسەت تا بزانیّ ئەڵیّ چی و رەئیی چۆنە و چاك گویّی لیّ بگریّ هەتا هەرچییەکی پیّیە دای ئەنیّ و دەردەدڵی خۆی ئەکا, ئەبیّ کەم کەم شتی فیّر بکا, بەڵام زۆر لەسەرخۆ و کاریّکی وا بکا کە ئەو کەسە وەبزانیّ ئەم رەئیانە رەئی ی خۆین ئەمجا بەرەبەرە و لە شیّوەی پرسیار و وەرامدا بیهیّنیّتە سەر ئەوەی کە ئایا کورد چۆن رزگاری ئەبیّ و بۆچی هەتا ئیّستە رزگاری نەبووە و ئەمجا نەختە نەختە باسی میّژووی کوردی بۆ بکا لەبەر رۆشنایی "کاژیکنامە"دا هەتا وای لیّ ئەکا ئەو کەسە دیّتە سەر ئەوەی هەست بە بۆشاییەکی بیروباورِانە ئەکا لە ژیانیدا و خۆی هەست بەوە ئەکا کە کورد پیّویستی بە حیزبیّکی خاوەن باورِ هەیە. ریّکخەر ئەبیّ لەم ماوەیەدا بیری پاڵیّوراو (مرشح) رۆشن کاتەوە و زۆر چاکیش سەرپەرشتیی بکا. چونکە هەندیّ کەس هەن, ئەبینیّت زۆر باشن لەسەرەتاوە. بەڵام لە پرِ ئەگۆرِیّن و تیّك ئەچن و پاش ئەوەی چوار وشە فیّر ئەبن, ئیتر ئەچن وەك تووتی ئەیلّیّنەوە بۆ ئەوەی خۆیانی پیّوە بابدەن لەناو خەڵکدا و بازرگانیی پیّوەبکەن. ئەگەر ریّکخەر شتیّکی وای دی لەو کەسە پیّویستە زۆر بەشیّنەیی و هەنگاو هەنگاو وازی لیّ بهیّنیّ و وا لەو کەسە بکا کە وا تیّ بگا ئەمیش

بیروڕای وەك بیروڕای کۆنی ئەوی لێهاتووە. لەبەر ئەوە پێویستە ڕێکخەر هەتا ئەو کەسە تەواو تەواو نەناسیٚ و لێی ڕازی ڕازی نەبیٚ هیچی پیٚ نەڵیٚ و هەتا ٪100 لێی دڵنیا نەبیٚ, نابیٚ بە چاك و بە خراپ هیچ جۆرە نهێنییەکی حیزبی پیٚ بڵیٚ بۆ ئەوەی هەموو دەمێك ماوەی گەڕانەوە بۆ خۆی بهێڵێتەوە. لەمەشدا نابیٚ ڕێکخەر گویٚ بداتە کات بەختکردن و کەم ئەندامی. ئێمە نەختوپوختمان ئەویٚ نەك زۆر و بۆر.

(4)– پێویستە ئەو کەسەی بۆ هاوبیرێتیی کاژیك ئەپاڵێوریٚ مرۆڤێکی دڵسۆز بیٚ بۆ بزووتنەوەی کوردایەتی و ئەم دڵسۆزییەش نابیٚ بۆ خۆدەرخستن و دەسکەوتی تایبەتی بیٚ. بەڵکو تەنیا ئەبیٚ لە ڕێی خوا و کوردا بیٚ. لەبەر ئەوە هەموو مرۆڤێکی خۆدەرخەر و خۆهەڵکێش و خۆپەرست بەکەڵکی ئێمە نایەت و ڕێکخەر ئەبیٚ خۆی تێیان نەگەیەنیٚ.

(5)– پێویستە ئەو کەسەی بۆ هاوبیرێتیی کاژیك ئەپاڵێوریٚ هەر لە منداڵییەوە هەتا گەورەیی ڕابوردووی پاك و ڕووناك بیٚ و لەکەو پەڵەی کۆنی پێوە نەبیٚ وەك دزی و حیزی و جاسوسی. ئەم جۆرە کەسانە بە هیچ چەشنێك نایەنە حیزبی ئێمەوە چونکە هەمیشە لە پێش چاوی خەڵکی سووك و سەرشۆڕن و ئێمەش پێویستمان بە پیاوی مەرد و سەربەرزە چونکە بیروباوەڕەکەمان مەردایەتییە.

(6)– ئیشکردن لە حیزبی کاژیکدا کردەوەیەکی زۆر سامناکە و کارێکە بۆنی خوێنی لیٚ دیٚ لەبەرئەوە ئەبیٚ ڕێکخەر بە هەموو جۆرێك ئازایەتی و دلێری و چاونەترسی و فیداکاریی ئەو پاڵێوراوە تاقی

بکاتەوە لە گەلێك هەڵوێستدا. پیاوی ترسنۆك بە هیچ جۆرێك بە کەڵکی ئێمە نایەت.

(7)– ئەبێ ئەو کەسەی دێتە حیزبی ئێمەوە هەندێ کردەوەی خراپ ئەگەر بوویەتی وازی لێ بهێنێ. چاکتر ئەوەیە هەر لە بنەڕەتدا نەی بووبێ. وەك خواردنەوە, قومارکردن, پوولەکێتی, چاوچنۆکی. یەکێك کە بخواتەوە هەرچەندێك لەسەر خۆبێ, زۆر بۆی هەیە لە کاتی سەرخۆشی و بێ هۆشیدا هەموو نهێنییەك بدا بە بادا. ئێمەش لە هەموو حیزبێك زیاتر پیاوی نهێنگر و سرپۆشمان ئەوێ, قومارچیش سووك و ریسوا و رەزیلە لەناو خەڵکدا و ئێمەش پێویستمان بە پیاوی سەربەرز و رەوشت جوانە. بێجگە لەوەش پیاوی بەد ڕەوشت بە زۆری هەڵسوکەوتی نامەردانەی لێ ئەوەشێتەوە وەلەبەرئەوەی پیاوی پوولەکی رەوشت پیس و بێ باوڕ و بێ بارە, دیارە لەناو ئێمەدا جێی نابێتەوە.

(8)– پێویستە ئەو کەسەی ئەپاڵێورێ زۆر سرپۆش و نهێنی راگر بێ. ئەوە لە هەموو شتێکی تر بەلای ئێمەوە گرنگترە و ئێمەش هەموو دەم جەختی ئەکەین و ئەکەینەوە. هەموو ئەندامێکی چەنەباز چاکیش ئەڵێ و خراپیش ئەڵێ. بە زۆری ئەوانەی چەنەباز و خۆهەڵکێش و خۆدەرخەر و درۆزنن, لەبەرئەوە هەموو مرۆڤێکی خۆهەڵکێش و فیشاڵکەر و سنگ دەرپەڕێن لای ئێمە جێی نابێتەوە.

(9)– هەندێ رەوشتی خراپ هەیە ئەگەر لە یەکێکدا بوو بە ئەندازەیەکی زۆر پێویستە لێی دووركەوینەوە. هی وا هەیە زۆر باشە,

بەڵام یەکجار تووڕە و تڕۆ و کەللەیی و تۆرینۆك و دڵ ناسکە. ئەم جۆرە کەسانە کە زۆر کەللەیی و تۆرینۆکن, دوورنیە لە کاتی تووڕەبوونیاندا, هەموو جۆرە قسەیەك بکەن و دەری پەڕێنن. ئەوجا پەشیمانیش ئەبنەوە, کاتێ پەشیمان شاخی لێ ئەڕوێ##. لەبەر ئەوە ئەوانەی گرێ کوێرەی نەفسییان هەیە بۆ ئەندامێتیی کاژیك دەست نادەن ئەگەر ئەو خووانە واز لێ نەهێنن.

(10)– ئێمە هەرچەندە حیزبەکەمان حیزبی چینێکی تایبەتی نیە و هەرکەسێ باوڕی بەم رێگەیە ببێ هی ئەوە. بەڵام بەزۆری ئەبێ ئێمە لەناو چینی هەژار و کاسبکار و خوارەوەدا ئیش بکەین. چونکە ئەم حیزبە فیداکاری ئەوێ. لەبەر ئەوە ئەوانەی دەستدار و پارەدار و خۆشگوزەرانن وازهێنانیان لەو ژیانە خۆشە نەختێك زەحمەتە. هەرچەندە ئەمە دەستوورێکی گشتی نیە, بەڵام بە زۆری ئەمە راستە. لەبەر ئەوە ئەبێ زێتر خۆمان بۆ لای چینی هەژار بکوتین وەك کرێکار و جووتیار, هەرچەندە نابێ چینی ناوەڕاست تە تایبەتی فەرمانبەران و مامۆستایان و قوتابیان و تەنانەت ژوووش بخەینە پشت گوێ.

(11)– قوتابی کەرەسەیەکی زۆر باشن بە تایبەتی بۆ دیعایە کردن و دەنگوباس بڵاوکردنەوە و خەڵك دەست نیشان کردن. بەڵام زۆریان خوێن گەرم و هەڵەشە و سەرەڕۆن. لەبەر ئەوە ناتەواو پێ ئەگەیەندرێن نابێ هیچ نهێنییەکیان پێ بوترێ.

(12)– ئەبێ ئەو کەسەی متمانەی پێ ئەکرێ و نهێنی حیزبی پێ ئەوترێ تەمەنی لە (21) ساڵ کەمتر نەبێ و بەتەمەن گەورەتر بێ

باشترە. منداڵی سەرەڕۆی پێنەگەیشتوو هەر دەمە لەسەر بەزمێکە. بۆیە پیاو ئەبێ لێی بەگومان بێ. هەرچەندە ئەمە 100٪ وانیە بەڵام بەزۆری وایە. لەبەر ئەوە ئەوانەی منداڵن و دڵسۆزییان تێدا ئەبینرێ پێویستە ئاڕاستە بکرێن بۆ کوردایەتی و هیچ نهێنییەکی حیزبییان پێ نەوترێ.

(13)- ئەو کوردانەی (مەرکەزی حەسساسیان) وا بەدەستەوە وەك هەواڵگوزاریی سوپا و پۆلیسی و مەکینەوانی فڕگەکان و پاسەوانەکانی سنوورەکان و فڕۆکەخانەکان و فەرمانبەرانی پۆستە و تەلگوراف و بێ تەل و شارەزایانی ئابووری زۆر بۆ ئێمە پێویستن. خۆ ئەگەر ئەندامی چاك لەمانە دەست نەکەوت پێویستە رێکخەر هەندێ کەسی وا بدۆزێتەوە کە قابلیەتی ئەم کارانەیان هەبێ بۆ ئەوەی لە پاشەرۆژدا بخرێتە ئەم دامودەزگایانەوە و بە نهێنی ئیش بکەن.

(14)- ئەوانەی کارامە و چاونەترس و دەست وەشێن و کوڕی تەنگانەن, زۆر بۆ ئێمە پێویستن بەڵام بە مەرجێ رەوشت و خوویان بەرزبێ. ئەگەر وانەبن نەبوونیان چاترە. ئەمانە پێویستییان بە (تثقیف و تدریبێکی) زۆرە لە پێش نهێنی پێ وتنیاندا.

لەبەر رۆشناییی ئەمانەدا رێکخەر ئەتوانێ بڕیاربدا کە فیسارە کەس باشە و یەکێکە بۆ کاژیك, جا لەپاش ئەوەی هەستی بەوە کرد ئەو کەسە هەستی بە بۆشاییەکەی بیروباوڕانە (عقائدی) کردووە و هەستی بە پێویستیی بوونی حیزبێکی شۆڕشگێڕی نەتەوەیی وەك کاژیك

كردووه و له هەمان كاتدا ئامادەی فیداكارییه و رەوشتی بەرز و خاوێنه و له (تجربه) دەرچووه پێویسته رێكخەر هەندێك شتی فێربكا.

(1)– ئەبێ زۆر به چاكی فێری شێوەی نهێنی بكا و به تەواوی بیباته مێشكییەوه كه له رێگەی ئەم (اسلوب)ەوه نەبێ كورد رزگاری نابێ و گەلێك وێنەی له مێژووی كورد به بەڵگه بۆ بهێنێتەوه تا وای لێ ئەكا باوڕ به راستیی ئەم رێگەیه ئەهێنێ. لەبەر ئەوه پێویسته تێی بگەیەنێ كه نابێ هیچ نهێنییەكی حیزبی له دەم دەربچێ و ئەگەر دەرچوو خیانەتێكی گەورەیه.

(2)– ئەبێ پاش ئەوەی ورده ورده له بوونی حیزبی كاژیك ئاگاداریی ئەكا به ماوەیەكی زۆر و لەسەرخۆ, كاژیكنامەی بۆ بخوێنێتەوه و به چاكی بۆی شی بكاتەوه[1] تا شارەزای هەموو روویەكی ئەبێ و (انفعال)ی لەگەڵ ئەكا و به وردی له فەلسەفەی كاژیك ئەگات.

(3)–ئەبێ تێی بگەیەنێ كه مەسەلەی كورد مەسەلەیەكی زۆر ئاڵۆزكاو و زەحمەته و به رۆژ و دوو رۆژ چارناكرێ و هیچ حیزبێكیش به رۆژ و دوو رۆژ خۆی ناگرێ. كات زۆر پێویسته و زۆر و بۆریش هیچ سوودێكی نیه و تەنیا نەخت و پوخت باشه.

(4)– ئەبێ رێكخەر زۆر چاك ئارەزوو و توانستی ئەو كەسه بزانێ كه پێی ئەگەیەنێ بۆ ئەوەی هانه هانەی بدا و ئاڕاستەی بكا بۆ ئەو

---

[1] سەرنجی خوێنەرەوه بۆ ئەوه رائەكێشین كه ئەم وتاره له كانوونی دووەمی (1962)دا نووسراوه واتا له سەردەمێكدا كه هێشتا بوونی حیزبەكەمان, واتا ناوەكەی شتێكی نهێنی بوو. (دامو دەزگای ئەورووپا – كاژیك).

لایەنەی کە ئەو هاوبیرە حەزی لێ ئەکات لە پێناوی خزمەتکردنی بیروباوڕی کاژیکدا. بۆ وێنە هی وا هەیە کۆنە شیووعییە یان کۆنە پارتە و هێشتا ئەو دوو حیزبە هەر متمانەشی پێ ئەکەن. لێرەدا پێویستە رێکخەر رای بهێنێ بۆ مانەوە لەو حیزبەدا و خۆڕاگرتن بۆ هەواڵ کۆکردنەوە و قسە وەرگرتن و یارمەتیدانی دامودەزگای "هەواڵگوزاریی کاژیك". یان هی وا هەیە هۆنەرە یان پشەزانە. پێویستە رێکخەر لە رێگەی حیزبەوە یارمەتیی بدا بۆ چوونە ناو ئەو هونەر یان ئەو پیشەیە و پێشکەوتن تێیدا و خۆخستنە ناو ریزەکانی دوژمنەوە بەو بیانووەوە و بۆ رۆژی تەنگانە. ئەمجا لێرەدا ئەبێ بزانین ئەوەی ئەدامێکی نەناسراوی ئێمە ئەتوانێ بیکا لە ریزەکانی حیزبی شیووعی یان پارتی یان لە دامودەزگایەکی تری سەر بە دوژمندا لە رۆژی تەنگانەدا, نرخی هەر تەواو نابێ بە مەرجێ نەناسراو بێ. چونکە هەموو کارکردنێکی سەرکەوتووی بەبەرهەم لەسەر نهێنیی ئیشکردنەکە و نەناسراوی خاوەنەکەی وەستاوە.

(5)– ئەبێ رێکخەر هەر لەسەرەتاوە ئەو پاڵێوراوە فێری راگرتنی بەڵێن بکا لە کاروباری حیزبیدا. واتا کە پێی وترا لە فیسارە کاتدا ئەبێ لە فلانە شوێن بێ, پێویستە بە دەقیقە دوانەکەوێ. چونکە جاری وا هەیە کەمتەرخەمییەکی چەند دەقیقەیی, کارەساتی زۆر ناهەمواری لێ پەیدا ئەبێ. "بەڵێن راگرتن" و "نهێنی راگرتن" دوو سروشتی بەرزن هەموو دەمێك ئەبێ لەبەرچاومان بێ و بەبێ ئەم دوو سروشتە هیچمان بۆ نایەتەدی.

(6)– ئەبیٚ رێکخەر وەك شت فێری پاڵێوراو ئەکا, چاکیش گوێی بۆ شل بکا و شتیشی لێوە فێرببیٚ. هەر لە ئەنجامی ئەو زانیاری دان و زانیاری وەرگرتنەوە رێکخەرێکی شارەزا و کارامەی لیٚ دەردەچیٚ.

(7)– ئەبیٚ رێکخەر کە چەند کەسێکی پێگەیاند, زۆر بە وردی و زیرەکانە هەندێك لێوەشاوەیان لیٚ هەڵبژێریٚ بۆ ئەوەی لە پاشەڕۆژدا ببنە رێکخەر (کادر)ی کاژیك.

(8)– ئەبیٚ رێکخەر باش لە پاڵێوراو بگەیەنیٚ کە لە هەموو کات و ساتێکدا و بەرامبەر هەموو رووداو و کارەساتێك ئەبیٚ شتێك بە تەرازووی کاژیکنامە بپێویٚ. هەر بزووتنەوە و بیروڕا و رووداوێك لە تەرازووی کاژیکدا سەنگێکی نەبیٚ بیٚ خێرە. لەبەرئەوە شتی بریقەدار و کردەوەی تەنافبازانە و قسەی پف هەڵدراو لای ئێمە لە پووش برنج سووك ترە و هەر کەسێکیش لەگەڵ کردەوەی ورشەداری خەڵکی و بەرگی بیروباوڕانەی بۆیە لێدراوی ئەموئەو راپێچ ببیٚ وپێی گەشکەدار ببیٚ لە ئێمە نیە. هەموو هاوبیرێکی کاژیك پێویستە هەموو دەمێك ئەوەی لەبیرببیٚ, کە بەلای ئێمەوە کاژیك راستە, دە کەواتە هەموو شتێکی نا کاژیکی ناڕاستە و چەوتە و چەوێڵ و تەنیا بۆ خستنە پشت گویٚ چاکە.

(9)– پێویستە رێکخەر باش لە ئەندامی بگەیەنیٚ هەر کەسیٚ ئەم رێگەیە بگریٚ بە شەرەفترین کەسی ناو ئەم نەتەوەیە. پیاوی مەردیش پیاوەتی ئەکا و ئەیدا بەدەم ئاوەوە. لەبەرئەوە هیچ پێویست بە خۆبادان ناکا. ئەو ئەم کارە لە رێی خوا و کورد و ئادەمیزاددا ئەکا و

بەرزیش بۆ ئەو كەسانەیە كە چاوەڕوانی سوپاس و چاكە ناكەن. لەبەرئەوە مەرد ئەوەیە كە ئیشێكی كرد نەڵێ كردم مەگەر باسكردنی سوودێكی زۆر گەورەی ببێ بۆ بیروباوڕی كاژیكی و لە كاتی## خۆیدا بێتە كایەوە. ئەگینا ئەندامی كاژیك ئەبێ سەربازی ون بووبێ هەتا ئەو رۆژەی ئاڵای كاژیك دائەچەقێنرێ. ئەو حەلە هەر كەسێ لە ژێر ئەو ئاڵایەدا بێ لە هەموو لایەكەوە دیار ئەبێ. لەبەر ئەوە (رصیدێك)ی ناو خەڵك كە لە رێێ سنگ دەرپەڕاندن و خۆبەگرتن## دانەوەبێ لەسەر شتی پچووك و بێ بایەخ و (خۆمشبوهكردن) – ئەوانەی هێشتا نەناسراون– بەهۆی ئیمزا كۆكردنەوە و وتار نووسین لە رۆژنامە ئاشكراكاندا و خۆخستنە (انتخابات)ەوە بۆ دەنگی زۆ پچڕین ئەڵێن (رصید)ێك كە لە رێگەی ئەمانەوە بێ بەتایبەتی لەم رۆژەدا كە هێشتا بیروباوڕەكەمان لەناوجەرگەی نەتەوەكەماندا چلوورەی نەبەستووە بەكەڵكی ئێمە نایەت. لەبەر ئەوە رێكخەر ئەبێ چاك لە ئەندامی بگەیەنێ كە ناوهێنانی "گەل" – هەر گەلێك– بە شێوەیەكی رووت (مطلق) و سەربەخۆ درۆیە. گەل بریتییە لەو حیزب و كۆمەڵ و دامودەزگایانەی لەناو ئەو گەلەدا ئیش ئەكەن و ئەمانەش هەموو دەمێك هەر بەخۆیان ئەڵێن "چاك" و كەسیان بە "درۆی خۆی نالێ ترش". شیووعییەك یا پارتییەك نۆ هەزار جار خزمەتی بكەیت و یارمەتی بدەیت و قۆڵ بكەیت بە قۆڵیدا, كە زانی بیروباوڕی تۆ چییە هەر بە چاوی دوژمن تەماشات ئەكات و كە مەتحی كردیت ئەبێ بزانیت یا نەی ناسیویت یان ئیشێكی خراپت كردووە بەرامبەر بە خۆت كە بە چاكەی

ئەو تەواو بووە. هەروەها جاسووسێکی بێگانە و دەرەبەگێکی خوێنمژ و کاسەلێسێك و هەلپەرستێك, هەریەکە ئەگەر پێت بلێت "کاکە" بێگومان بە تەنیا بۆ ئەوەیە کە "چۆلەکە"یان بۆ بگریت. ئەو بەشەی گەلیش کە رێکخراو نیە و سەر بە هیچ کۆمەڵێکی سیاسی نیە پشتی پێ نابەسترێ. چونکە هەموو کردەوەیەکی سیاسی لە رێگەی رێکخستنەوە نەبێ سەرناگرێ.

(10)– ئەبێ رێکخەر لە ئەندامی بگەیەنێ کە ئێمە مەبەستمان لە خۆشاردنەوە و نهێنی راگرتن ئەوە نیە ئەندامی حیزب ئیشی خراپە بکا و بۆ خۆپاراستن بچێتە باوەشی دوژمنەوە, یان لەسەریان بکاتەوە, یان کردەوەی وا بنوێنێ کە خەڵك نەفرەتی لێ بکەن. نەخێر ئێمە واناڵێین. بەڵکو ئەڵێین ئەبێ ئەندامی – کاژیك لەهەر کۆمەڵێکدا بوو نموونەی خووڕەشتی بەرز بێ لەو کۆمەڵەدا و بە هیچ جۆرێك بێزی نەیەت کردەوەی نزم بنوێنێ. تەنیا ئەوەندە ئەڵێین پێویستە ئەوەندە وریا بێ, نەهێڵێ خەڵکی بزانن بیروباوڕی سیاسیی چییە. بەڵکو تەنها ئەوەندە بزانن کە کوڕی باشە و هەق پەروەرە و خزمەتگوزارە و بە وەفا و سەرڕاستە و هیچی تر. بۆ وێنە ئەگەر فەرمانبەرێکی میری بوو هیچ پێویست ناکا بۆ خۆشاردنەوە بچێ جاسووی بکا بەسەر برادەرەکانیەوە بۆ حکوومەت لە کاتێکدا کە برادەرەکانیشی و حکوومەتیش هەر وەك یەك دوژمنی بن. جا وەك ئەوە نابێ بکا هیچ پێویستیش ناکا لاق بنێتە سەر لاق و جنێو بە میری بدا تا پێی بلێن "ئازایە". ئەبێ هەموو هاوبیرێك بزانێ "ئازایەتی و کەرێتی" هەرگیز

نابنە یەك. پیاوی ئازا ناچێ بۆ كێچێك گایەك مردار بكاتەوە. لەبەر ئەوە ئەڵێین "نە ریایی و مەرایی بۆ كاربەدەستان و نە كارێكی واش كە دوژمن وریا ببێتەوە و بچێتە مەكۆوە بۆمان".

(11)– پێویستە رێكخەر هیچ (مستمسك)ێكی گرنگی حیزب یان كتێب یان چاپكراوێكی گرنگی تر لای هیچ ئەندامێك دانەنێ. هەروەها نابێ شوێنی شاردنەوەی چاپەمەنی و ئالاتی چاپ و ناوی بەرێوەبەرەكانی كاژیك بە هیچ ئەندامێك بڵێ یان كارێكی وا بكا بۆیان دەربكەوێ با ئەو ئەندامە زۆر دڵسۆز و بەشەرەف و نهێنی راگریش بێ.

رەسووڵ　　　　كوردستان – كانوونی دووەمی (1962)

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX
XXXXXXXXXXXXXXX
XXXXXXXXXX
XXXXX